

Н И В А

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата виносить 12 зл. річно
півріч. 6— зл., чвертьрічно 3— зл.
для Америки 2-50 долари річно.

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чекове конто: 151.092

На двох фронтах

Духовенство української греко-католицької Церкви в Галичині веде змагання за поширення царства Божого в народі, за його виховання на засадах християнсько-католицької етики та за вдержання своїх вірних при батьківській вірі — широко, ревно, нераз з правдиво героїською самопоświęтою. Це не пересада і не самохвальба. Стільки ворогів, що наша, не має ніодна католицька Церква у світі, а стільки ворожих наступів не приходитьсь либонь ніодному католицькому духовенству відбивати, що нашому. На душу нашого народу напирють ворожі сили з заходу, сходу, півночі і загалом з усіх сторін. Терен нашої Церкви, Церкви недержавного народу, до того матеріально крайно зuboжілого, вибрали собі всілякі „спасителі“ для своєї експанзії, для своєї „місійної“ діяльності, чи для своїх „ідеологічних“ герців.

Усіх цих наших ворогів, чи пак „спасителів“, з яким наше духовенство мусить ставати до змагань, можна би поділити на дві головні групи. До першої групи належали б усі безвірці й іновірці: безбожники-комуністи, всілякого роду секти і російське православ'я. Всі вони намагаються завоювати вірних нашої Церкви для себе.

На перше місце у цій групі висувається найстрашніший ворог нашої Церкви і всякої релігії загалом — **російсько-жидівський комунізм**. Він поширює свою безбожницьку отрую всіма вирафінованими засобами пропаганди, старається ослабити, а то й зовсім зруйнувати здоровий етос наших вірних, використовує для пропаганди своїх ідей найнижчі людські інстинкти, ломить брутальною силою та усу-

ває з дороги, навіть душогубствами, тих, що стоять йому на заваді, та вносить у спокійне плесо села вічне хвилювання, ненависть, гризню і ворожнечу. А робить це доцільно і послідовно. Бо тільки в хаосі, серед нездорових випарів взаїмної гризні і ворожнечі, може спалахнути леліяна мрія комуністів: загальна світова революція.

І з цією акцією комуністів, спомаганою на свій лад нашими соціалістами-радикалами, бореться наше духовенство, не закладаючи рук. Безустанку змагається за вдержання релігійно-морального обличча народу на давній висоті, та за збереження релігійно-національних традицій, що заховали нарід незіпсованим аж до нині, мимо тих грізних бур і вихрів, що шаліли над ним впродовж довгих віків. І хоч комуністи в останніх часах, на приказ з гори, розвинули дуже живу і всесторонню діяльність по наших селах, наші вірні, з маленькими лиш виїмками, держаться міцно своєї віри і своїх національних традицій.

Комуністи — це ворог у цій групі напrawdę найстрашніший і найнебезпечніший.

Йому наче на руку йдуть два менші вороги: сектанти і православія. **Сектанство** завдяки багатим матеріяльним засобам з Америки, появилось в нас у деяких парохіях, головню на Покуття, притягаючи до себе лакомі на мамону одиниці; та воно здебільша солом'яний вогонь і глибше коріння не вспіло досі запустити. Протестантизм — в яких би він формах не виступав, противний релігійній психіці нашого народу і він ніколи в нас не прийметься. Не можемо його покищо легковажити, бо він, хоч із слабими виглядами на майбутнє, вносить також багато замішання в суцільні ряди наших вірних і стає мимоволі союзником комуні. Та в останніх часах він у нас тратить сильно ґрунт під ногами, розлітається на очах, зїдаючи, внаслідок внутрішніх непорозумінь, себе самого. Лишає за собою тільки вонючий чад і дим.

Третій противник з тієї групи, це **російське православія**. Само розбите й несконсолідоване, бо звісно, що могуче колись (бодай на перший погляд) російське православія розбите нині на кілька груп, які себе взаїмно побоюють і виклинають, — розїдане сектанством і комунізмом, воно від кількох літ старається вести на області нашої греко-католицької Церкви „місію“. Як ця місія виглядає, добре всі знаємо. Не пишемо про неї ширше з різних причин. Хоч вевеликий розмах тієї місії, то все таки і тут духовенство наше мусить чуйно стояти на сторожі.

Та назагал московське православія на області греко-католицької Церкви це явище — як і сектанство — неприродне, штучне, химерне, оперте на посторонній піддержці; із зміною обставин, воно автоматично щезає.

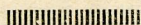
Ось ці три вороги першого фронту: безвірців та іновірців, які наступають на нашу Церкву і з якими ми мусимо змагатися, щоби вдержати наш дотеперішній стан посідання. Нерівні ці вороги, неоднакова в них сила та неоднакова загроза від них. Найдивніша тут і найменш зрозуміла роля російського православ'я. Супроти спільного й грізного ворога — комунізму, вона повинна радше шукати шляхів порозуміння із нами, а не ставати до безглуздої і безцільної боротьби, бо звісно: де двох бється, там третій користає.

З ворогами цього першого фронту боротьба, ведена нашим духовенством, хоч і тяжка, та безперечно успішна. На всякий випадок успіхи цих ворогів, якщо які й є, тимчасові, поверховні і не дадуться вдержати на довшу мету.

З цього боку українська греко-католицька Церква забезпечена вистарчальною обороною.

X.

(Докінчення буде)

О. Донат Новицький

Нічю на Соловецькім Кремлі¹⁾

Переднє слово.

За останні два десятиліття думки багатьох людей допитливо і з важкими почуваннями несуться до невідомих і страшних для культурного поняття Соловецьких островів.

Колись миролюбні монахи, спокійні і флегматичні, як спокійна, флегматична і сувора соловецька природа, вели на цих, віддалених від світських культурних осередків, островах тихе і безжурне життя.

Тисячі богомольців відвідували Соловецький монастир і його святині, і багато грішних та знеможених життєвими бурями душ находило там спокій і повний душевний відпочинок.

Прекрасне і спокійне небо; величава, півдика і дика рістня, чудова, але спокійна; величня і таїнственна гра північного саява; незрівняні красою осінні, головню ж зимові заходи сонця; безмежні і таїнственні простори Білого Моря, за яким зачинається непривітний і суворий Ледовий океан, — все це склонювало монахів-соловчан і їх гостей до глибокої застанови, роздуми і здорової самокритики, мимоволі підносило думку до Творця всего прекрасного, чистого, ясного; відривало думку від неспокійного і просякнутого земськими пристрастями і спрямовувало внутрішню увагу на відблеск краси невидимого, а так виразно відчуваного в душах Божого світу.

¹⁾ Автор отсих споминів перебув увесь жах побуту на Соловецьких островах, як кількالكітний вязень, тому вони незвичайно цінні. — Редакція.

То були тихі острови.

Місце відпочинку.

Кращий світ.

Аж ось загула над Росією буря.

Повіяло подихом аду.

Зло і ненависть перестали бути чимсь припадковим, тимчасовим, непростим гостем, проявом скорбної немочі чоловіка й суспільності; свідомі й несвідомі слуги темних сил, що запанували в Росії, стали свobodно й широко користуватись ненавистю і насильством, як чимсь необхідним і, на їх думку, правильним засобом розвалу „старого світу“ і будування нового, кращого, ідеального.

Чорні хмари зачали окутувати тіло і душу усіх народів багатоміліонової держави.

Гидотна вонючість від розкладу духа розходилася з осередків по периферіях.

Все чисте і святе разило нових володарів, дратувало їх, і вони, як дикий звір, зачали ломати і нищити все Боже і духовне, все справді гарне і справді людське...

„Мерзость запустіння“ і морального розкладу стали появлятися там, де передше славили Бога і знаходили корм для душі.

Храми Божі зачали перемінювати на театри, кіна, склади, тюрми.

Манастирі — на табори моральних і фізичних мук.

Нічю на Соловецькім Кремлі.

Старовинний Соловецький Кремль спить. Колись глибоким і мирним сном, після перебутого в молитві і праці дня, відпочивали там монахи-соловчани і численні відвідувачі старовинного російського святого місця.

А тепер важко, страшно і трівожно в ночі на Кремлі.

Коло півночі і після неї рідко яка душа входить і виходить північними воротами Кремлю.

В самому Кремлі, крім сторожів-в'язнів, які старанно оберігають соловецькі музеї, харчові склади і різні канцелярії, та крім невеликого числа „спеців“,¹⁾ які з опухлою головою вертаються на нічліг з УСЛОН-а,²⁾ тільки товариші дижурні в Соллаг-у³⁾ кілька разів в ночі переходять по темнім майдані.

Ось і сьогодні, пів до дванадцятої в ночі, сам товариш дижурний у Кремлі і в I. відділі вийшов із дижурної кімнати і спокійною ходою, із свідомістю своєї комуністичної гідно-

¹⁾ спеціалістів

²⁾ Управление Соловецких Лагерьей Особаго Назначения

³⁾ Соловецкий Лагерь

сти, яка яскраво відрізняє його від ріжноманітних каєрів,¹⁾ голоти (шпани) та інших шкідників, з великим довірям до сили ГПУ, пустився обходити Кремль.

Старовинні святині, кам'яні будинки, у яких мешкали колись монахи-соловчани, і старі кремлівські мури, що багато дечого на своїм віку бачили, уважно і з явним невдоволенням придивляються сотий і тисячний раз представникови тих, що закріпостили народи Росії...

— Сплять, усі сплять, ніхто не крутиться по Кремлю, поховалися, як перестрашені миші у свої нори, — з задоволеною усмішкою бурмоче під носом товариш дижурний: ну й у продкаптьор-ці²⁾ ніхто сьогодні не вертиться, тільки в попів, яким наші начальники повірили таку відповідальну установу, не сплять, видно, займаються бухгалтерією, а може бути, голота, молиться Богу... і в таборі не приборкаєш їхнього брата... Ось хай прийде час... успокоїмо... Невдавно один католицький піп просто сказав мені: „в молитвах наша сила“... Фанатики... моляться!... А може й якусь свою службу правлять?... В день бояться!.. Може зайти?... Не зашкодилоб прилапати їх на цій роботі і забрати їхні книги та різні ризи!... Зрештою, хай їх біс!...

І товариш дижурний, постоявши трохи під вікном, де мешкали православні священики з о. Пітирімом на чолі, яким начальство поручило вести харчові справи в Кремлі, пішов далше...

В продкаптьорці священики читали акафист „Ісусу Сладчайшому“...

В молитві шукали сили і потіхи в кошмарних життєвих умовах...

Старовинні храми Божі, в яких гомоніли колись торжественні і боговійні співи — розмова душі з Богом — сумовито прислухувались до зітхань душі і разом з людьми, по своєму самі зітхали...

Товариш дижурний переходив попри шесту роту, де мешкало багато православного й католицького духовенства. У всіх вікнах, крім одного, було темно. — І тут вони не сплять, хвилювався ідейний комуніст.

— Ааа, це ксьондзи філософують, про щось дискутують. Розумна публіка, але страшенно шкідлива. Мають великий вплив на темне населення та контрреволюційну інтелігенцію. І тут не хочуть успокоїтись, ані забути на свої культові інтереси...

Зле поступає Адмчасть,³⁾ що дозволяє світити до години 12 вночі... Видно, що все на божественні теми ведуть балачку... А над раном, дряні, зовсім певно будуть правити

¹⁾ каєр — контр-революціонер

²⁾ продовольственная каптьорка — харчовий склад

³⁾ Адміністративна частина

десь свої місії і розносити Причастя по різних ротах, або навіть передруться до хорих у лічниці...

Скільки разів хотіли наші хлопці прилапати їх на цій контрреволюційній пропаганді, та ніяк не мож було. Поступають дуже зручно. Здається, передають Причастя з рук до рук... Кажуть, що між ними є й правдиві єзуїти... З ними то й наш брат не дасть собі ради...

В кімнаті шестої роти тамошні католицькі священики слухали уважно науки о. Петра Павельського, який останні три вечорі говорив на тему: „Жертва Богу дух сокрушен“.

Сумовитий ангел, що в той час летів по небі-півночі і чув молитви та натхнені бесіди про Бога тих, що каралися за ім'я Христове, заспівав тихомирну пісню та торкнувся душі праведників тихим подувом неба...

— А ну, зайду я в 15-ту роту, сказав сам до себе товариш дижурний: чи не грають там, гаспиди, в карти?...

І товариш дижурний почав лізти по деревляних сходах в гору, на другий і третій поверх 15-ої роти, переповненої — всупереч всяким соціалістичним нормам — різнородними робітниками: столярами, теслями, малярами, звичайними робітниками і т. зв. шпаною.¹⁾

Коли вийшов на другий поверх, відчинив двері на ліво і увійшов до середини. На право від дверей сидів за столиком сторож (днювальний), старший засланець з інвалідів, себто признаний соловецькою лікарською комісією зовсім нездібним до фізичної праці.

На вид товариша начальника він скоро встав і по військовому приложив руку до шапки.

— Що в вас тут робиться? — запитав дижурний від Соллагу.

— Сплять, громадянине-начальнику, усі сплять.

— Скільки людей на полу?

— Сто двадцять, громадянине-начальнику.

— А на нічних роботах?

— Тридцять сім, громадянине-начальнику.

— Де працюють?

— На ударнику,²⁾ громадянине-начальнику! „Кляру“³⁾ вивантажують. Вчора увечері привезли на ній матеріял для вапняного заводу. В 5 годині вечером візвали хлопців до порту і сказали, що до рана задержать. Працюють без вечері...

— А в карти в вас тут не грала шпана перед моїм приходом? — перебив йому дижурний. — Знаю я добре вашого брата. Ви частенько разом із шпаною. При днявальнім

¹⁾ дрібні кримінальні злочинці

²⁾ призначена для заграниці і пильна робота

³⁾ „Кляра“, колись „Кляра Цеткін“ — соловецьке судно

цілу ніч „луплять“ у карти, а прийшов дижурний Соллагу — всі сплять!

— У нас, громадянине-начальнику, такої огиди не може бути, щоби свобідно грали. З цим воюємо. Буває, що і в нас грають. Не доглянеш кожного. Але ж бо й вони не абиякі хитруни, громадянине-начальнику! Де тільки не грають вони в карти! То повилазять на горішні причі, там полягають і грають. То порозкладаються під долішніми прича-ми... Де там можна їх усіх вглядіти!... Я так уже пізнав, громадянине-начальнику, що ціле їх життя то один газард: то крадуть, то злочинять, то в карти на майбутні гроші грають... Та ж багато між ними таких, вибачте за висказ, поганців, що програють одержану рано на цілий день пайку хліба. А потім ходять цілий день і тільки глядять зависними очима, як другі їдять. Ех, і публика!...

Що то завтра, громадянине-начальнику, буде у нас?

— А що ж таке має бути? — зацікавився громадянин-начальник.

— Завтра, громадянине-начальнику, видають цукровий пайок. Дають 200 грамів на два тижні. Що тоді не діється?!

Одні, як ось старики та інші статочні люди, йдуть по одержанню цукру за кипятчком. Збираються маленькими громадками, по 3—4. Ставлять на причу сундучок¹⁾, а на ньому чайник з кипятчком. І зачинається пиття чаю. Сидять і все про вільне життя балачку ведуть. Мило й послухати!

А онта, вибачте за слово, голота змінлива, соловецька шпана, холодна і голодна, замість того, щоби погоститися чаєм і піддержати своє здоровля цукром, дурно пускає його, не знати куди й пощо.

Одні продають цукор за махорку. Другі за гроші, щоб купити грубого паперу і наробити декілька колод карт, які нераз того самого дня відбирають їм.

Інші біжать у прачкарню, щоби через знайомих прачок передати до женбараку²⁾ поздоровлення своїм улюбленим...

Ось, громадянине-начальнику, справжня соловецька шпана, потолоч буржуазної суспільности, як казав вчора в ленуголк-у³⁾ товариш виховник... Наплодилось їх тепер без кінця й міри.

І що то в них за життя?

Та й їх жаль... Нещасні.

¹⁾ скринка

²⁾ жіночий барак, двоповерховий дім за Кремлем, в якому поміщено жінок

³⁾ Ленінський уголок, себто культурно-освітній осередок

Товариш дижурний, що задуманий і без звичайної комспеси¹⁾ і комчванства²⁾ слухав свого нерівного собі співбесідника, наче спамятався і входячи у свою ролю, звернувся до сторожа:

— А ви, днювальний, може би двері частіше відчиняли. Бо воздух у вас просто неможливий!... Отруя!...

Сторож розводить руками і на розум толкує: — Така скількість людей, громадянине начальнику, чорний хліб і надпсована квашена капуста, — тут уже воздуха не допилюєш, і ніякі вентилятори не допоможуть...

З тяжкою головою виходить громадянин начальник з приміщень на сходи.

— Бідні люди, — мимоволі виринається з грудей звичайного чекіста гірке признание.

— Та це лиш переходовий час, — старається він, начеб зловив себе на лихій, контрреволюційній думці, упокоїти пробуджену совість чекіста: зчасом знищимо тюрми, будемо краще харчувати, поправчі місця для арештованих стануться культурними осередками... Тепер, правда, дико... Виїмковий час... Так не буде...

Барак, з якого вийшов товариш начальник, 15 метрів довгий, 10—12 метрів широкий й около 3 метри високий. Причі, міцні, деревляні постелі, без сінників, без подушок, одним словом голі доски, служили як постіль бідним, понижуваним на кожному кроці людям.

Уявіть собі подібне приміщення, з деревляними причами на два поверхи, з безмежною скількістю блощидь, і подумайте: в таких приміщеннях живуть і сплять сотні тисяч арештованих в соціалістичній державі...

Днювальний по відході дижурного Соллагу не міг довго прийти до себе.

— Що це за начальник такий!... Скільки я вже літ у таборі, а такого стрічаю справді перший раз.

Так довго розмовляв зі мною, а як закінчив: У вас, каже, в бараках поганий воздух...

Задуманий, з похнюпленою головою, не такою вже певною ходою і з невеселими думками, ішов товариш начальник до своєї дижурної кімнати. По дорозі чув, що старовинні мури і кремлівські стіни гляділи на нього сумовито і згідно...

Погано, огидно в старім соловецькім Кремлі...

Атмосфера затроєна ненавистю і поганими, нічим нездержуваними пороками володарів і невільників...

¹⁾ ком-спесь — комуніст. спесь (нове совітське слово); наше: гордість, зарозумілість.

²⁾ ком-чванство — комуністична чванькуватість (нове совітське слово)

Соловецькі острови стали безсумніву місцем дикого глуму над людською гідністю.

Розуміється, я не хочу сказати, будьто би попередні володарі Росії були чисті мов ангели. Вони, безумовно, привели Росію до цього великого розвалу. Півсвідомо і не-свідомо віддали її в руки своїх особистих ворогів. Та між старими і новими господарями Росії така різниця, як між грішником і дияволом...

Всі середньовічні страхіття, всі вчинки жандармських охран, — все це дурниця, невинна забавка в порівнянні із соловецькою дійсністю.

Від усього серця бажаємо, щоби члени соціалістичних партій і всяких Народніх Фронтів провели на Соловках бо-дай по одному рокови...

Боюся тільки одного: тоді зчезли би всі конституційні монархії і республіки, а їх місце заняли б абсолютистичні монархії...

Товариш дижурний в Соллагу, селянин зпід Костроми, що недавно тому скінчив військоу школу ОГПУ, перед кількома місяцями прийшов на Соловки.

Захоплений почитатель Леніна і Дзержинського, ідео-льога й залізного оборонця пролетарської держави; глибоко переконаний про силу комунізму, що все перероджує, — Николай Сидоров, так називали товариша дижурного, пере-живав на Соловках якісь нові і чужі для нього почування. Буденна дійсність Соловецького табору, страждання тисячів людей, нічні проходи по Кремлю не могли лишитися без сліду на його допитливім і критичнім умі...

Ночі в Соловецькім Кремлі моторошні, страшні.

Вони наче важким каменем придавлюють душу кожної людини.

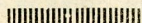
Зло, обильність зла, яке твориться нічю на Соло-вецькім Кремлі, може протверезити, головно ж словянську душу...

Годину після повороту в дижурну кімнату товариш Си-доров звернувся до свого помічника:

— Товаришу Ілін, перейдіться трохи по Кремлі.

— Я вже й сам думав про те, товаришу начальник, що здалося б переглянути наші позиції, — відіззався жваво й весело помічник начальника Соллагу.

(Продовження буде)

о. Омелян Квіт

Успішні засоби душпастирювання

Не один душпастир працює в селі, проповідує в церкві, заходить до читальні, але успіхів між людьми якимось не видно. Навпаки, видить, як з кожним роком його парохіяни байдужніють у релігійних практиках, між молодю шириться щораз більше зіпсуття і моральна гниль, діти робляться зухвалі, здичілі. І дивно тоді здається, як це так?

Певно, що тут причиною є в одній місцевості сектанство, в другій агенти московської комуні, безбожні і соціалістичні газети та всякі інші, ворожі католицькій Церкві, книжки. Але деяка вина є й по стороні о. душпастиря, що не уживає свіжих й успішних засобів душпастирської акції. Тому хочу підмітити хоч кілька деяких способів праці, на які частенько не звертаємо уваги.

В першу чергу мусимо звернути увагу на виховання дітей у школі. Тут лишім на боці вже саму методу навчання релігії, і зупинімся над самою релігійно-виховною сторінкою. Отож найголовніше те, щоби привчити дітей до частих св. сповідей і св. Причастя. Звичайно так буває, що шкільна дівтора сповідається три рази до року, себто на початку шкільного року, перед Великоднем та при кінці шкільного року. Та невеликий з цього хосен на майбутні старші літа, бо це заряджує школа, і дитина при звичаюється до сповнення наказаного обов'язку, себто зовнішньої попуки, а не вчиться відчувати внутрішньої потреби лучитися з Христом і рахуватися з власною совістю кожний раз. Тому як дитина виходить зі школи, вже не ходить до св. сповіді три рази на рік, лиш один раз, бо так знову наказує церковний обов'язок для старших, щоби відбули пасхальну сповідь. Парібок — то й стидається більше разів сповідатися, як обов'язок усім наказує. А коли парохіянин сповідається лиш раз на рік, то якжеж там може процвітати релігійне життя? Натомісць, коли дитина побіч шкільних сповідей, навчиться сама приступати до св. сповіді кожний раз, як завважить тяжкі гріхи на душі, тоді у неї виробиться вразлива й ніжна совість, та навіть старшою буде вона частенько приступати до св. Тайн. Тож стараймося виплекати в дітей їх власну ініціативу. Нехай у шкільнім віці самі частенько сповідаються.

Крім цього треба навчити дітей церковних пісень. Це дуже важне, щоби церква співала. Щоби не було так, що церква мовчить, — дяк пітніє, а людоньки крутяться, нудьгують, а може думкою грішать. Треба теж вже шкільних дітей втягати до церковних брацтв, щоби відразу привчалися до християнської організації. Треба подбати, щоби діти

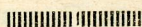
мали шкільні підручники до релігії, молитовники, щоби носили хрестики і медалики на шії. Є ще й багато інших засобів для релігійного виховання дітей, та не стало б тут місця усе вичисляти.

Другим, успішним засобом у душпастирстві, це ширення католицької преси. Бо й хто ж її найбільше поширить, як не священник? На жаль, буває таке, що й сам душпастир замало вчитується у католицьку пресу. Буває, присилають редакції до кольпортажі пару чисел католицьких газет, а душпастир продасть їх не продасть, та скидає до шафи. Я сам бачив цілі стоси нечитаних газет. А коли б вони так не лежали у шафі, а на столі в хатах парохіян, яку благородну місію сповнили би! Чи не виплатиться й самому трошки труда і гроша доложити! Та й замало є похвалитися і дістати відзнаку за те, що до села приходить 100 примірників католицької газети, як вона вся на стриху, а редакція не може хоч частини належитостей виблагати.

Ось надходять довгі осінні й зимові вечори, тож поширیم католицьку пресу в народі. Кольпортуймо на більшу скалю і стало заохочуємо людей. Не робім складів у себе, але роздаваймо усім голодним друкованого слова. Між дітьми поширیم дитячий релігійний журнал, розвинім дитячу церковну бібліотеку, і старшим подаймо добру книжку і католицьку газету, щоби не затроювалися їх душі сектанськими блудами і комуністичною їдкою і богохульствами. Друковане католицьке слово зробить найбільшу місію у селі, й за одну зиму побачите вже великі зміни й успіхи.

Вкінці, щоби набожність в душах вірних кріпшала, треба й Божої помочі. А її дістаємо тоді, коли заносимо до Бога благання. Коли що днини в означеній годині правиться Служба Божа, коли у відповідній порі правляться молебні, суплікації, щорічні реколекції, часті сходи́ни бра́цтва; коли церква молиться і співає, то неможливо, щоби релігійне життя в парохії не процвітало. Коли ж навіть лучалися б вперті грішники, що даліде потапали б в гріхах, тоді добре було б нпр. у молебнях додавати відповідні прошення за них: нпр. за добру славу української молоді в парохії, за навернення налогових грішників парохії, за згоду в наших родинах, за заблуджених у вірі, за поширення бра́цтва і т. п. Така молитва парохіян за парохіян принесе великі користи.

Тож підшукуймо щораз більше нових, свіжих засобів у душпастирстві, тоді релігійні практики будуть життєвою потребою кожного віруючого парохіянина. А це вже буде сильною основою Католицької Акції, яка мала б повести парохіян до більших чинів і змагань за справу Христа.

о. Д. П.

Соціалісти-радикали і духовенство

(Продовження)

Часть II.

Короткі опрокинення закидів У. С. Р. П. проти укр. духовенства, так устних, як і оголошених друком в виданнях Товариства „Громада“, а потім „Самоосвіта“ під титулом: 1) „Право народу“ (або програма У.С.Р.П.), 2) Мих. Драгоманова „Віра та громадські справи“ та 3) Івана Франка: „Релігія, попи і радикали“.

Відповіді на устні закиди радикалів.

1) У. С. Р. П. закидує духовенству здирання людей за треби. „Священики (попи) то деруни, що іменем Божим деруть шкіру з овечок“ так згідно називає священиків У. С. Р. П. в своїй соц. радикальній програмі „Право народу“ і устно.

Відповідь: а) На цю згідну назву духовенство цілковито собі не заслугує, бо винагородження за епітрахильні треби т. є за вінчання, похорони і т. п. не побирають священики від парохіян примусово, як нпр. ексекutori за державні податки, але добровільно, себто, що парохіянин з власної доброї волі винагороджує за труд священика, за якусь н. пр. духовну послугу і то після маєткового стану: багатий більше, бідніший менше, а часто бідніші не платять нічого, а від найбільш за треби священик платні ніколи й не домагається. В порівнянні до передвоєнних епітрах. доходів теперішнє винагородження священикові за духовні функції о половину або декуди і три рази менше. Це річ зовсім справедлива побирати за свої духовні услуги добровільні жертви від парохіян, грішми чи в натурі, бо парохіяни обов'язані удержувати свого священика, тому що в тих краях, де священики не посідають ніякого ерекційного поля, як нпр. в деяких протестантських, а навіть католицьких краях Європи й Америки, епітрахильні доходи та інші добровільні жертви парохіян, членів катол. віроісповідання, є одним джерелом удержання священика. Взагалі духовенство, так Старого як і Нового Завіту, опирало свою екзистенцію на добровільних жертвах своїх вірних, як це стверджує св. Письмо Старого та Нового Завіту. Священики Старого Завіту (ізраїльські) удержувалися з десятої часті доходів Ізраїльтян і жертв при єрусалимській святині, як це стверджує св. Письмо Старого Завіту, книга

IV (Левіт), гл. XVIII ст. 21 і 24. „А синам Левія дав я всі десятини Ізраїля в насліддя за службу, що нею служать мені в наметі... десятин, які я відділив на їх ужиток і потреби“ — сказав Господь Бог до ізраїльського первосвященика Арона. Для удержання священиків Нов. Завіту у перших часах не було нічого певного установлено. Многі (священики) трудилися по приміру Апостола Павла ремеслом та жили з праці рук своїх; найчастіше старалися ті вірні, яким священики висвідчили духовні добродійства, про їх прокормлення по приміру Ізраїльтян, які були обов'язані давати десятину і первенці (книга Левіт), та після висказів Ісуса Христа і Апостолів „Достоїн ділатель мзди своєю“ (Єванг. св. Матея гл. X. ст. 10 і св. Луки гл. V ст. 7), то значить: „той, що служить, заслугує на своє прожиття“, або „гідний робітник своєї заплати“. Таке значіння мають ті слова Іс. Христа, сказані до апостолів. Слушність добровільних жертв вірних на удержання священика стверджує також і св. Апостол Павло в I. листі до Коринтян, гл. IV, ст. 13 і 14. „Чиж не знаєте, що котрі в святині працюють, з святині їдять, а котрі служать олтарю з олтарем діляться; так і Господь постановив, щоби ті, що проповідують Євангеліє, з Євангелія жили“. Основно про те розписується наукова розвідка о. Ів. Остапа, друкована в „Меті“ від січня 1935 р. під титулом: „Спосіб удержання христ. духовенства від апостольських аж до нових часів“. Тепер епітрах. доходи, платня і дохід з ерекціонального поля разом, у священиків на селі виносить може $\frac{1}{100}$, а не $\frac{1}{10}$ часть доходів в порівнянню з доходами усіх парохіян. Головним джерелом удержання священика, крім незначної конгруальної платні (4 разів меншої від пенсії державних урядників того самого ступня освіти) і $\frac{1}{3}$ переважно меншої від конгруальної платні за науку релігії, становить ерекціональне поле, яке й так вже обкресне майже на третину, через продаж на відбудову приходств, церков і частинну парцеляцію на річ Епархіального Фонду, переведену на основі конкордату. Однак і те ерекціональне поле, покищо майже найпевніше джерело доходів на удержання священика, приносить для пароха два рази менший дохід, як перед світовою війною, задля сильного подешевіння, а то й обезцінення різних і господарських продуктів, з приводу найбільшої досі в світі господарської кризи.

б) Коли адвокати, нотарі, лікарі, інженіри (приватні урядники), так як і державні урядники: судді, учителі, скарбові й адміністраційні урядники української народности, зпоміж яких багато належить до У. С. Р. П. (особливо зпоміж адвокатів), побирають з цілого судового округа гроші від селян, як винагородження за свої чинности, т. є поради чи заступства в суді, а державні урядники побирають пенсію,

яка походить з податків, переважно селянських, і через те приходять до багатства й уміщують свої ощадності в капітали в касах, банках, будують кам'яниці, купують поля і т.п., то нікому з них У. С. Р. П. в своїм партійнім часописи „Громадський Голос“, ані на вічах, не закидує здирства, не називає їх дерунами і буржуями, хоч вони також удержуються виключно з селян і мають доходів кілька разів більше від священників. Навіть народні учителі, яких У. С. Р. П. зачисляє до працюючої інтелігенції (а священників ні), в переважній частині матеріально стоять краще від багатих священників, які після науки Христової більше дбають про ширення царства Божого на землі, ніж про добра земські, що є лише середниками удержання, а не остаточною ціллю життя чоловіка на землі, як про це учать радикали. Бувають навіть такі адвокати чи лікарі і т.п. урядники приватні чи державні, що мають тільки доходу денно, що священник не має і за кілька тижнів в парохії.

в) Зрештою священники працюють ще й даром у всіх товариствах, культурних і економічних села, як тільки можуть там працювати, не мають ніяких вакацій, що їх мають державні урядники, тай за деякі духовні функції для парохіян, як нпр. за відправи Служб Божих в неділі і свята, проповіді, катихизації в церкві не побирають від парохіян ніякої винагороди, а мимо того У. С. Р. П. не вважає цього за працю і не зачисляє духовенства до трудової інтелігенції, тільки до бружуїв чи їх прихвостнів.

II. Часто можна почути від селян радикалів такі нарікання: „Священник живе по буржуйськи і маючи так багато поля, мимо того не боїться ще обдирати бідного хлопа за духовні функції і живе далі кєрвавицею бідного мужика, що нераз з голоду примирає, бо духовенство не живе так скромно, як жило в початках християнства“. — Священник не може ніяк дорівняти життєвій стопі урядників, які покінчили університетські студії, такі самі як і священники, бо епітрах. доходи на половину змаліли, а господарка майже не рентується. Священникові, не вистає часто доходів до приличного життя, з родиною, а не то до буржуйського життя, бо часто не має за що дітей до школи післати.

III. Ще й закидають деякі радикали селяни „що й ерекціональне поле зрабоване від селян“. — Не від селян ерекціональне поле, але від правительства чи від дідичів, від давних часів, а головню по скасованню панщини 1848 р. одержало духовенство на ужиток та на своє удержання, коли давно ще еригували, фундували церкви і закладали парохії при церквах. Де є мало ерекціонального поля, там правительство ще доплачує духовенству через Ординаріят конгруальну, місячну платню, щоби в доходах було зрівнане з державними урядниками (з універс. освітою) на підставі

конкордату. Головним джерелом удержання священика є ерекціональне поле на основі конкордату, о $\frac{1}{3}$ зменшене через парцеляцію.

IV. Якщо в житті прийдеться парохіянинови кілька разів по кілька чи кільканайцять золотих дати священикові за повнення духовних функцій, то це ще нікого до матеріальної руїни не приведе.

V. Коли до цього порівняємо краї, як напр. Францію, Америку і ин., де священик удержується виключно лише з датків членів даної віроісповідної громади, то тоді наглядно покажеться безпідставність закидів радикалів про здириства священиків за треби.

VI. Священик, якого родичі зглядно родина (опікуни) на укінчення його гімназійних й університетських наук доложили нераз і кількадесять соток золотих, рідко коли зможе собі заощадити на старість чи для своїх дітей стільки, скільки витрачено на його 13 літну науку поза селом. Задля тих наук, задля тої страти часу і гроша повинен чейже священик мати, як і другі урядники, кращі доходи, ніж пересічний середньо заможний селянин, бо цього вимагає його стан.

VII. Умова праця вимагає також і кращого харчу ніж фізична праця, а зрештою робітники й селяни, як нпр. в Німеччині, Бельгії, Голандії й інших культурних краях Європи чи Америки, в яких культура по селах стоїть вище від нашої, краще нераз відживляються і вбираються від теперішніх наших священиків, яким далеко до правдивого буржуйського життя.

VIII. Чомуж селяни-радикали не дорікають так часто за кращий харч, убрання та мешкання іншим урядникам в містах?

IX. Обставини, в яких жило духовенство в початках християнства, коли то воно сповняло по приміру Апостолів більше працю місіонарську, в нинішніх часах, під впливом поступу культури, розвитку богословських і світських наук, техніки і ин. наук зовсім змінилися, і для того інакше виглядає теперішнє життя духовенства від давніших часів. А чи український селянин жиє також так скромно, як жив тому, не кажім 1.000 літ, але хоч 100 літ назад, за часів панщини? Кождий розумний селянин відповість, що селяни тепер господарять, мешкають, відживляються і вбираються інакше, як тому 100 літ, бо цього вимагає свобода, культура, змінені обставини і т. п. Колиб хто хотів повернути до давних звичаїв селянства, то такого назвемо темним, некультурним і ще й до того його висміялиб за його нерозумні забаганки, які не далисяб зрештою вже здійснити.

Так само діється і з духовенством. Побут священиків усталений вже традицією, унормований приписами властей,

духовних і світських, після теперішніх вимог часу і культури, а головню після теперішнього масткового стану духовенства в парохіях. До якоїсь зміни в життю духовенства під матеріальним оглядом може прийти хіба на випадок цілковитого розділу Церкви від держави, або що гірше, на випадок переслідування релігії і духовенства, як це діється в большевії.

Х. Можна нераз почути від своїх парохіян радикалів такі нарікання на священників з нагоди плачення за функції духовні: „Піп бере за 1 (одну) чи 2 (дві) години (нпр. Сл. Божу, вінчання чи похорон), кажим, найменше 5 зол., а бідний зарібник селянин мусить за одного чи два золоті ціпом в зимі чи літом косою чи серпом цілісінський день добре наробитися; деж тут справедливість“?

Відповідь: Такої рівности заробітної платні нема ніде в світі, навіть в большевії, де не беруть однакової місячної платні комуністичні урядники, чи робітники і селяни в фабриках або колхозах. Дальше чи редактори „Громадського Голосу“, або послы, адвокаты, лікарі — радикали та інші заробляють тільки по 1 чи 2 золотих денно за свої чинности, правні поради, уділювані селянам чи за їх оборону в суді, — чи побирають вони по кілька і кільканадцять золотих після правної такси? Зрештою похорони, вінчання та інші духовні функції не лучаються щоденно, але в найчастіших випадках раз або кілька разів тижнево, а нерідко ледви раз на місяць, а урядники, державні чи приватні, заробляють кільканадцять і кількадесять золотих денно. Зрештою, якщо священник бере за 1 год. сповнення функцій духовних кілька разів більше, ніж побирає за 1 год. фізичної праці селянин-зарібник, то для того, що це йому справедливо належить за його 13-літню науку і кількатисячну страту гроша за цю науку, а цієї науки не посідає селянин і страти такої не поніс. Загалом доходи епітрахильні священника рідко коли перевищають навіть разом з доходами з ерекціонального поля і з конгруальною платнею, його найконечніші видатки, котрі в десятеро перевищають такі самі розходи середно заможного селянина.

XI. Соціялісти-радикали своїми дописами на священників за побирання епітрахильних требів викликають нехоть до священника, представляючи його деруном-ворогом, якого головною і одинокою ціллю життя, — „здирати шкіру з хлопа“. Та ніхто ще не бачив, щоби священник наче якийсь розбійник обдер шкіру з живого чоловіка, тим більше з помершого, як кажуть радикали „що піп дре шкіру з живого і з вмерлого“. А чомуж то радикали так шкалюють священників? Чомуж не зачіпають жидів, лихварів, нотарів, лікарів і адвокатів? Тому, бо вони знають, що духовенство є патріотичне, привязане до свого народу і є його

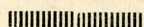
природним провідником. Видячи отже, що священик, як слуга Церкви і віри стоїть їм на заваді до переведення найголовнішої точки своєї програми т. є. знищення віри і Церкви, та стає їм на перешкоді до досягнення виключного верховодства над народом, стараються всіми способами зогидити селянинові його провідника — священика, знаючи, що кишеня селянина то його найболючіша струна. Радикали грають на тій струні, представляючи селянам священиків як дерунів-кровопийців, дарма, що той селянин у своїм щоденнім життю має до роботи з іншими, нераз більшими „дерунами“, як н. пр. адвокатами, лікарями, нотарями і т. п., котрі добре кажуть собі платити. А між ними є якраз багато приналежних до У.С.Р.П. Священики беруть лише добровільні винагородження за духовні функції, а від бідніших нічого не побирають.

Йосифінський патент.

Часто соціалісти-радикали покликуються при оплачуванні парохіянами епітрахильних потреб на Йосифінський патент, як можна нераз це читати в їх партійнім органі „Громадський Голос“. Поперше патент цісаря Йосифа II. з 1785 р. (який (цісар) сконфіскував дуже багато наших монастирських і церковних маєтків, з яких повстав в Австрії „релігійний фонд“), що управильнює винагороди за сповнювання вірним церковних послуг, є в очах Церкви неважним і священика в совісті не може обов'язувати, бо це справа не тільки світська, але більше церковна, і світська власть лише за згодою церковних властей мала б право до цього мішатися. Від перших часів християнства вірні старалися про удержання свого духовенства в той спосіб, що приносили йому різні датки. Парохіяни платять священикові за церковну обслугу, а не за св. Тайни і причиняються своїми датками до удержання священика. Плачення за треби це річ добровільної угоди між священиком і вірними. Хто скільки може, стільки дає, хто має більше, дає більше, хто бідніший, дає менше. Але давати, де особливо нема ерекціонального поля, або є його дуже мало, мусять, коли бажається мати свого священика. Це звичай такий давний як сама Церква. Це також властиве, а подекуди, як н. пр. в Франції, Америці і инш. краях, одиноке джерело удержання священика, бо ж священик також чоловік, не ангел, потребує жити і відповідно до свого стану удержати себе і свою родину. Хто приступає до релігійного товариства, яким є Церква, то перебирає обов'язки старатися про удержання священика. Отже несправедливим є домагання соц. радикалів — скасувати священикам епітрахильні доходи, коли говорять: „не треба до керниці води

доливати“ т. є „платити за треби попам, котрі і так багаті, як дідичі“. Соц. радикали уважають священників за великих богачів наче дідичів хіба з іронією, бо доходи священника ледви вистарчають на приличне його удержання з родиною. „Здирству священників“, про яке говорять радикали може зарадити церковна власть, а не У.С.Р.П. і Йосифінський патент. Зрештою припустім, що Йосифінський патент має тепер правну силу. Якщо так булоб, тоді треба би було може 10 разів більше платити за треби, як фактично тепер платиться. Бо н. пр. староста, тому 150 літ, як оголошено Йосифінський патент, побирав річно 300 ринських, а тепер побирає около 5.000 зл., дальше, коли за викопання гробу Йосифінський патент призначував гребареві таксу 8 грейцарів, то тепер грабар побирає 2 золоті, бо тоді була інша вартість гроша, як тепер, а все 15 разів дешевше коштувало. Якщоб сторони згодилися добровільно заплатити більше, як означав патент, то священник не переступав би приписів патенту, після § 25 меєвого закону, чи Йосифінського патенту з 1. липня 1785 р. Щоби таксу Йосифінського патенту можна приноровити до нинішнього часу, то треба її брати не в буквальному значінню, але найменше 15 разів більшу. Для духовенства булоб навіть краще і того повинно собі бажати після канонічного права, щоби правительство з церковними властями спільно ухвалило постійні такси за духовні функції, так як Йосиф II. Цей патент ухвалено, щоби оминати на будуче всякого понижаючого для священника торгу з парохіями, або домагання судовою дорогою. Тепер заплати за треби від парохіян судовою дорогою без дозволу Митр. Ординаріату не вільно домагатися. Отже соц. радикали цілком непотрібно воюють Йосифінським патентом, який не дасться ніяк примінити в буквальному значінню до теперішніх оплат за духовні функції (вінчання, похорони і т. п.), сповнювані священниками для парохіян.

(Продовження буде).

о. Євген Мацелюх

Священник душпастир під сьогоднішню хвилю.

„Я прийшов огонь кинути на землю і чого хочу більше, як щоби розгорівся“ (Лука 12, 49).

В наведених словах Христа міститься ціла задача священника-душпастиря. Христос-Спаситель зазначив ясно в отсих словах ціль свого приходу на землю, а то розпалити в людських душах огонь любови.

В тій цілі вислав апостолів у світ і з цею працею висилає і сьогодні душпастирів ширити огонь любови.

До розпалення цього Божого огню Спаситель випосажив своїх слуг у всі потрібні засоби: дав їм владсть навчати Божих правд, зробив їх завідателями святих Тайн, цих скарбів Христової любови, наставив їх пастирями свого стада словами: „Паси мої ягнята“...

Священик-душпастир має продовжати це вічне священство Христа по словам: „Ти священик по віки по чину Мелхіседека“...

Ці слова: „Я прийшов огонь кинути на землю“ повинен мати все на увазі кождий душпастир, бо вони вказують йому ціль його перебування в парохії.

„Я прийшов в парохію, щоби ширити і піддержувати Божий огонь у серцях парохіян, запалити цей огонь в родинах і старатися поширити його в цілім народі. Я прийшов в парохію, щоби мої парохіяни мали життя, а це є життя, щоб пізнали Бога і Ісуса Христа,...“ так повинен часто пригадувати собі кождий душпастир ціль свого перебування в парохії...

Кождий душпастир приходить в парохію, щоби шукати і спасти погібші душі і так повинен працювати, щоби колись перед Богом міг сказати: „Не повинен єсьм крови сего“...

Важка це праця і вельми відповідальна, а передусім під сьогоднішню хвилю, коли зі всіх сторін повстають перешкоди в душпастирській праці, коли многі наші вороги вживають всіх можливих засобів, щоби внести роздор між наших парохіян, викликати недовіря, а нас самих застрашити, знеохотити, зломати.

Щоби ми могли як слід боронити свого стада перед „вовком грядущим“, мусимо пізнати наперед наші загрожені позиції, які вороги і з якою силою наступають на нас.

1) Найбільша небезпека загрожує нашим вірним від большевизму, який в крові, руїні і страшній деморалізації затопив Велику Україну. Яке їх відношення до християнства, бачимо з їх висказів: „Християнська релігія, це гальма революції. Вона навчає любови ближнього, а нам потрібна ненависть! Тільки тою ціною здобудемо світ“... Щоби ширити світову революцію, не жалують грошей на новітню, могучу зброю, світову пресу, окрему для селян-робітників, окрему для інтелігенції, окрему для молоді.

Овочі цієї праці видні у світі в Еспанії, Мексику, Китаю й ін.

До ширення большевизму — комунізму причиняється у великій мірі і сьогоднішня господарська криза. Селянство доведене до розпуки затяжною кризою, робітництво безстанним безробіттям радо слухає цих кличів, сподіється від них поліпшення своєї долі і легко улягає їх впливам.

З причини розпарцельовання двірських обшарів, недопущення наших людей до набування ґрунтів з парцеляції

остало по наших селах багато безробітних селянських робітників, бувших двірських слуг — форналів, які не мають де працювати.

Перед війною багато з них емігрувало до Німеччини, Америки, Канади, Бразилії. Сьогодні еміграція здержана, а всі ці безробітні хочуть працювати і жити. Та нема ні праці ні хліба!

В наслідок слабого відживлювання пісною бараболою нарід наш слабне, нидіє, а смертельність з причини туберкульози велика.

Ось одно дуже болюче місце нашої душпастирської праці. Але ідім далше.

2) На користь большевизму працюють сьогодні різні релігійні секти, які немов гриби по дощі вилазять то в цій то в іншій парохії. Секти, це так сказати, підготовка до большевизму. Річ іде тут про те, щоби в серцях наших парохіян викорінити почуття авторитету, та поширити релігійну свободу, а від релігійної свободи недалеко дорога до безрелігійности.

3) Поле душпастирської праці загрожують і наші соціялісти-радикали, котрі ніби індиферентно відносяться до релігійних справ, однак у своїй пресі все стараються понизити духовенство, а тим самим віру і Церкву, а з нашої молоді бажають витесати нових працівників-каменярів з матеріалістичним світоглядом. Для того і нині тяжко притягнути молодь, переважно хлопців до релігійних церковних брацтв.

Кожна акція викликає контракцію.

4) Проти комунізму, скрайного соціялізму виступає у світі сьогодні скрайний націоналізм, фашизм, якого представниками Гітлер, Мусоліні. Крайний націоналізм, як бачимо в Німеччині, бажає Церкву підпорядкувати своїм цілям, до своїх услуг, бажає Церкву змодернізувати після своїх намічених плянів.

5) Велику увагу слід звернути душпастиреви на сьогоднішню неморальність і серед молоді і в подружжах.

Молодь гіршиться через недобру, неморальну лектуру, згіршаючі театральні вистави, нічні проби, новомодні строї і новомодні танці серед ночі. Супружества з огляду на кризу стараються грішними способами обмежити число дітей, а часто допускаються страшного гріха зігнання плоду з великою шкодою для Церкви і для Народу.

Ось так загрожене поле нашої душпастирської праці.

Перешкод дуже багато, тож і праця душпастиря в нинішню хвилю вельми важка. Сам Намісник Христовий, Пій XI пізнав, що само духовенство не є встані цієї праці довершити і тору віззав всіх мірян стати до помочі душпастиреві в Кат. Акції.

Христовий Намісник каже: „Мусимо особливо в наших часах, коли чистота віри і обичаїв входить щоденно в небезпечніший, рішаючий бій і коли задля недостачі духовних духовенство не має змоги зарадити душпастирській потребі, тимбільше покласти довіря на Кат. Акцію, яка притягненням численних прихильників з шарів мірян має стати на боці малої громади клиру“.

Однак в наших відносинах Кат. Акція щойно в початках, тому ціла душпастирська праця і виховання членів Кат. Акції спочиває на раменах душпастиря.

Головним нашим обов'язком не випустити наших парохіян зпід впливу Церкви і проводу душпастиря.

Пізнали ми наші загрожені позиції і ворожі сили, тепер будемо шукати способів оборони.

I. Проти першого ворога, комунізму треба нам боротись під кличем Христовим: „Дайте ви їм їсти“.

Так сказав колись Ісус в пустині до апостолів, коли вони радили Ісусови: „Відпусти нарід, найкупить собі їсти“. І нині кличе Ісус до душпастиря: „Не позвольте, щоби нарід відходив від вас, дайте ви їм їсти“!

Добрий душпастир має подбати про духову і тілесну поживу для свого стада. Як це зробити, питає дехто, коли душпастир сам убогий?...

Шукаймо способів, щоби зарадити лиху.

В першій мірі душпастир має дати духову поживу своїм парохіянам, проповідями в Церкві, рефератами в церковних брацтвах, місіями, релігійними відчитами в читальні, будити релігійного духа, запалювати Христовий огонь. Релігійними виставами, концертами належить впливати на душі парохіян.

Душпастир буде стеріг своє стадо відотруйної поживи, безбожних течій, безбожної преси, а дасть своєму стадові живу воду Христової правди, добру книжку, добру пресу.

Христос дався пізнати ученикам при ломанню хліба.

Тож треба дати пізнати Христа при ломанню хліба в наших торжественних богослуженнях, в гарно окрашених Божих домах, при милім співі церковних хорів.

Треба дати пізнати ближче Бога в церковних брацтвах Найсв. Тайн. Апостольства Молитви, Матері Божої Неуст. Помочі, Марійських дружинах, в кружках К. А. У. М-у.

Треба дати пізнати Христа при ломанню хліба в частім св. Причастю, яке запалить серця наших вірних великою любовю Бога по словам: „Вкусіть і побачте, як добрий Господь“...

„Дайте ви їм їсти“! Це відноситься і до тілесної поживи. Папа Пій XI каже: „Світ не вірить в проповідництво і в священство, але вірить в любов. Тож ідім здобувати світ любовю до убогих“...

До цієї праці взиває нас наш Владика у своїх пастирських листах. „Всі вбогі, всі пригнетені тягарем праці і життя, всі темні, непросвічені, всі опущені і без засобів життя, всі вони в нас бачать своїх батьків і провідників (II лист митр. Андрія Шептицького).

Почування і ревність душпастиря представлені в дальших словах цього листа нашого Архиєрея: „Я так дуже хотів би отерти сльози з очей тих, що плачуть, потішити кожного, що сумує, покріпити кожного, що слабий та немічний, просвітити кожного, що темний. Я хотів би стати всім для всіх, щоби всіх спасти“.

Примір опіки над убогими дав нам сам Спаситель. Христос Спаситель дбав про убогих. Перший скарбник убогих був нещасний Юда. За часів апостолів опіка над убогими була велика. Сім діаконів працювало для добра убогих.

І між нашими парохіянами багато нужди, бідности. Треба душпастиреві зайнятися вбогими, бо „даремно всяка боротьба з большевизмом, коли не усунеться з широких мас суспільної нужди“, пише еп. Кубіна (Акція Katolicka, а акція społeczna стор. 4). „Суспільна нужда і кривда до розпуки доведених мас все сильніше промовляти ме за большевизмом, ніж усякі докази проти нього“.

Отже треба тут давати поміч. „Треба нам брати керму в економічній праці! Треба людям помагати у закладанню християнських крамниць, шпихлів, пожичкових кас, різних господарських і ремісничих спілок та всяких інших під економічним оглядом позиточних установ“, знов кличе так голос Митрополита до душпастирів (Паст. Лист).

Треба конечно старатися о захисти для сиріт, убогих. Збірками в громаді, в брацтвах помагати крайно вбогим парохіянам, щоби вони бачили опіку Церкви і душпастиря.

Отже для усунення бодай у часті теперішньої нужди треба закладати в парохії гуманітарні, господарські, кооперативні інституції, підпирати свій рідний промисл, своїх ремісників, переводити в життя клич: „Свій до свого“.

В часі сьогоднішнього зубожіння наших парохіян мусимо шукати способів до піднесення їх матеріального добробуту. Поширити потребу закладання громадських садів на різних громадських площах, котрі часто дармо стоять і не приносять жадної користі для села, розвинути занедбане у нас садівництво, пчільництво, увести нову галузь в господарці, шовківництво.

Вводити годівельну господарку доброї, расової худоби, створити асекурації худоби при „Сільським Господарі“, де за малою оплатою рільник безпечний за свою худобу.

Подібні асекураційні Товариства слід закладати для забезпечення на випадок недуги і нездібности до праці.

Треба старатися своїм впливом усувати з села непрактичні, новомодні ноші, а стреміти до самовистарчальности.

Через плекання овець — ззовни виробляти своє сукно, поширити управу льну і конопель, виробляти свої полотна, через це багато наших ткачів одержить роботу, закладати свої гарбарні і переробляти шкіру без зайвих посередників.

Закладати молочарні, пекарні та інші кооперативні товариства, а в цей спосіб можна буде в частині усунути безробіття в селі і нужду парохіян.

II. Проти нових вір сектантів треба боронити парохіян докладним освідомлюванням в правдах віри нашої Церкви добрими книжками. Сектанти насильно хотять вдертися в наші парохії. Ось цього року якраз перед Великодними Святами по кільканайцять молодих людей-інтелігентів одного дня розходилися всі по вулицях села з кольпортажею сектантських книжок, виданих в Америці. Книжки ці захвалювали як дуже побожні, релігійні книжочки і не один з парохіян в добрій вірі може набув таку книжочку. Книжочки ці різнородного змісту, з ілюстраціями, з дивними наголовками як: „Правительство“, „Добрі і злі ангели“. На перших сторінках здаються ніби добрі, за те при кінці книжки виливається ціла їдь діавола. Там Церква наша представлена, як інституція діавола, духовенство як „ошустити світа, що завели хибну науку о молитві, безсмертности душі, о чистилищі. Того всего нема і не треба молитись за душі померших“. Це все написане в книжечці „Правительство“.

Дехто з моїх парохіян в добрій вірі набув ці книжочки, бо не було часу перестерегти людей, а агенти несподівано впали до села і за годину були в кожній хаті. Однак на другий день парохіяни спалили цю отруйну лектуру.

Наш нарід реагує на новомодні віри і має ще здорову душу, але ворог не спить, а насильно втискається. Тому треба остерегти парохіян перед кольпортерами таких книжок. Я оголосив парохіянам, щоби не купували в нікого книжок, не давали жадним збірщикам жертв, доки вони наперед не зголосяться в парохіяльнім уряді.

Коли вже де є сектанти, то треба старатися привести їх як заблудших назад до свого стада. Любов'ю і душпастирською ревністю та відповідним розмовами впли-

вати на них, бо „нема сильнішої зброї на противника, як справжня любов і щира праця для його добра (II п. лист митр. Андрія).

III. Проти соціалістів-радикалів і скрайного націоналізму душпастир повинен показати свою працю на народній ниві.

Христос і тут дає нам сам свій власний примір, бо посилає апостолів у світ з приказом: „Зачніть від Єрусалиму“! Зачніть від вітчизни!

Св. Апостол Павло, хочай навертав поган, все носив в своєму серці біль. „Великий мені смуток за моїх братів, рідних мені по тілі“... Він пише: „Браття, бажання мого серця і молитва йде за спасіння Ізраїла“.

Цей примір Христа і Апостолів повинен стати дороговказом для кожного душпастиря; „Зачніть від Єрусалиму“, зачніть від свого рідного народу і для народу. Молитва наша хай йде за спасіння Нашого Народу!

Папа Бенедикт XV в листі до Еп. з Бергаму з д. 11/2 1920 пише в цій справі: „Нехай жаден священник не вмовляє в себе, що суспільна діяльність чужа священникову урядови. Хочемо, щоби священники уважали одним із своїх обов'язків співпрацювати у всякий можливий спосіб з тими, що в цій ділянці викликають спасенний вплив під оглядом добра загалу“.

„А прецінь нарід наш заслугує на нашу любов і самопосвяту. На нас звертає свої очі і від нас очікує свого спасення“, пише наш Достойний Архисрей (II Паст. л. митр. Андрія).

Там, де вівці, там повинен бути і душпастир. Отже в церкві, читальні, школі, кооперативі, в раді, в виділах місцевих товариств. „Слово Боже мусить бути з вами всюди і при роботі і в хаті і в подорожжі і на селі і в місті і в день і в нічі“ (IV Л. митр. Анд. Шептиц.)

Правда, тяжка це праця, а часом і небезпечна, але добрий пастир кладе свою душу за вівці, а наємник утікає і не дбає про вівці. Нащо повинен душпастир звернути увагу в цих товариствах?

Давати відчити в читальні, релігійні, господарські, контролювати читальняні бібліотеки. Часописи, книжки, ворожі Церкві, старатися усунути з читальні, а заступити добрими книжками, добрими часописами з христ. світоглядом. Давати вказівки що до аматорських вистав, бо часто лучаються неморальні, згіршаючі, старатися про релігійні вистави, бути присутнім на забавах для молоді, вважати на їх моральне поведення.

Крім загального душпастирства сьогоднішня хвиля вимагає також індивідуального душпастирства. Вже пророк Єзекиїл (33.8) предсказав це індивідуальне душпастирство словами: „Горе вам пастирі Ізраїля, слабих у стаді ви не покріпляли, недужих не лікували, поранених не перевязували, відлучених не привертали, згублених не шукали“...

Приклад індивідуального душпастирства дав нам Ісус в домі Марти і Марії, в розмові з Самарянкою, в домі Закхея, в розмові з Нікодимом.

Так само повинен часто сказати собі душпастирі: Сьогодні маю бути в домі того хорого, іншого дня в домі радикала, чи сектанта, чи комуніста, чи податкового грішника.

Любов'ю, душпастирською ревністю, відповідними розмовами впливати на поодиноких грішників, щоби всіх привести...

Ісус каже покинути 99 овець, а йти шукати сотної погубленої.

Душпастир має бути всім для всіх, щоби всіх спасти.

Там треба потішити в нещастю, тут погодити розсварену рідню, там дати поміч вбогому, тут упізнати тих, що живуть на віру, там поєднати розлученого мужа з жінкою.

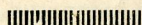
Поле праці розлоге, широке, праця тяжка.

Тож до цієї праці душпастир мусить бути узброєний в тверду сталь Божої правди, мусить мати ласку і поміч Христову і вироблених працівників Католическої Акції.

Мудрість, знання, душпастирська ревність, молитва, це помічні засоби в душпастирській праці. „Будьмо мудрі, як змії“ (Мат. X 16).

Часто лучитися з Христом в св. Службі Божій. Молитися о добре душпастирство, по словам: „Кому недостає мудрости, нехай просить від Бога“... „Просіть і дається вам“!

Зачнім нашу працю від цих найменших... „Позвольте, дітям приходити до мене“... Закладаймо діточі садки, там учім тих найменших, гуртуймо шкільну молодь в Марійських дружинах, не випускаймо зі своєї опіки позашкільну молодь, а організуймо її в кружках К.А.У. М-а, вироблюймо в церковних брацтвах свідомих помічників, світських апостолів Кат. Акції, а тоді з Христом збудуємо сильну твердиню в нашій душпастирській праці...

3 голосів преси

Неоднакова оцінка одної моральної сили

В числі 33 (370) варшавського православного „Слова“ за цей рік появилася редакційна стаття п. з. „Прямая задача“, присвячена ролі православного духовенства в реалі-

зуванню висказаного Міцкевичем у його „Księgach Pielgrzymstwa Polskiego“ завдання Польщі — відродити християнську цивілізацію. На думку „Слова“ нинішні часи, більше ніж колинебудь в минулому, таких християнських основ цивілізації необхідно домагаються. Здійснення цього залежить передусім від духовенства усіх віроісповідань. Щож торкається православного населення держави, то серед нього ідею цю здійснити може тільки православне духовенство. Однак діяльність духовенства у цім напрямі не може як слід розгорнутися 1) по причині нестачі вироблених конкретних плянів діяльності і 2) по причині нестачі довіря до нього і його намірів та браку підтримки з боку громадянства, розуміється польського.

На цю статтю, написану зрештою в дуже скромнім і поміркованім тоні, відповіло виленське „*Stowo*“ ч. 254 (4460) за цей рік, передовицею, написаною п. В. Харкевичем п. з. „*Niewyżyskana czy też nieskrystalizowana siła*“.

Тому що стаття ця незвичайно цікава, подаємо її майже повнотою.

„Ця справа — пише Автор — виїмково поважна і заслугоє на спеціальну увагу. Бо й справді: ціла армія православних духовних є в громадським і політичним життю Польщі майже невидна, хоч її роля є, а передусім може бути незвичайно важливою. Маємо понад чотири мільйони православних в Польщі, замешкують вони східні області, саме найбільш наражені на деструктивні впливи Сходу. Державі не може на тім незалежати, щоби православне населення не було відповідно духово вироблене і відпорне на зовнішні розкладові сили. Роля православного духовенства в цій ділянці виїмково велика.

Чи роля ця виконувана без заміту? Чи православне духовенство це справді невикористана і легковажена сила? І чи воно згалом є якоюсь силою?

На ці запити треба відповісти, на жаль, негативно. Просто неімовірне поширення сектанства серед православних (головно на Волині), виразно нижча моральність і менша релігійність сільського православного населення, яке не дорівнює далекому щоправда до ідеалу населенню католицькому, — все те доказує, що не є так, як повинно бути, як мусить бути.

Православне духовенство під оглядом авторитету й організаційної сили не тільки уступає перед католицьким духовенством, але ледви тільки може мріяти про досягнення такого становища. Ці слова не є, річ ясна, якимсь обвинуваченням на адресу православних, — тільки ствердженням дійсного стану справи.

Це стан ненормальний і з точки державних інте-

ресів безумовно некорисний (про інтереси Церкви вже й не говорю), але його можна легко витолкувати збігом фатальних умовин, в яких знаходиться православне духовенство.

Головним нещастям православного духовенства це російський характер Церкви. Не йде тут про уживання російської мови православним духовенством, про російську культуру, нераз про антипольські тенденції, — йде передусім про російські відносини серед православного суспільства (бо застановляємося над виховно-релігійною ролю православного клиру). Росія витворила незнані і ніде небачені форми особлившої, аж до пересади горячої, хоч плиткої релігійности, полученої з правдивою погордою до духовенства. Це дається в знаки ще й досі. Кожний православний священник може ствердити, що, коли знаходиться в католицьким товаристві, часто зазнає більше зверхніх ознак пошани, ніж коли знаходиться серед православних. В борбах на національнім тлі (ці борби незвичайно ослаблюють Церкву) противники не перебирають в засобах і не щадять і найвищих срархів. Як би так навести все те, що при ріжних нагодах православні писали про своїх архипастирів, можна було б подумати, що це якась безбожницька акція, а вже щонайменше антиклерикальна, — а авторами або інспіраторами найбільш згіршаючих статей чи видавництв були духовні, яким уходило це безкарно.

Недостача авторитету серед вірних (православна інтелігенція дає під цим оглядом найменш будуючий приклад), національна боротьба, а в наслідок того зовсім інакші тенденції і настрої чи не в кожній єпархії, польський урра-патріотизм, архипольський, екстрапольський, богатьох достойників Церкви, найчистішої крові Росіян, — ось причини деякого хаосу, що ослаблює організаційну єдність православного духовенства.

Додаймо до цього великанські ріжниці освітнього й культурного рівня духовних. Є між ними передвоєнні „попи“ з бородою по пояс і з душею в пятах перед кожним поліціантом, що тужать за давніми добрим часами, „за нашого батюшки царя“, — є священники повоенні, зовсім припадкові: ех-російські офіцири, учителі, канцеляристи, в найкращім випадку — дяки, люди без теологічної освіти, — є абітурієнти духовних семинарій, виховані вже в Польщі; — є абсольвенти Варшавського Університету з дипломами магістрів теології, — виховується ще один рід православних священників, таких, що перейдуть через варшавські інтернати, себто дістануть середню і вищу освіту в гімназіях і на університеті в Варшаві.

В багатьох випадках представники різних груп православного духовенства не можуть з собою домовитися, — такі до себе неподібні.

Та ще не кінець на цім. Не треба забувати, що православна Церква, якщо йде про правний стан, ще не вийшла із стану провізорії, що все ще діють тимчасові приписи, які мають грізний третій параграф, після якого на домагання адміністраційних властей кожний православний парох може бути позбавлений парохії без подання причин.

Цей третій параграф, це справжня змора всіх парохів, які чейже мусять дрожати не лиш за свою судьбу, але й за судьбу родини! Страх (головно коли він не безпідставний) змушує деяких аж до понижування себе. Один заголюканий православний парох в забитій дірі, в прияві декана, що візитував парохію, витався з „панею комендантовою“ (жінкою поліціянта) так, що цілував її в руку!... Видавці шахрайських публікацій „на честь“ і „з приводу“ звертають перші свої кроки до православних духовних. Знають, що звідтам не викинуть їх на зломання карку, що православні дадуться застрашити: — „Co? Księdza nie interesują dzieje Legjonów?... Ach, ksiądz nie chce nabyć życiorysu Marszałka Piłsudskiego?... Rozumiem co to znaczy“...

В таких обставинах годі говорити про православне духовенство, як про зорганізовану силу. А там, де нема зорганізованої сили, не можна ждати успіхів праці, яка вимагає збірного, плянового зусилля.

Отже закид недоцінювання ролі православного духовенства, що стрінув польське громадянство з боку православного часопису, не дуже узасаднений. Лишається ще справа відокремлення православного духовенства. Кого тут винувати?

Краще зрештою не шукати винуватців, а ствердити ось такий безсумнівний факт. Пересічний інтелігент, якщо він не православний, може з православним духовенством загалом не стрінутися, хочби жив і сто літ, — якщо, розуміється, не зміняться відносини.

З представниками духовенства усіх без виїмку віроісповідань можна стрінутися на терені наукових товариств, громадських організацій, на зібраннях, відчитках, рефератах і т. п., але православне духовенство в польській русі науковим, суспільним і культурним (не говоримо, з яких причин), бере таку мізерну участь, що його просто не видно.

Стан не є нормальний, це певне. І добре сталося, що православний тижневик порушив цю справу. Нехай би вивязалася живіша виміна думок на

тему ролі і положення православного духовенства в Польщі“.

Стільки автор статті.

На неї підповіло „Слово“ в 28. числі з цього року у своїй польській частині, в статті під заголовком: „Dlaczego duchowieństwo jest siłą niewyzyskaną“, в якій назагал признає слушність твердженням п. В. Харкевича, застерігаючися тільки проти того, будьто би православне духовенство було незамітне, бо не бере ніякої участі в науковім, суспільнім і культурнім русі.

„Православне духовенство — відповідає *Слово* — якщо йде про відносини на провінції (великі міста мають свої особливі відносини), бере дуже живу участь в суспільнім і культурнім русі, і ніяк не можна про нього сказати, що воно там „просто невидне“. Також не може воно нарікати на відокремлення серед православного громадянства, радше тільки на недостатню піддержку його суспільної діяльності. Та головна перешкода на шляху її розвитку, це не брак піддержки, а „обставини“ (warunki), серед яких вона мусить розвиватися і „ненормальність“ яких ствердив і п. Харкевич“.

„З цього виходить, що зміна такого небажаного стану справи на краще не лежить зовсім в можності духовенства і православного громадянства, але повинні тут співділати й інші чинники“.

Хоч у статті п. Харкевича багато бистрих помічень і влучних думок, то однак образ православного духовенства, — зданого, як сам автор стверджує, на ласку і неласку адміністраційно-політичних чинників, без жадного опертя й опіки, — трохи переяскавлений. Думаємо, що воно теж працює по змозі своїх сил, серед невимовно важких обставин, що-би зберегти своїх вірних перед моральним зіпсуттям і перед тією безбожницькою повинню, яка каламутними хвилями котиться зі Сходу в першу чергу на них. Тому його суспільного значіння і його впливу на маси не треба легковажити.

З нами чи проти нас ?

Під таким заголовком, повним жалю й огірчення, ставить запит луцька *Українська Нива* в числі 14 з цього року, до своєї православної єрархії в справі її становища до большевицького наступу на християнську цивілізацію Європи.

„За останні час — пише *Українська Нива* — досить часто читаємо в пресі, як у різних державах най-

вищі духовні чинники забирають голос у справі большевицького наступу на християнську цивілізацію. Висловився вже римський папа, видали відозви до вірних собори німецьких і польських єпископів, звернувся з відозвою до народу й український митрополит Андрій Шептицький.

Але православні єпископи в Польщі заховують вперту мовчанку, яка є щонайменш дивною. У той-же час большевизм є тією темною силою, що підважує засади релігії, підстави родинного й громадського життя, які — бодай в Європі — впливають з духа християнської моралі.

Православний єпископат мусів би звернути свою увагу на дуже небезпечне явище, коли Церква все менш і менш стає притягаючим центром для молоді. Під куполами церков з'єднуються старше покоління, що живе ще вірою й що в цій вірі бачить велику традицію, яку хоче заховати і без якої взагалі не може жити. І, власне, проти цієї гарної традиції повстає большевизм, що хоче заступити для підростаючого покоління й віру, й євангелію, й традицію...

Большевизм є, в істоті самої річі, воюючою доктриною. Та ні в чому він не виступає з такою фанатичною ненавистю, як у справі релігії. Цілком зрозуміло: Релігія — це є *масовий рух*, що пливе з глибокого *внутрішнього переконання* людини. Релігія — це *добровільне об'єднання* віруючих. І тому кожна віра — в тому числі й православна — є надзвичайно небезпечною для тієї теорії, що побудована на тій самій масовості руху, але морально слабшої, бо впливаючої з *примусу*.

Що-ж наші єпископи зробили з дорогоцінної спадщини наших предків — з віри народу українського, віри князя Володимира, митрополита Петра Могили, гетьмана Івана Мазепи? Де вона? Де той животворний дух, що кидав запорожців на мури Царгороду в ім'я оборони православ'я? Що змушував умірати „за віру православну“ горде козацьке військо?

Цей дух моральної сили й досконалості — *й тільки він один* — може промовити до нашої молоді з амвонів церков... Чи не відчуває наш збюрократизований православний єпископат, що бракує йому цієї моральної сили й внутрішньої досконалості? Бо коли б і залунав голос нашого єпископату в обороні віри перед навалюю більшешизму, то кожний мимоволі запитає: а судді хто ?!

Довгі літа провадить українське громадянство боротьбу з деморалізуючою роботою московського кому-

нізму. *На нашому успіху у цій боротьбі Православна Церква стоїть, в ній черпає єпископат свій авторитет, як князів Церкви. Якби заломилася громадянство, будівля Церкви обернулася б в руїни*" (підкреслення наше).

Гарне свідчення виставляє православне громадянство своїй Церкві та її моральній силі й авторитетові! А пише це „Українська Нива“, орган церковників, що гуртуються біля товариства ім. П. Могили, і що добре знають відносини в православній Церкві Польщі. Отже в Православній Церкві — на думку автора статті — не Христова Церква є тією моральною силою, що виховує людей, не вона поборює всілякі течії, ворожі Христовій науці, не вона є тією Матір'ю, що духово родить вірних-громадянство і дає їм моральний ріст і силу, тільки навпаки, громадянство є джерелом існування Церкви! Видно, що православне громадянство трактує свою Церкву як чисто світську установу.

„І тому має право запитати українське громадянство — пише далше автор статті — свій православний єпископат: яка-ж його роля в цьому трагічному змаганні двох сил. Чи він іде з нами чи проти нас? Бо те, що є національне й православне, є одночасно й *українське* (розуміється на Волині, — наша заввага); що є *москвофільське* й *безбожницьке*, є *большевицьке*.

Єпископат здебільшого є *москвофільський*. Щож він протиставить комуністичній доктрині, що є глибоко *москвофільською*? Святе Письмо в словянській мові? Проповіді чи відозви писані по-російському? Свій *особистий авторитет*, якого, як нам здається, має дуже небагато. Балянсування поміж польською харибдою й московською сцілою? Чи потягне за собою народні маси? Чи потягне православну молодь?

У світі відбувається велика гра національного і комуністичного світоглядів. Ставка є неменша: християнська культура...

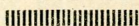
Православний єпископат стоїть безрадний, не знаючи, кудю йти... З нами чи проти нас? Чи й далі бавитися в аморальну нейтральність?“

* * *

З нами чи проти нас? Важкий і нечуваний запит, не запит, а радше обвинувачення!

Відносини в Польській Автокефальній Православній Церкві мусять бути крайнє нездорові, коли на адресу її єрархії міг бути піднесений, і то прилюдно, на сторінках преси, такий страшний запит-обвинувачення

Х.

Необхідний помічний засіб

Аж жах переймає дивитися на те моральне спустошення, що його ширять між молоддю різні безбожницькі агітатори! Воюючий комунізм, використовуючи теперішні злидні нашого народу, повів завзятий наступ передусім на душі нашої молоді, яка при теперішній незавидній ситуації стає доволі податлива на всілякі шкідливі впливи. Але наступові темних сил мусимо протиставитися з усією рішучістю! Захоронюючи нашу молодь перед шкідливими впливами комунарів, чи їх предтеч-радикалів, мусимо думати заздалегідь про прийдешність: про збереження та підготовку майбутніх кадрів войовників, що малиб не тільки вести оборонну акцію, але перш за все повести успішний наступ на носіїв гасел, що розкладають наш церковний і національний організм. Тому слід звернути пильну увагу на належне виховання нашого наймолодшого нарибку: дітей і підростаючої молоді!

До виховання дітей покликані в першу чергу батьки. Так, але чи в наших домах є відповідна атмосфера, в якій могли б гарно розвиватися молоденькі душі, могли б закріплюватись праві характери? Ледви... Життєві обставини наших людей під теперішню пору цього роду, що не дозволяють їм віддатися як слід обов'язкам належного виховання. Зрештою не мають вони здебільша навіть відповідної до цього підготовки.

Також теперішня школа на наших землях не відповідає часто своєму завданню. Приписи та вимоги шкільних властей не завжди мають етичний, аполітичний характер.

Отже Духовенство мусить перейняти на себе виховні функції і то не тільки релігійного, але й національного характеру. Одним із найкращих засобів підійти до душі дитини та постійно на неї впливати — це друковане слово: часописи та книжки.

Коли йде про вибір видавництва, то ми пригадуємо Всечеснішому Духовенству та гаряче поручаємо українське католицьке видавництво „Наш Приятель“ (Львів, Сикстуська 39 а). Це видавництво веде свою корисну діяльність уже шіснадцятий рік і вповні заслуговує на всебічну підтримку всего Духовенства.

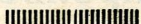
На жаль, як довідуємося від адміністрації видавництва, багато наших Отців Парохів не почувається до обов'язку запенумерувати для своєї парохії бодай один примірник дешевого часопису „Наш Приятель“. Видавництво здає собі справу з теперішньої кризи, тому обмежує до мінімум свої видатки, щоб тільки дати читачам дешевий часопис. І так: річна передплата на місячник „Наш Приятель“ коштує тільки 1.50 зл., що при великій кількості ілюстрацій

і віршів (гонорарі!) дуже дешево. Така низька ціна часопису дає змогу поширити його масово між дітей і молодь парохії, тим більше, що при побиранню на одну адресу більшої кількості примірників ціна ще нижча: (при 10—30 прим. платиться по 13 сот., при 30—50 по 12 сот., при 50—100 по 11 сот., понад 100 прим. по 10 сотиків за примірник).

Крім часопису виходить квартално окремими книжками „Бібліотечка Нашого Приятеля“. Книжки гарні, цікаві, з гарними ілюстраціями, виховний зміст. Досі вийшло вже десять дуже гарних і пожиточних книжок (щоб тільки згадати три томики історії України в оповіданнях А. Лотоцького та Божі заповіді в [оповіданнях о. Ом. Квіта). Випуски на переміну релігійного то світського змісту. Річна передплата „Бібліотечки“ (чотири книжки) вносить 3 зл., піврічна (дві книжки) 1.50 зл., де врахована й поштова оплата.

Гаряче поручаємо увазі Всечеснішого Духовенства часопис „Наш Приятель“ і „Бібліотечку Нашого Приятеля“!

П.

Місії

В Дубівцях дек. Збаражського відбулася перша св. Місія під проводом ОО. Редемптористів, Карла Більке і Николая Якимовича з Тернополя, в днях від 20—30 вересня ц. р. Хоч не всі парохіяни бажали цього, то в часі місії брали участь всі не тільки свої, але й багато з довколишніх сіл. Навіть місцеві латинники приходили слухати Божої науки, яку прекрасно і змістовно подавали О.О. Місіонарі. Ніхто не може забути науки про Пресв. Евхаристію і про Матір Божу Неустанної Помочі, що були виголошені при чудовім освітленню церкви. Велике вражіння викликала проповідь про читання доброї і заборону злої книжки і часописів. Після цієї науки багато вірних принесли злі книжки і часописи і їх спалено. Взагалі всіми науками кожний був зворушений до сліз. Треба піднести, що під час св. Місії розпродано за 230 зол. добрих книжок. На закінчення місії торжественну Службу Божу відспівав о. декан Копистянський при асисті О.О. Кондеканальних. Посвячення і закопання місійного хреста довершив о. декан Копистянський в асисті о. Онуфрія Чубатого, о. Григорія Адиськевича, о. Ярослава Мельника, о. Ярослава Богатюка і о. Михайла Решетуки. До глибини зворушливу проповідь під хрестом виголосив о. Більке Ч. Св. Ізб. В часі проповіді відібрав від учасників приречення вірності Христові.

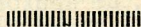
Впр. О.О. Редемптористи своїми місійними проповідями полонять душі для неба, бо радо слухають їх наук усі.

Скільки то в нас є парохій, що потребують св. Місії! Св. Місія є найкращою захороною вірних перед безбожниками, тому ми священники доложім трошки труда і жертви зі свого боку і стараймось, щоби якнайскорше відбулися св. Місії у кожній парохії, а певно парохії цілком зміняться. Настане правдива віднова христ. духа, якої так дуже нині треба.

35 чудово виголошених наук, повних змісту, то вже для самого душпастиря і реколекції і гомілетичний семінар, що приносить неабиякі користи. Закінчення читання злих часописів і спалення їх прилюдно робить дуже велике враження. В питомий спосіб устроєні престולי з освітленнями, достосовані до наук, полишають у людській пам'яті нестерті сліди.

Місійна сповідь і св. Причастя, та приречення вірної служби Христові дає запоруку сильної організації вірних в Христі.

Учасник.

Некрольог

† о. Тимотей Бордуляк
душпастир і письменник.

Дня 16 жовтня ц. р. помер у Ходачкові Великим о. Тимотей Бордуляк, проживши 74 роки. Покійний був одним із визначніших представників українського духовенства та незвичайно талановитим письменником. Його оповідання, видані м. ін. перед війною в „Бібліотеці найзнаменитших повістей“, пронизані щирим духовим теплом, спочуванням для людського горя і злиднів, та надихані правдиво-християнською любов'ю до ближніх. Більшість сюжетів пок. о. Бордуляка — це невтішні картини злиднів українського села, перетикані час від часу погідним гумором, змальовані справді по мистецьки, що в силі зворушити читача до сліз. Надусе ж вони цінні своїм глибоким виховним змістом, й тому їх радо читає і ними захоплюється молодь.

Похорони Покійника відбулися дня 20. жовтня, при великій участі священників і масовім здвизі народу. — В. Й. П. Х.

† о. Михайло Мудри

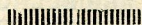
В Руському Керестурі помер о. Михайло Мудри 13. жовтня с. р. в 62. році життя, в 36 році священства, а 24. р. парохування в Р. Керестурі. Покійний був одним з головних основників Руського Просвітного Дружтва в Югославії, його найбільшим добродієм і предсідником впродовж усіх років його існування (від 1920 р.). Був людиною погідної вдачі і тверезих поглядів на все, всі його любили. Від довгих років хорував на цукрицю, а від 1931 р. ще й на

водну пухлину. Але не піддавався, працював до самого кінця — востаннє ще бажав бачити викінчену друкарню в Руському Керестурі, яка саме тепер монтується. Між югославянськими Українцями остане по ньому велика прогалина, заки з часом хтось із молодших не заступить його.

Не можу не згадати, що Покійний, дуже захоплювався нашою стигматичкою Настею Волошин, розпродав 50 примірників моєї книжки про неї в самому Руському Керестурі, нетерпеливо чекав другого тому. Настя кілька разів духом відвідувала його, два рази навіть дала йому знак своєї присутності і знаменито описала мені його та його недугу. В червні Настя в екстазі сказала до мене (Ангел говорив) про о. Мудрого: „сей пастир вже піде до Бога“. Я се написав Покійному, бо він зовсім не боявся смерті, а тою вістю дуже втішився.

Вічная йому память!

о. Г. Костельник.

Всячина

Святочна інавгурація нового акад. року. В неділю дня 4. жовтня ц. р. відбулася святочна інавгурація нового акад. року на Греко-католицький Богословській Академії у Львові. Рано в 9-тій годині декан богословського виділу о. проф. др. Лаба, в сослуженню інших оо. професорів, відправив св. Літургію, на якій співав хор студентів Академії. В год. 11-й відбулася в авлі Академії сама інавгурація, на яку прибуло численне духовенство з Преосв. Кир Никитою на чолі і представники світських установ, преси і багато громадян. Хор відспівав Лірина „Господи Боже мой“, після чого ректор Академії, о. проф. др. Йосиф Сліпий зложив звіт з праці Академії в академічній році 1935/36.

Подавши коротку та дуже цікаву статистику усіх католицьких університетів світу, о. Ректор підніс, що в останнім акад. році Богосл. Академія поробила дальші кроки для основи повного українського католицького університету, який має бути реалізацією плянів і бажань Високопреосв. Митрополита Андрія. Вправді дотеперішнє восьмилітнє існування Академії консеквентно зміряє до сеї цілі, та події в минулому році спонукали Основника виступити із згаданим пляном перед верховною церковною і державною владою та домагатися для Академії прав, які признано католицькому університетові в Любліні.

Український католицький університет серед нинішніх наших безвиглядних обставин буде в силі бодай частинно заступити українську високу школу в межах польської держави, якої ми не можемо ніяк добитись.

На теологічному виділі було 14, а на філософічному 12 професорських сил. Деканом теологічного виділу був о. проф. др. Ярослав Левицький, агенти філософічного факультету вів покищо сам о. Ректор. Всіх слухачів на обох виділах було в зимовому семестрі 365, а в літньому 357. Абсолюторію одержало 60 слухачів.

З черги надзвичайний професор, о. крил. Юліян Дзєрович прочитав виклад п. з. „Огляд новіших виховних систем“, після чого хор і всі приявні відспівали національний гимн.

Як бачимо, Академія з року на рік росте, розбудовує свою діяльність, свої наукові робітні, випускає у світ щораз свіжі наукові видавництва, дає змогу працювати щораз то новим науковим силам — а те все зєднує для неї велику повагу не тільки серед нашого загалу, але й у цілїм католицькім науковім світі.

Марійське свято львівської середнешкільної молоді. Дня 14. X. ц.р. себто в свято Покрови Пресв. Богородиці відбулося в церкві ОО. Василян незвичайно симпатичне свято, в якому взяли участь усі Марійські Дружини львівських середніх шкіл, себто: обох хлопячих державних гімназій, дівочих гімназій СС. Василянок і „Рідної Школи“, фахової школи СС. Василянок, захоронкарської семинарії СС. Василянок та ін. Марійська молодь віддавала поклін своїй могутій Покровительці, відновляла дане їй приречення вірности та просила о дальший покров і заступництво. Богато кандидатів і кандидаток зложило в той день присягу на вірність Христові і Його Пречистій Матері і вони зістали прийняті у число дійсних членів Марійської Дружини. На Сл. Божій, підчас якої співав хор Мар. Дружин, майже всі дружинники і дружинниці приступили до св. Причастя (сповідь відбулася в навечеря свята). По Службі Божій і по акті прийняття нових дійсних членів виголосив генеральний провідник Марійської молоді і її печаливий опікун, о. Ір. Назарко ЧСВВ, огненне слово, в якому поставив перед очі молоді еспанських юнаків-кадетів, геройських оборонців Альказару, та візвав її, щоби й вона не лякалася станути до бою за Христа і Його науку, та щоби в обороні найвищих ідеалів, Божих і національних, кождої хвилі готова була піти слідами „львів Альказару“. Церква була вщерть виповнена молоддю, її учительством і вірними. По скінченім святі відбулася на цвинтарі коло церкви спільна фотографія.

Ювілей львівської братської школи. Дня 21. жовтня ц. р. минуло 350 літ, як львівське брацтво при церкві Успення Пресв. Богородиці оснувало братську школу, яка своїм науковим рівнем відповідала менше більше нинішній гімназії старого типу. Це була, по Острожській Академії, перша школа вищого типу на наших землях. Ювілей цей від-

святкувала дня 23. X. ц.р. філія української державної академічної гімназії в братській церкві Успення Прсв. Богородиці. По Сл. Божій і відповідній до хвилі проповіді о. катихита вийшли учні на подвір'я, де в старовиннім, чудовім своїм містецьким обрамованням кутку, біля Трьохсвятительської каплиці, вислухали реферату проф. Івана Крип'якевича про згадану школу і її значіння для українського народу.

Гарний священик! „Діло“ в ч. 223, з 4. X. 1936 подає ось який неімовірний факт, який як не мож краще характеризувє методи праці польського духовенства на українській землі та його крайно вороже і зневажливе відношення до духовенства українського. Подія, описана „Ділом“, сталася в Конюхові, пов. Бережани.

„Дня 1. жовтня ц. р. підчас урядування місцевого со-трудника о. Ярослава Сояка у V клясі місцевої вселюдної школи (вписував предмет навчання у денник) напав на нього кс. Франц Мальовани, домагаючись звільнення одного ученика від релігії в греко-кат. обряді, бо, мовляв, цей ученик є римо-кат. обряду. Поправді цей ученик є хрещений і миропомазаний у греко-кат. обряді і вписаний в метрикальну книгу греко-кат. парохіяльного уряду в Конюхах, хоч у тім часі був там теж латинський священик. Коли о. Сояк заявив рішуче, що ученика не пустить з кляси, бо він має ходити на науку греко-кат. релігії, кс. Мальовани образливими словами хотів його спровокувати. Одначе о. Сояк не дався вивести з рівноваги і зовсім спокійно обстоював при своєму. Тоді кс. Мальовани почав тягнути ученика насильно з лавки, але о. Сояк звелів ученикові лишитись у клясі. У відповідь на те, кс. Мальовани, не зважаючи на свій старший вік, почав з криком грозити йому палицею і врешті вдарив о. Сояка кулаком у груди! І тепер о. Сояк зберіг спокій та рівновагу духа і спитав розскаженілого ксьондза, чи це по християнськи та чи взагалі священик може бити священика?

„Видно, що кс. Мальовани трохи схаменувся і зрозумів що допустився ганебного вчинку, але замість покривдженого священика перепросити, як рафінований лиходій вернувся від порога і закукурічений сказав: „Я ксєндза не удежилем, тільки потронцілем“. Це повторив ще й за порогом, хоч це була свідома брехня, бо вся шкільна дівтора бачила, як кс. Мальовани вдарив о. Сояка.

„Розуміється, що про ганебний вчинок кс. Мальованого довідалось від дітей ціле село. Серед населення, яке знає о. Сояка як ревного і зразкового душпастиря, настало страшенне обурення на польського ксьондза, якого положення стало в селі надаліше неможливе. Населення не всилі погодитися з думкою, щоб розбишацький напад ксьондза Мальованого лишився безкарно“.

Треба тут додати, що войовничий ксьондз Мальовани походить з Курян під Бережанами, де записаний у метриках як греко-католик. На латинський обряд перейшов в гімназії.

Селянка гідно боронить релігійно-національної традиції. Дня 23. IX. ц. р. відбулася апеляційна розправа перед окружним судом у Новім Санчі проти селянки Анни Бурчак з Явірок біля Щавниці (село на Лемківщині, національно і релігійно свідоме, так що православна агітація не має туди приступу), яку засудив городський суд в Коростенку над Дунайцем на кару 3-ох тижнів безоглядного арешту. Обі розправи це відгомін змагань наших братів-Лемків за здобуття своєї рідної школи та пошани для своїх релігійно-національних традицій. Учитель у Явірках (розуміється Поляк) наказав шкільним дітям, щоби вони, виходячи зі школи, поздоровляли його „do widzenia“, замість дотеперішнього християнського поздоровлення „Слава Ісусу Христу“. На весну цього року шкільні діти II. класи під проводом Марусі Бурчак 8-літної дівчинки, перестали поздоровляти учителя окликами „do widzenia“ і вживали даліше поздоровлення „Слава Ісусу Христу“. Щоби зломити поставу дітей, учитель карав раз-по-раз Марусю Бурчак, замикаючи її по науці. Вкінці візвав матір Марусі Анну Бурчак і зажадав, щоби вона не казала донці поздоровляти словами „Слава Ісусу Христу“. Одначе мама рішуче відмовила і заявила, що не лише на свою дитину, але й на батьків інших дітей буде впливати, щоби усі діти здоровили учителя словами „Слава Ісусу Христу“. Тоді учитель забрав її доньку з собою на годину до IV кл., щоби її відтак замкнути по науці. Розжалена мати ввійшла за учителем до класу і візвала свою доньку, щоби йшла з нею до дому. Учитель силоміць усунув з класу Анну Бурчак, яка, виходячи, візвала присутніх дітей, щоби вони ніколи не поздоровляли словами „do widzenia“, а тільки „Слава Ісусу Христу“. Учитель зробив карне донесення до суду і городський суд в Коростенку засудив Анну Бурчак на 3 тижні арешту за „nieprzyzwoite zachowanie się wobec władzy“. Засуджена зробила відклик до окружного суду в Новім Санчі і на розправі дня 23. IX. суд увільнив її від вини і кари. Гідна постава селянки в обороні своєї релігійно-національної традиції довела до того, що шкільний інспектор з Нового Торгу зніс розпорядок учителя, залишаючи надаліше поздоровлення „Слава Ісусу Христу“.

Ми повинні теж усюди домагатись від молоді і всіх цього християнського привіту і не заступати його словами „Гаразд“, „Готовсь“ чи інш.

Голос про Петра Лупу. При кінці червня 1935 р. (в тому самому часі, коли наша Настя Волошин стала стигматизована), пастух Петро Лупу зі селя Маглавіт у Румунії

мав мати чудесне видіння Ісуса Христа. Він був глухонімий і внаслідок того видіння проговорив та став інших уздоровляти, про що вже були вістки також у наших українських часописах.

„Гласник Спрске Православне Патријаршије“, який спершу не давав віри вісткам про Петра Лупу, тепер видрукував лист одного архимандрита, що сам був у Маглавіті. Той архимандрит пише:

„За чотири дні мого побуту в Маглавіті два сліпці відзискали зір, один німий проговорив, один священик, що мав туберкульозу костей і принесли його на ношах, тепер свobodно ходить. Богато недужих, що терпіли від лекших хоріб, стали здоровими... В часі проповіді Петра Лупу видно три білі фігури, що то зближаються до нього, то віддаляються від нього, а його голова окружена ясністю“.

Нові розкопки в Византії. Доносять, що впродовж двох останніх років істамбульський Археологічний Інститут Німеччини у співпраці зі швейцарським професором Шацманом мав такі успіхи в розкопках у Византії, що під науковим поглядом означають майже революцію. Зразки византійського малярства з найкращих часів відомі нам в Італії (Палермо, Равенна і ін.) з льокальними варіантами, але византійських оригіналів досі зовсім не було. Тепер відкриті саме такі оригінали на місці давньої церкви, яка відома під назвою мошеї Кеманкеш паші. Зпід руїн видобуто образи, що просто фасціонують своєю красою. Сі образи з різних часів від VIII до XII в.

Дотепер ми привикли до суворо-святого византійського малювання, до одежі, що зовсім закриває контури тіла. А нововідкриті образи мальовані з природним полетом, дають вираз гарним формам тіла, схоплюють душу в її повноті, богородичні образи відзначаються солодкою інтимністю. Образ одного ігумена на мурі з XII в. — наче живий. Так само фреск з IX в., що зображує св. Меркурія. Він був вищим офіцером, прийшов знад Чорного Моря, перейшов на християнство і став завзятим проповідником Христової віри. Образ представляє його в одежі вищого офіцера з часів, коли образ мальований. У Берліні в музею цісаря Фридриха є кілька поменшених імітацій тих віднайдених образів.

Виступ кард. Інніцера. Віденський кардинал Інніцер виступив знов остро проти комуністичної пропаганди, кажучи, що те, що під цю пору діється в Еспанії, обиджує до глибини католицькі почування. Большевизм розпочав тепер офензиву безбожництва. Москва вислала до Європи в минулім році 77 міл. безбожницьких книжок, видрукованих у шістьох мовах. Державні мужі заключають нібито в інтересах господарства союзи з Москвою, які однак при-

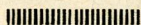
носять необчислимі шкоди. — Мається вражіння, наче би людство було сліпе і не бачило, звідки йде небезпека. Де тільки покажеться совітська зірка, там зараз пливе кров і розпалюється вогонь пожеж і ненависти. Вкінці кардинал Інніцер осудив тих католицьких працедавців, які мимо того, що признаються до віри, угнітають робітників, зданих з причини безробіття на їх ласку й неласку. Такі позірні католики — каже кард. Інніцер — це фарисеї, яких треба вистерігатися.

Нові знахідки в Софійському соборі в Києві. Підчас останніх археологічних розкопок в Софійському соборі в Києві найшли багато домовин з XVII. і XVIII. ст. Серед них знайдено домовину митрополита Сильвестра Коссова, датовану 1657 р. Закінчується відкриття фресків у північній вежі собору. Всі фрески мають світську тематику. Прекрасний зразок монументального живопису представляє фреска, на якій зображено поєдинок їздця з медведем.

Дня 27. X. 1936 відбулися Загальні Збори кооперативи „Священника Санаторія“. Замітним був брак львівських членів, зате з провінції, хоч пора була не дуже відповідна, було багато. Прикро вражало, що бракувала майже ціла Надзирна Рада.

На внесок комісії матки вибрано нових членів Надзирної Ради, а саме: о. канцл. М. Галянта, о. М. Ладу, о. Т. Ковалюка, о. Ю. Боднара, о. В. Сайкевича, о. В. Кулика, і о. Д. Теліщука. — При внесках і запитах поставлено багато побажань до нової Надзирної Ради.

Екскомуніка за читання книжки Розенберга. Офіційний орган єпископського ординаріату в Берліні в останнім своїм числі звертає увагу католицького духовенства в Німеччині на небезпеку лектури книжки одного з головних ідеологів націонал-соціалістичної Німеччини, Розенберга п. з. „Міт XX століття“. — „Зазначаємо — кажеться у згаданім органі — що читання і переховування заказаної книжки є не тільки тяжким гріхом, але одночасно спричинює, що той, хто без спеціального дозволу свого архиєпископа таку книжку переховує або читає, автоматично підпадає під екскомуніку і не має права приймати св. Тайни“.

Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріату у Львові

Видає Бог. Наук. Товариство

Відповідальний редактор: о. Петро Хомин.

З друкарні „Біблос“, Львів, Японська 7. Тел. 14-78.

Н И В А

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата вносить 12 зл. річно
півріч. 6 — зл., чвертьрічно 3 — зл.
для Америки 2:50 доляри річно.

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чековеkonto: 151.092

На двох фронтах

(Докінчення).

Другий фронт, на якому духовенство української греко-католицької Церкви змушене вести війну — це фронт католицький.

Католики з католиками воюють? — питає хтось сторонній. Стоять на ворожих барикадах? — Хіба ж це можливе? Хіба ж це допускальне?

Деінде в католицькому світі воно неможливе і недопускальне, а в нас воно і можливе і допускальне і — що важніше... трагічно дійсне.

Про щож йде боротьба? Боротьба на площині чисто релігійній, що опиралась би на неоднакових поглядах чи неоднаковим розумінню догматичних правд чи церковно-правних постанов — виключена. Ці справи лежать поза межами всякої боротьби.

Конфлікт між римо-католицьким Костелом і греко-католицькою Церквою має своє джерело у факті неоднакової обрядової і національної приналежності вірних одної і тої самої католицької Церкви. Римо-католицький Костел — польський, а греко-католицька Церква — українська. Римський обряд — синонім польськості, а грецько-словянський — синонім українськості. І одно і друге, хоч неслухне і не все вірне, — але в наших відносинах так воно є.

І тут є завязок боротьби!

До національної боротьби, яка від віків ведеться на наших північно-західніх землях, а спеціально в часах по від-

нові польської держави, втягано все і втягається, головню тепер, найсильніший та рішальний чинник, — чинник церковно-релігійний. І тому бере у цій боротьбі участь і польський Костел і українська Церква, з тою тільки ріжницею, що Костел наступає, а Церква борониться.

В нестримнім, віковім поході польськості на т. зв. креси, себто на наші землі, римсько-католицький Костел все становив і становить авангард, чим він залюбки сам усе хвалиться і що, зрештою, треба йому признати. А тому що на сторожі церковно-релігійного стану посідання цих земель стоїть українська католицька Церква, тому перший удар польонізаційного походу, започаткованого ще королем Ягайлом, на чолі якого йде римо-католицький Костел, вдаряє саме в сю Церкву.

І витворюється боротьба, яка ведеться безупину, систематично, завзято, хоч і тихо, для загалу незамітно. Часом тільки згущену й напружену атмосферу цих завзятих змагань освітить блиск світляної боєвої ракети чи розворушить голосніший вистріл, — як ось події, занотовані нами в попереднім і цім числі нашого органу, — а далі все втихає. Та боротьба йде далі, наступ на нашу Церкву і оборона її змагаються із собою.

Внаслідок цього наступу в минулих віках, у якім з польського боку брало участь передовсім латинське духовенство, ми втратили усіх вельмож і шляхту, а при рідній Церкві і національності — лишився тільки „chłop i por“. Те загрозиве для існування нації явище було м. ін. одною із причин до заключення Унії при кінці XVI ст. Провідникам народу, якими були тоді головню наші єрархи, здавалося, що коли наш нарід покине „схизму“, тоді польське духовенство заперестане акцію „pawgasania“ на правдиву віру, бо і ми і вони — католики, а ріжниця між нами тільки в обряді. При помочі Унії думали вони м. ін. врятувати для нації бодай ті нечисленні одиниці зпоміж провідних верств, які ще залишилися були. Однак то були тільки мрії! Наступ на нашу Церкву, як одиноке майже забороло нашої національної окремішности, не припинився, а йшов дальше вперед, з неменшою силою, та з багато більшим успіхом. Ми втратили й те, що ще було залишилося; перехід був лекший, бо ті, що покидали своє, а брали чуже, не змінiali віри, а змінiali тільки обряд, зверхню, несуттєву, мовляв, форму.

Так було за часів історичної Польщі.

За часів 140 літнього панування Австрії темпо латинізаційного наступу трошки ослабло, хоч не припинилося ніколи. Менший натиск латинського Костела дав нашої Цер-

кві змогу відпочати, переорганізуватися, сконсолідуватися, зробити підсумки втрат і виробити бодай який-такий плян оборони. Однак на кілька літ перед світовою війною римо-католицький Костел повів ще завзятіший наступ на нашу Церкву. Але тоді мали ми змогу бодай теоретичної оборони.

Латинізаційна акція на кресах, себто на нашій етнографічній території, ведеться усіми можливими засобами.

А перетягають всі, хто тільки може і всіх, кого тільки дасться, отже: урядників, службовиків, усіх, хто старається дістати якусь посаду (хоч би й таку високу, як замітача вулиць), а навіть учнів по польських школах, якщо вони тільки мають скінчених 14 літ. Про сирітські захисти чи захоронки, ведені латинськими монахами чи монахинями, куди попадають і наші сироти та діти міської бідноти, нічого й згадувати!

Про великанські поступи латинізаційної акції у Східній Галичині свідчать найкраще статистичні дані. В році 1890 було тут 2,729.488 (54.9%) греко-католиків, а 1,471.983 (30.1%) римо-католиків. В 1931 році було на тій самій території 3,257.013 (52.3%) греко-католиків, а 2,280.773 (36.7%) римо-католиків. Нині певно процентове відношення пересунулося ще більше на користь римо-католиків. На Поділлію в деяких повітах римо-католики вже мають більшість, або до більшості їм мало що бракує. В Станиславівському воєвідстві латинський елемент зріс о 96% і творить нині шесту часть населення.

До оборони свого стану посідання перед акцією чинників, що намагаються зміцнити римо-кат. Костел коштом греко-кат. Церкви, мусіла стати наша Церква, точніше — наше духовенство.

І розгорілась боротьба в нутрі католицької Церкви, боротьба неприродна, несмачна, згіршаюча, йде просто полювання на душі вірних. Бо хіба ж може бути більше згіршення над те, коли латинський священик впадає підчас науки до класи, у якій саме веде лекцію релігії греко-католицький священик, і там счиняє авантуру, чинно зневажає свого співбрата і викликає в молоденьких душах шкільної дівтори, а то й греко-католицьких вірних цілого села, почуття кривди і зневаги, яку вчинив їм не якийсь там безбожник-комуніст, а той, хто проповідує любов ближнього. І з якої причини? Тому, що на його, зрештою неслухну думку між гр.-кат. дівторою находилася дитина, що повинна була бути охрещена в латинським обряді! — Або яке це згіршаюче явище, коли хлопчину в школі перетягається на латинський обряд, даючи йому, виразно чи невиразно, на-

дію на якісь користи. Як деморалізуючо мусить впливати такий факт на душу молоді, так греко-, як і римокатолицької! Як дуже підкопується такими фактами всяку релігію загалом! А латинське духовенство радо приймає такі нещасні жертви нездорових відносин у свої обійми, і, не зважаючи на виразні розпорядки Ап. Престола, записує їх у свої метрикальні книги.

Таке саме діється й по селах. Там теж перетягається греко-католиків на латинство всілякими способами, використовуючи різні нагоди й скрутні обставини. В останніх часах по наших селах з'являються щораз частіше, мов гриби по дощі, латинські костели і косцюлки. Нераз для кількох латинників в селі будується костел. А будують їх часто не парохіяни, бо їх нераз майже нема, але інші чинники, що в цій справі аж надто яскраво, і то по одній тільки стороні, ангажуються.

Не маємо нічого проти того, що латинники будують костели. Краще, як росте віра, ніж як мала бширитися безбожність. Боїмося тільки одного: щоби вони за парохіянами для новозбудованих костелів не хотіли шукати поміж вірними нашої Церкви, як це, на жаль, досі нераз бувало. Наші парохіяльні уряди, могли би служити тут дуже обильним доказовим матеріалом.

Не треба й згадувати, що боротьба двох віток одної і тої самої Церкви, що завдає великі втрати перш за все нам, є дуже небажана з огляду на престиж католицької Церкви. Боротьба ведеться на межі двох світів, Сходу і Заходу, на межі двох культур і двох релігійно-церковних світоглядів. На нас, на греко-католицьку Церкву, яку ту, що приступила до єдності з Церквою латинською, глядять пильно ті, що остають ще в церковнім роздорі. На нас вони студіюють добрі і лихі сторони цього з'єдинення. Кожний нетакт латинського польського духовенства супроти греко-католицької Церкви, не говорячи вже про якийсь різкий виступ цього духовенства проти духовенства греко-католицького, вони дуже пильно нотують і приписують це цілій католицькій Церкві. Тому ця боротьба не тільки шкодить єкуменічності катол. Церкви, але й компромітує велику ідею поєднання Церков. Бо не один із незєдинених, бачучи цю боротьбу, скаже: Коли Унія має бути тільки на те, щоби одна частина католицької Церкви гляділа на другу як на щось нижче, як на терен своєї експансії, — то краще залишитися незєдиненим.

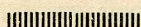
Боротьба, а радше оборона нашої Церкви перед ворожими наступами, це наше найтяжче завдання, бо тут приходить нам мати до діла не з самим тільки латинським духовенством, але із тими, хто за ним стоїть.

Та хоч яка ця боротьба важка і невтішна, хоч який на-

ступ на наші становища сильний і сконцентрований, ми не сміємо перед ним уступити, не сміємо допустити до того, щоби хоч один вірний з нашої вини покинув свою прадідну Церкву і перейшов у чужий церковний і національний табір. Не сміємо знеохочуватися тим, що попри боротьбу на фронті справжніх ворогів, мусимо боронитися й перед тими, що під церковно-релігійним оглядом повинні бути нашими найщирішими друзами і найвірнішими союзниками.

Оборона церковно-релігійного обличча нашого народу це наш святий обов'язок.

Захищуючи нашу Церкву, захищуємо тимсамим ту велику ідею церковного поєднання, яку на своїх прапорах виписали найвизначніші Христові Намісники і для якої невтомно працювали та за яку навіть мученичу кров проливали найсвітліші постаті Української Католическої Церкви.

X.

Роман Лиско

Слава Пресв. Богородиці у наших богослуженнях

(Продовження)

3. Богородичні празники.

Попри загальний культ Пресв. Богородиці, що або позначається у всіх церк. богослуженнях, або виступає окремо, в виді акафістів і параклису, є в гр.-кат. Церкві спеціальні Богородичні празники, які за св. Письмом, чи св. Переданням малюють нам життя Божої Матері і Її великі чуда у Східній Церкві¹⁾. Празники Пресв. Богородиці можна упорядкувати в троякий спосіб: 1) після літургічних кругів, неподвижного і подвижного, і тоді слід би зачати від Різдва М. Божої, а скінчити на Успенню, а в подвижнім крузі розглянути Акафістову суботу і Сострадання Пресв. Богородиці, 2) або після того, як хронологічно вони повставали; тоді празник Непорочного Зачаття буде на самім кінці, 3) або вкінці будемо держатися річевої хронології і тоді Непорочне Зачаття буде становити пролог до великої Марійської Драми, яку кожного року відграє перед очима вірних Східня Церква.

Коли б трактувати кожний празник індивідуально, тоді можна би держатися першого порядку. Якщо б ходило нам виключно про старинність наших богослужень, тоді слід би йти за другим порядком. Але наша тема не має ні першого, ні другого на цілі. Задержуючи третю, річеву хронологію,

¹⁾ Покрова, Положення Ризи і Положення Пояса Матери Божої

ми краще і без труду обхопимо одним поглядом всі Богородичні празники, зрозуміємо, що то за славу голосять вони Матері Божій, рівночасно відгадуючи думку св. Піснеписців, що хотіли життя і діла Матері Божої раз на все задержати перед нашими очима. Бо в празничних богослуженнях все діється в теперішності. „Днесь день Господень“, „Днесь радість велія“, і т. д. „Днесь“ — це не звичайна емфаза, в цім слові велика рація, великий зміст. Свята Церква хоче, щоби кожний празник заступив нам саму подію, щоби під час богослужень родилися в нас подібні почування, як в очевидців даної події, яку сьогодні знову відтворює Церква.

Св. Піснеписці змалювали нам Богородичні празники, немов яке драматичне представлення в поодиноких відслонах. Кожна відслона має свою питому декорацію, своє тло. Тло Богородичного празника це його кондак. Розглядаючи поодинокі празники, глядім усе на кондак і на тлі кондака пересуватисьмуть перед нашими очима празничні картини.

Непорочне Зачаття.

(9. грудня)

Мостом, що лучить оба Завіти, тягарцем, що остаточно пересуває терезку людського спасення і формальним початком цілого християнства це непорочне зачаття Пресв. Богородиці. Східня Церква від найдавніших часів обходила празник зачаття св. Анни, „єгда зачнет Пресв. Богородицу“. Св. Отці, як Іван Золотоустий, Єфрем Сирійський і Прокль потверджують це у своїх творах і молитвах. Однак торжественніше (з всеночним бдієм) святкує наша Церква цей празник щойно від часу Львівського Синоду. Пок. о. прал. І. Дольницький уложив спеціальну службу на честь Непорочного Зачаття, а давніша служба перейшла до предпразденства. Однак це в нічім не змінє її літургічної і мистецької вартости, бо служба ця написана в душі старих наших богослужень, а під поетичним оглядом зовсім бездоганна. Та хоч вона служба нова, але празник це прольог до всіх Богородичних празників.

„Днесь перстом Св. Духа во утробі чудния Анни живопишеться Пречистий образ слави Божія, днесь мишцею Вишняго оружїє страшное на ада возноситься, Прєблаго-словенна Дїва Марїа“ (кондак празника).

Перед нами провідна ідея цілого празника, а саме піднесення образу Божого в чоловіці з гріховної калюжі і страшна поразка діавола, перед нами дефініція Непорочного Зачаття, і догма св. Церкви, і подія, на яку чекали тисячліття.

„Во утробі чудния Анни“. Літургічні пісні в прегарний спосіб передають за св. Переданням, як родичі Марії, Йо-

аким і Анна молилися у великій покорі, щоби Господь обдарував їх дитятем, а вони його посвящать Йому на службу. Коли священник Іссахар відсунув Йоакима від вівтаря, думаючи, що він тайний грішник, цей побожний старець удався, в глибокій смутку, на пустиню і перебував там сорок днів на пості і молитві. Літургичні пісні порівнують його до Мойсея:

„Йоакім єдин в пустині на горі постяся і моляся Господу, якоже Боговидець Мойсей, пріят от него не письма Закона на скрижаліх каменних, но одушевленную скрижаль Препоблагословенную Діву Марію“ (стихира попр.). Після побожних легенд, що записані в апокрифічних євангеліях, коли Анна довідалась, що сталося з Йоакимом, вийшла, гірко плачучи, в сад і там, побачивши гніздо птички і малі пискляга, уважала себе нужденнішою від нерозумного сотворіння, бо бездітною. А Церква цього теж не промовчує: „Анна єдина в саду молящися Господу пріят от него рай тайнственний“ (стихира попр.).

І після побожних легенд обоім ангел приніс радісну вістку і обоє повірили: „в благовіщенії Зачатія твого, Чистая отець твой не усумніся, якоже Захарія, ніже мати твоя посміяся якоже Сарра, но вірою укріпляєми якоже Авраам“ (стихов. попр.).

І в хвилі, як вони повірили, „живопоишеться Пречистий образ слави Божія“. Річ незвичайна! Адам, сотворений на образ Божий, запламив його. Від його упадку на землі не було пречистого образу Божого. Лише обітниця передавалася з роду в рід: „і вражду положу между тобою і женою“, що описує перша паремія Ст. 3.¹⁾ Не міг протиставитись князеві гріха грішний, поневолений чоловік, лише зпоза крат первородного гріха очікував жінки, що була йому обіцяна ще в раю, що одинока буде всилі придусити своєю стопою зухвалу голову змія. І коли приходить хвиля, що „оружіє страшное на ада возноситься“, наша Церква змальовує нам сумну історію упадку найгарнішого ангела на жалібну нуту „Єгда от древа“.

„Єгда змій великий, змій древний.... хоботом безумія своего отторже третью часть звѣзд небесных, рекше Ангелом і низвержен бисть от чуднаго Михаїла... тогда коварством своїм потягну за собою і весь род чоловічєский, пустив яд смертоносный (стихира празн.). Пророк Ісаїя з подивом питається: „Како спаде денница заутра возсіяющая?!”²⁾, як могла з неба впасти найгарніша рання зоря, а нею був Люцифер — упавший ангел. Коли згас зарозумілий її блеск, згасло відтак Боже світло і в умі перших людей і землю вкрила пітьма, жаль і терпіння.

¹⁾ Битія 3, 15.

²⁾ Ісаїя 14, 12.

І в такім душевнім і тілеснім пригнобленню дається чути радісна вістка: „Взиграйте людіє і веселітеся, се бо днесь возсія нам денница таїнственного дне, преблагословенна Діва Марія! (тропар празн.). Щойно бачили ми, як померкла перша „денница“ і бачили тисячлітню ніч після її упадку, а вже перед очима нова зоря, зоря, що не меркне, а шораз більше яснїє, зоря „таїнственного дне“. Чи по ночі смутку, по ночі болю і терпіння не звіщає нам отся рання зоря якогось великого, контрасту, якогось нового радісного дня, що весь сповитий святими таємницями? — Так, це та, що виходить наче рання зоря сходяча¹⁾, предсказана в Старім Завіті. Чи не нарочно Церква зове її іменем упавшого ангела!? Так. — Бо перед нами антитеза сатани і сумерк пекольного царства. Так як цей приніс прокляття — Вона несе благословення, цей відразу нікчемний — Вона ж на початку непорочна, цей гордістю злетів нижче тварин земних, — Вона покорою піднесеться понад усі сили небесні, цей небесних стягнув у пекло, — Вона потягне земних у небесні хороми! І тому літургічні пісні контрастами різблять постать Пречистої. Вона — Естир, що не може „глядіти на недолю свого народу“²⁾ (II паремія), Вона — Юдит, що стинає голову лютому Олофернови і тому є „благословенна паче всіх жен, яже на землі“³⁾ (III паремія), Вона Деворра, що побіджує вожда Сісару⁴⁾ (стихира попр.)

А вся сила Марії в тому, що Вона Непорочно Зачата. Об залізну льогіку сперлася догма св. Церкви: „Подобаше Цариці неба і землі... зачатися і пребивати непорочній... якоже святії Ангели!“ Не мала б Матір Божа святістю дорівняти Ангелам!? Цеж був би абсурд! Ціла Литія Неп. Зачаття кличе одним голосом: „подобаше! подобаше!“

Тому кличемо її сьогодні: „Радуйся раю... недоступний для давнього змія, в середині якого виросло дерево життя вічного — Христос і всі народи їдять з цього дерева та рятуються перед вічною смертю! Радуйся раю...!“, в середині якого джерело вічної води, що розділившись на всі чотири сторони, напоює всю вселенну! Радуйся раю... якого земля „святія дівия“, а з цієї землі, аналогічно до першого, виліплюється другий Адам — Христос, „о немже благословляється вся племена земная“⁵⁾ (стиховн. празн.).

Та відтак роля Марії зміняється. Вона виступає, як друга мати всіх живих“⁶⁾, що родяться від Христа, коли Він уснуv на дереві хреснім, з пробитого копїєм ребра, бо

¹⁾ Пісня пісень 6, 9.

²⁾ Естир 8, 6.

³⁾ Юдит 13, 8.

⁴⁾ Суддів 4.

⁵⁾ Битія 22, 18.

⁶⁾ Битія 3,20, Йоан 19,26, 27.

тут саме бачуть св. Отці початок Христової Церкви (на-
славн. стиховн.).

Прикметою літургічних пісень є те, що вони, представивши якусь подію, пестро освітлюють її найрізноманітнішими порівняннями, найчастіше відносячи їх до Ст. Завіту, що саме є таким конкретним образком Н. Завіту. На естраді празників нераз так швидко змінюються картини, що ми радше прирівняли б їх до фільмових представлень, і то звукових. Бачимо, що такі старі, архаїчні богослуження зближають нас до таких недавніх же здобутків техніки. Однак ці фільмові представлення, що їх улаштовує Церква перед очима вірних, не для кожного будуть зрозумілі. Їх побачити, зрозуміти і відчув лише правдивий, практикуючий християнин, що як слід знає свою релігію і живе після неї, той, який добре опанував біблійну історію і той, що любить свій обряд і дорожить ним. Це безперечно дає нам доказ, що колись наші предки більше знали і любили свою віру і обряд, коли могли брати успішну участь в тих богослуженнях, які сьогодні видають нам сухими і незрозумілими.

Церква висуває перед нас образ гріховного потопу, що залив покаране людство. Але якийсь ковчег безпечно колишеться на грізних хвилях. Це обітниця спасення, що хоронила, наче ковчег, патріархів і праотців від того потопу. Це старозавітна Церква. Із того ковчегу „днесь... іспускається в мір голубица Непорочна Марія... принесе спасасемим от потопа гріховнаго сучец масличний Христа“¹⁾. Яке порівняння! Оливна галузка це Христос, а олива це елемент святих Тайн, це ласка. Образи змінюються. Зачинається агниця, яка має породити Агнца, що заколений за гріхи, своєю кожею покриє наготу чоловіка, вигнаного з раю; викопується вифлеємський студенець і ставиться небесна драбина. Вже скидає Мойсей сапоги²⁾ прообразности, бо побачив святую землю, що називається благодать, а за ним все людство перейшло до обіцяної землі, що не видає терня, але „плід благословен“ (стихир. хвалит.). Як второпно злучено покликання Мойсея і його кінцеву долю, вигнання людства і прихід до обіцяної землі, що була прообразом Церкви, плоди гріха і плоди відкуплення!

А коли вже скінчилася недоля, нанесена проступком прародичів, то радій „упавший Адам!“, закликає Церква, бо „сьогодні тобі від Господа дається друга Ева, намовлена добрим ангелом. Зверни свою голову і скажи: — жінка, яку Ти мені дав, дасть мені з дерева життя вічного, а зівши, я воскресну і поверну знов у рай“ (стихир. попр.). І так під лелійним прапором Марії вертається Адам до раю. Чи

¹⁾ Битія 8, 10, 11

²⁾ Ісх. 3, 5

і сьогодні не бачить Христос „сатану яко молнію з небесе спадша“¹⁾?! Гордо піднесена пятираменна зірка цього самого „древного змія“ нині з лоскотом повалюється в калюжу беззаконня. А з нею летить у пропасть вся людська культура, паде гідність, зникає віра і готує Європі нову пільму, нове вигнання, нову руїну. Але рівночасно мільонам голосить св. Церква догму про Непорочне Зачаття, сотки тисяч вірних прибігає під покров Марії до цілющих Люрдів, сотки тисяч стають під лелійний стяг Пречистої в Марійських Дружинах. Ось тому каже Церква: „Днесь... оружжє страшное на дівола возноситься ...Діва Марія...!“ Бо хоч „змії древний“ докладає нині всіх зусиль, щоби потягнути за собою сучасне людство, то дарма! бо сьогодні вже топче його всесильна стопа Непорочної.

Різдво Матери Божої²⁾

(8. вересня)

Минає 9 місяців святого очікування і в Йоакимовім домі і в літургичнім році. Вже день наперед літургичні пісні заповідають велике свято: „Предпразденственная сія слава твоя Богородице предвозвіщает всім твоя благодіянія“. Свято Різдва Богородиці можемо уважати предтечею величавого Різдва Христового. Сам празник Різдва Богородиці це величаве родинне свято в домі Йоакима і Анни, в роді Давидовім і в великій людській родині, якої прародичами є Адам і Ева.

„Йоаким і Анна поношенія безчадства, Адам і Ева, от тли смертния свободистася, Пречистая, во святім рождестві твоєм“... (Кондак).

Кожна радість тоді найбільша, коли приходиться по великім смутку. Хто знає, яким соромом уважалася в жидів бездітність, цей без труду відчує біль і смуток, який довгими літами ранив серця Йоакима і Анни. Ми вже мали нагоду переконатися, що літургичні пісні не промовчують того, що оповідає побожна легенда і молитву родичів Марії представляють символічними образами. При нагоді празника Різдва М. Б. інсценізує нам Церква і мельодією і словами плач св. Анни:

¹⁾ Лука 10, 18.

²⁾ Згадка про свято Різдва М. Б. є вже в IV ст. Св. Олена поставила в тому столітті в Єрусалимі церкву на честь Різдва М. Б... Це знак, що це свято вже тоді святковано, бо за патрона церкви брали вже узнані свята. Про старину цього празника свідчать св. Іван Золотоустий, Проклій, Епіфаній і св. Августин. Є згадка про нього також в служебнику Гелазія з V. ст. В VI. ст. згадує про це свято Григорій Двоєслов, папа Стефан, а також Йосиф Студит і Герман з пізніших часів. Стихири на це свято написав Анатолій. Цей празник має 1 день предпразденства, а 4 дні попразденства (7—12 IX.) (З викладів о. проф. Ст. Рудя: Обряди: Неподвижный Круг).

„Плакала еси от душі, яко безчадна ридаючи, отрочате желающе... — уви мні, Господи, Господи, аз грішная єдина обнищах плодотворенія от тебе...“ (стихов. поп.). Звернім увагу, як мельодія „Доме Ефратов“ вдатно ілюструє зміст. І коли „днесь неплодная Анна раждаєт Богоотроковицу“, можемо собі представити, що за радість у Йоакимовім домі. Церква здивовано питає: „Что шум празнующих бивает?“ Що за гамір празничний?! З усіх сторін радісні оклики: „Радуйтесь людїе! сей день Господень! Вострубім духовною цївницею! Веселися Йоакіме! Возрадуйтеся всяческая!“ І знов, хто вчується в психіку цього праведного священничого роду, з царською і архиєрейською традицією, хто думкою сягне далеко взад, погляне на прародичів, які з маленькою іскоркою надії прийшли на Богом прокляту землю, відтак на патріархів, що гідно і покійрно піддалися пробі віри, коли гляне на Давида і пророків, що чекали лише цієї благословенної хвили, той шойно тоді зрозуміє такий безмірно радісний характер цього свята.

Першим гостем на величавім родиннім торжестві являється Церква.¹⁾ Вона говорить тоасти, вона веселить гостей і обдаровує немовлятку похвальними дарунками. При нагоді уродин присутні гості складають новонародженому дитяти свої побажання. Не забуває теж і Церква при цій нагоді зложити новонародженій Марії бажання — пророцтва, безпереривним рефреном: „Слиши дщи і виждь і приклони ухо твоє — лицу твоєму помоляться богатїи людстїи²⁾“. Слухай дочко, Ти ще немовля, одначе колись перед Твоїми іконами клечатиме багато, багато людей і молитиме Тебе за многі ласки.

Безперечно Йоаким і Анна здавали собі справу з надземської гідности своєї дитини, але докладно оцінити цієї події певно ще не були всилі. Щойно Христова Церква, що віками збирає овочі цієї спасенної події, здає собі справу з ваги цього свята. Але тяжко їй звичайними словами зясувати як слід величаву подію і вона сягає до порівнянь. Перша стихира (на Госп. возв.) зачинається похвальним гимном на честь Провидіння Божого. Творець, що в своїй великій мудрості розгорнув над нами небесний звід, сьогодні творить духовне небо, щоби в нїм засїсти на престолі. І хоч у Старім Завіті були неплодні жінки, що відтак родили, то всіх їх перевищає Марія, що і сама чудесно „яко земля плодовитая от землі неплоднїя раждається“ [канон]. „Чуждєє матерем дївство і странно дївам дїторожденїє: на тебї Богородице обоя устроїшася...“ [канон празн.]. Марія стоїть у відворотній аналогії до тих старозавітних прообразів.

¹⁾ В Стр. Завіті день уродин був неменшим святом, як у нас хрестини, зокрема ж в домі бездітних.

²⁾ Пс. 44.

Вони (неплідні в Ст. Зав. жінки) були природно спрямовані до материнства, однак не родили, — Марія була природно спрямована до дівства, однак чудесно сталася матір'ю.

Про те, що з Давидового роду народиться матір Месії „Клятєся Господь Давіду істиною і не отвержєтєся єя“¹⁾ (стихи величання). І ось в піднесеному настрою падають запити до протця Давида: „Возопій Давиде, що клятєся тобі Бог“? — А пророк відповідає: „Яже мні клятєся, ісполни уже...“ (сідал. праз.) І тому „днєсь Давід радуєтєся і Єссей нині іграєт і Левій величаєтєся“ (стихов. праз.). „Днєсь возвієша вітра спасєнія провозвістєниці“ (стихира праз.). Вже віє східний вітер, віщун погоди. Скоро зпоза прообразних мряк вигляне сонце правди — Христос Бог наш“ (тропар).

Наші богослужєння люблять часто освічувати Пречисту Сонцем Христовим. Раз зовуть її ранньою зорею, відтак „луною красною“, іншим разом „лучем умнаго солнца“, але найкраще порівняння, яке св. Піснетворці взяли навіть з мітології, — це порівняння її до колєсницї, у якій виїздить Воплєчений Господь на небо історії людства. І „днєсь благоукрашаєтєся колєсниця Слова“ (кондак празд.) — кажуть літургічні книги. Вже приготєвляєтєся повозка до відїзду. Вже народилася Непорочна Марія, а дальшим етапом в історії спасєння буде народжєння Христа. Марія на те народжєтєся, щоби привести нам Христа. І виключно сю ціль життє назначє св. Церква Марії в дєнь її уродин.

І сьогодні, як і при багатьох інших нагодах, доходить св. Церква до переконання, що „кто доволно по достоїнству піти возможєт от Анни неїзрєченно млєденствующую Діву?“ і безрадно звиває мертву природу „гори убо і холми іскапайтє сладость днєсь“ (Хвалитє празн.), бо зближився час, про який пророкував великий Ісаїя. Не вистарчають тоасти, замало величавих гимнів, не вичерпують вони всего побажання, убогими являютьєся дарунки, якими хотіла сьогодні св. Церква обдарувати „млєденствующую Діву“. Однак заява такої немочі, — щож це за велична слава Богородици у наших богослужєннях!?

Введення в храм.²⁾

(21. листопада)

„По рождєстві Твоєм прєшла єси в храм Господєнь... ісполняючи отєческоє обїщанїє...“ (сідалєн празн.).

Невдовзі по різдві Марії відкриває св. Церква перед очима вірних третю дію Марійської драми. Тепер бачимо

¹⁾ Псал. 131.11.

²⁾ Празник трєває 6 днів (20—25. IX.) один дєнь має предпр. і 4 по-празд. Деякі стихири уложив в IX. ст. Григорій Македонєць; утрєння 2 канони це твір Георгія (гляди: Обряди — Неподвижный Круг).

в яскравих образах, як „Пречистий храм Спасов... вводить-ся в дом Господень, благодать совводяще“ (кондак). — Що за сполука ідей?! Марія йде до храму, бо сама має статися храмом, відчиняються їй двері храму, бо незабаром станеться Вона дверми, якими перейде Бог, супроводять її діви з свічками, бо вона сама „духовна свіща“. Марія входить в Святаю Святих, „святая святих сущи“, „небесним вихована хлібом — родила єси міру життя хліб Слово“ (Хвал. попр.).

Слухаючи великої вечірні і пісень в маршовій мельодії (О дивное чудо), наче відчуваємо кроки цього поважного походу, що прямує до єрусалимської святині. До наших ушей несеться відгомін стародавніх псалмів¹⁾, тихо палять воскові свічі, поважно подзвонюють дзвінки на архиєрейській одязі Захарії, в такт б'ється серце зворушеної дитини. Все це в піснях почуєш! Лише треба слухати!

Супроти схожостей, що їх має Марія з храмом, паремії сьогоднішнього празника про ніщо інше не говорять, лиш про храм. Перша паремія з книги Исход оповідає про „скинію свідіння“, яку поставив на Божий приказ Мойсей на пустині. Друга паремія з 3 кн. Царств розказує про святиню Соломона, а третя паремія пророцтво Езекіїла про непрохідні двері, що відноситься саме до Матері Божої.

Вже у двох попередніх празниках підкреслює св. Церква святість Марії, однак найбільше бачимо це сьогодні: „Во святая святих, святая і непорочная святым Духом вводится і святым Ангелом питається сущи святійший храм“ (стихира празн.). Бачимо, як дуже ясно зазначена правда непорочного зачаття в давній Марійській празнику²⁾.

Вже пророк Давид духом бачив Марію, входячу в храм: „Давид провозглашаше провидя освященіє входу твоего в храм“³⁾ (стиховн. празн.). В захопленню падають сьогодні запити до пророка: „Возопій Давиде, что сей настоящий празник, юже воспіє єси іногда в книзі псаломстей: яко дщер Богоотроковицу і Діву?“ (сідален празн.). Св. легенда оповідає, що Марію кормив ангел в храмі небесним хлібом. Колиж те побачив священник Захарія, позволив Марії входити до „Святаю святих“, до якої лише раз на рік міг увійти первосвященник⁴⁾. „Взятыя градеж средостінія, божественним істинно, Бородици вхожденієм“ (хвал. попр.). Св. Піснетворці альдують до інавгураційної візії пророка Ісаїї. Коли пророк

¹⁾ Псалми 119—133.

²⁾ Макс Саксонський називає цей празник „Apud Orientales faestivitas antiquissima“. Східні літургисти відносять його час повстання ще перед IV. ст. В старині мала бути в Єрусалимі церква „Входа в храм“, поставлена царицею Єленою. Про це згадує Григорій Нісський. (гляди Обряди: Неповивжний Круг).

³⁾ Пс. 44.

⁴⁾ Євр. 97.

ввійшов до святині, тоді „взяся надверіє¹⁾ — задріжали одвірки і Серафим накормив його небесним вогнем. Хтож тоді не загорів вогнем пророчого слова, хто встоявся перед силою, яка неслась від надхненого мужа!? І сьогодні „взяся градеж средостінія“ і сьогодні дріжать стіни і одвірки храму, як входить Марія в супроводі ангельських хорів, що наповняють храм Божою славою. Її теж кормить Ангел, але небесним хлібом. Хтож відтак не наситився Евхаристійним хлібом, що Його світові принесла Марія?! Хтож може встоятись перед силою цього Небесного Корму?!

В виду таких чудес у кожного одна думка: „Отверзу уста моя і наповняться духа і слово отригну Цариці Матері...“ (канон 1 п.). І Церква йде за думками присутніх на богослуженню вірних і помагає їм їхнє почування сконкретизувати в славословних словах. Це слово „Цариці Матері“ мусить бути дуже могуче, коли спонукує Церкву, щоби відчинити уста і зачерпнути воздуху. Це мусить бути загальний гимн в торжественнім радіснім настрою („і явлюся світло торжествуя і воспою радуясь“ [дальше]). Ось цієї готовости — торжествувати, цієї співучасті вимагає Східня Церква від вірних на всіх празниках! І продовжується Богородичний канон, а на устах „піснесловців“ Марії щораз інші похвальні слова, а на їхніх очах щораз нові почування. На вступі просьба про нагороду за похвальний спів (3 п.), іншим разом святий жах (5 п.), відтак знов змагається радість аж до плескання руками („прийдіте руками восплещем“) (6 п.), а вкінці зазив до Марії: „буди к пріятію готова Божію“ (8 п.). В 8 п. канона, в тропарях введено діяльог св. Анни з первосвящеником Захарією: Анна хвалиться первосвященикови, що має „чистую отроковицу“ і просить, щоби він прийняв її в храм: „Прийми чадо от Бога даное мні“, а цей питає: „Како храм вмістить ю?“ На це св. Анна відкликається на свою обітницю і годі Захарія приймає торжественно Марію в храм, долучуючи ще й пророцтва: „Єяже вход жизни входит указует..., есть бо святійшая небесних умов“. Бачимо знов одно свідоцтво непорочности Марії в старім нашім богослуженню. Рівнож діяльог, що введений на естраду Марійської драми, як дуже зацікавлює і оживляє саму акцію!

Тимчасом „Ангели вхожденіє Пречистия зряще удившася, како Діва вниде во святая святых“ (припів). Але на те здивування ангелів відповідає 9-та пісня:

„Яко одушевленному Божію кивоту, да нікакоже коснется рука скверних“ (9-та п.).

Деж переховувався кивот Завіта?! В „Святая святых“! Щоби не діткнулася його осквернена рука! І вмить нагаду-

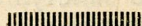
¹⁾ Ісрія 64.

ється нам Оза, що діткнувшись кивота рукою, не оминув скоропостижної смерті¹⁾. І сьогодні випадає, щоби духовний Божий Кивот — Марія ввійшов теж до „Святая святых“. Мимоволі перед очима чернеча келія і монастирська клязура. Бо від Єрусалимської святині довгий, довгий похід, цвіт новозавітної Церкви, непорочні діви, що по словам пророка „приведуться царю... в слід єя приведуться во веселії і радованії, введуться во храм царев“²⁾ (стих. стиховн).

„Величай, душе моя, приведенную во храм Господень і благословенную руками ієреєвими“ (другий припів.) Стріча Марії з Захарією, це стріча Божої Матери зі священником. З яким говінням прийняв первосвященик Марію, таким чувством до Марії повинні відзначатися всі священники, бо і вони, так як і Божя Мати, приготовляються спершу при Божому храмі до своєї святої місії.

Вже три празники зображують нам життя Пречистої, а вона щойно перед нашими очима, „яко триліствующая юница“ (наславн. литії). Ще не проголошено Їй волі Божої, а вже тільки чудес збулося на Ній: „Странно твоє зачатіє, странно твоє і рождество, странно твоє проісхожденіє Діво“ (ірмос предпр.). Колиб ми по скінченню цих 3 дій вже перестали дальше стежити за Марійською літургічною драмою, це вже вистарчилоб нам, щоб ми виробили собі про Марію найкращу думку, щоби могли передбачити Її велику роль, яку сповнить, як Божя Мати. Перший період Її життя це блакить раннього неба, це незабудька з Назаретської долини, це свята, невинна дитина, чудесний дар Божий, що мов промінь від початку безпереривно лучився зі своїм Сонцем.

(Продовження слідує)

о. Донат Новицький.

Нічю на Соловецькім Кремлі

(Продовження)

Поправивши шинелю та махиально, по звичці, помацавши рукою револьвер, вийшов він із дижурної. В темних сінях запримітив молоду жінку.

— Ви куди, громадянку? — спитав її.

— Мене справила сюди старостиха нашого женбараку. Сказала, що взивають мене до дижурного табору.

— В якій справі? — спитав її з деякою цікавістю товариш Ілін.

¹⁾ 2 Царств, 6. 6, 7.

²⁾ Пс. 44, 17.

— Підлогу мити, з облудою в голосі відповіла жінка

— Ааа, будь ласка, будь ласка, залепетав любязно тов Ілін і сам відчинив двері в дижурну.

— Прийміть, тов. Сидоров, милу гостю...

Майже кожний вязень в таборі знав, що скривалося під невинним заняттям миття підлоги в товаришів начальників і красноармейців.

Скільки то разів староста женбараку, така сама увязнена, як і всі, але наділена довірям адміністрації, діставала пізнім вечором телефонограми від Зава ¹⁾ Відділу Труду з приказом прислати до помешкання красноармейців 30—40 молодих жінок мити підлоги.

І вже приватно Зав Відділу додавав:

— Ви хіба розумієте, в чім діло?

Так поправляють у Соловецькім таборі повій, що їх сотнями арештують на вулицях більших міст і висилають до таборів для ізоляції і... поправи.

Товариш Ілін швидко подався на обзирини Кремлю.

Побачивши світло в дімку, в якому містилася канцелярія Зава кремлівського двору і сам Зав, тов. Ілін постановив навідатися.

Обовязком Зава було прибирати двір і доставляти опал адміністрації, установам і ротам. Посада Зава була, на соловецькій мові, дуже „блатна“, себто вигідна, бо сама собою була дуже легка і давала дуже цінений на Соловках привілей — мешкати в окремім, самостійнім помешканню.

Тов. Ілін не любив „блатних“.

Застукав до дверей.

В помешканню хтось заметушився, але не відчиняв.

Тов. Ілін ще раз застукав.

Двері відчинились.

На порозі стояв Зав, увесь червоний, з каламутними очима.

На столі у першій кімнаті лежали отворені господарські книги і якісь ділові папери. Кожний, хто відвідував, міг подумати, що Зав працює для добра табору навіть по ночах.

Тов. Ілін звернув більшу увагу на лице і очі Зава, ніж на стіл і книги.

— Що в вас тут робиться? Чому не спите? — остро і допитливо запитав він Зава.

— Ділами займаюсь, товаришу начальник. Місячні обрахунки роблю, обясняв доволі певним, але п'яним голосом Зав.

— Ділами займаєтесь?! А чогож такі страшно червоні і язиком погано володієте? — навідав дальше тов. начальник. Зав мовчав. Говорячи по соловецьки, цілком за-сипався.

¹⁾ Завідатель.

Аж ось двері другої кімнати відчинились і з'явився чоловік в однострою співробітника ГПУ. То був тов. Мурин, слідчий ИСО, старий знайомий Зава, до якого він часто заходив з флящиною „чистої“ і, користаючи з того, що дімок був у ночі недоступний для звичайних смертників, приводив сюди і свою знайому Н.

Хоч тов. Мурин був арештантом, але як бувший співробітник ГПУ (до речі: засланий на Соловки за хабарництво і порушення службової тайни), він і тут сповняв даліше обов'язки чекіста, ба навіть ходив в однострою вільного співробітника ГПУ.

Коли він почув, що до помешкання прийшов таборовий дижурний, не бажав собі, щоби він заглянув до другої кімнати, де була якраз арештантка Н., тому — на вигляд спокійний і нічим незв'язаний, вийшов до першої кімнати і з невимушеною усмішкою звернувся до тов. Іліна.

— Тов. дижурний, будьте спокійні. Тут свої люди... Забавляємось трохи... Вчора дістав „по блату“ (по протекції) фляшечку спірту... Привезли з материка (суходолу)...

Тов. Ілін, знаючи, що це не дуже корисно, а деколи й небезпечно зачіпатися з таким арештантом, як слідчий ИСО, сказав чемно до тов. Мурина:

— Довго не засиджуйтеся, товаришу уповажнений. Непевний час — впаде хтонебудь із „козирів“ і засиплетесь. І відійшов.

Тов. Мурин поправлявся в таборі відокремлення і починався до поправки других...

Тов. Ілін скоро подався вниз кремлівського муру.

Переходячи попри будинок, в якому мешкав начальник кремлівського табору і побіч якого був приміщений антирелігійний музей, постановив заглянути і перевірити, що робить в музею нічний сторож. Всі три сторожі, які вартували там день і ніч, були священиками. Важкий і сумний обов'язок: берегти церковних предметів, що колись служили високому призначенню — заносити молитви перед Престол Всевисьнього.

Антирелігійний музей містився в бувшій домашній церкві ігумена соловецького монастиря.

Були там зібрані дорогоцінні і незвичайної краси церковні ризи, шиті золотом і сріблом; і не менше цінна церковна утвар: різні ікони, розкішні Євангелії, хрести та інші предмети. Кожний, хто відвідував цей музей, виходив звідтам з різними почуваннями: з одного боку не міг не пережити глибоких і високих думок, бачучи в оригіналі художні твори церковного мистецтва і єднаючись духом з тими великими мистцями, які вложили у свої твори величні ідеї і трудилися не для пустого марксизму, а для святого Божого дару — мистецтва; а з другого боку відвідини цього музею

нагадувало живо сумну російську дійсність: важкий і заблочений чобіт большевизму, та груба психіка марксистів і чекістів, що дише ненавистю до всего святого, потоптали й оплюгавили великі святощі народу і його творчости...

— Цікаво, що робить піп у музею, подумав чекіст. Чи не молиться? Та тут і не тяжко влаштуватися до молитви: все до його послуг — і вітвар і ризи. Вправді вони говорять, що молитися можна всюди. Бог, мовляв, приймає усяку молитву, якщо вона тільки сердечна і чиста. А все таки, на мою думку, тут краще молитися, тут і за настрої скорше...

Застукав до дверей музею.

— Хто там? почувся старечий голос із середини.

— Дижурний табору.

Двері скоро відчинилися.

На порозі стояв сивенький старець в штат-одязі. То був о. Пахомій, монах одного з підмовсковських монастирів. У нього в руках були великі, чорні чотки.

Чекіст поглянув скося на чотки. Пішов вперед. Оглянув усі кімнати музею. Все було в належнім порядку.

Виходячи, не видержав і запитав:

— Що це у вас, батя, в руках?

— Чотки, сину.

— Що за чотки?

— Відмовляв на них молитву Ісусову. Вони допомагають молитися не лиш устами, але і серцем.

— Пусте заняття, батя.

— О, ні, сину, для кожного корисне заняття. Душа без Бога, наче суха губка: скорчиться і немає в ній духовних соків: Молитва наповняє душу божеською силою і радістю. Без молитви гірко на світі жити. Не дай, Боже, такого життя...

— Ну, замикайте двері і гарненько стережіть, перервав йому чекіст.

Вийшов з музею. На душі стало нудно. Щось завуршилось на самому дні душі. Якась ніби туга заволоділа чоловіком. Якись ніби голоси відізвалися в нутрі висохлої душі.

— Не дай, Боже, такого життя, говорив вперто якийсь голос...

— Чекіст почував себе ніяково. Зачав дусити в собі непростеного гостя. Старався відв'язатися від нього, як від упертої оси...

Ох, цей голос! Він усе і в усіх сильний і впертий...

Вийшовши з музею на двір, тов. дижурний пішов на право.

... Дві години по його відвідинах в музею, підійшов до тих самих дверей осторожно і без шелесту кс. Петро Павельський і дуже тихо застукав п'ять разів.

Коли почув кроки надходячого до дверей о. Пахомія, знову застукав п'ять разів.

Двері тихесенько відчинились і кс. Петро скоро вийшов у музей.

— Чи можна? спитав о. Пахомія скромно і дещо нерішучо.

— Хай Господь милує, відповів з милою усмішкою і спокійним голосом сивенький монах.

А відтак додав радісно і торжественно:

— Дорогий отче, ми в соловецьких катакомбах. Господь з нами. Ціле небо, усі святі мученики не оставляють нас у своїх молитвах. Відправляйте, як усе, вашу міссу і просіть Господа Ісуса і Його Пречисту Матір, дарувати мені добру християнську смерть...

О. Петро вийшов скоро в олтар, вийняв схований під престолом латинський епітрахиль, маленькі сосуди і переписаний нашвидко текст Сл. Божої „De Beata Virgine“. Ментально приготував усе для відправи місси. Вийняв зза пазухи кілька гостей і гарно та боговійно положив її на дискос, зроблений з пуделка від пасти до обуви. Поставив на престолі маленьку аптичну фляшечку з вином. Вложив на себе епітрахиль, і піднісшися духом у небесні простори, зачав тихо:

— In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Amen.

О. Пахомій положив на собі широкий знак хреста, і немов у відгомін, повторив: Во ім'я Отця і Сина і Святого Духа. Амінь.

— Introibo ad altare Dei, ad Deum, qui laetificat iuventutem meam...

І понеслися до неба священні слова Евхаристійної жертви.

О. Петро з невимовною радістю шептав слова любови і думкою був злучений з Тим, який сказав: „І се я з вами по всі дні до кінця віків“...

О. Пахомій стояв недалеко царських воріт і ледви чутно шептав: „Святий Боже, Святий кріпкий, Святий безсмертний, помилуй нас“...

Катакомби. Соловецькі катакомби.

Створили їх червоні Нерони.

Дике переслідування католиків і православних, що з кожним роком щораз більше лютує, а своєю безглядністю, жорстокістю, а в парі з тим рафінованістю перевищає часи Нерона, скриває в собі стільки високої поезії і героїзму, мало і має стільки тихих, безмежно відданих Богови і напrawdę святих послідователів Ісуса...

Коли о. Петро, що забув на існування Нерона — ГПУ, скінчив міссу і спрятав дорогоцінні своїм убожеством і простотою богослужбові предмети, о. Пахомій, чудесний ста-

рець і смирний ученик Христа, сяючи увесь надземською радістю, приступив до свого співбрата і тихо промовив:

— Христос посереді нас!

— Єсть і буде! — таксамо тихо і з Христовою любов'ю відповів о. Петро.

— Руки ісповідників Христа сплелися в братерських обняттях.

— Братній поцілунок був видимим знаком їх взаємної любови.

— О. Петре, приходіть знов, так як умовились, відправляти святу жертву.

— З якою радістю, отче Пахомій, будемо згадувати у стіп Христа наші Соловецькі катакомби! Най запластить вам Христос! Однак мені так неприємно, що можу спричинити вам які клопоти.

— Клопоти, дорогий отче, можливі, але й тоді Господь всилі спасти мою душу.

— Слава Ісусу Христу!

— Слава на віки!

О. Петро вернувся в олтар. Взяв клуночок з Найсвятішими Дарами і тихо вийшов з антирелігійного музею. По-ніс Христа голодним душам і гарячим визнацям Розп'ятого.

Ангел Хоронитель тихо і з тремтінням ішов за ним, відганяючи полки нечистих духів.

На небі Ангели із ще сердечнішим почуттям співали:

— „Слава во вишніх Богу і на землі мир, в чоловіцях благоволеніє“...

Товариш дижурний Соллагу, вийшовши з музею, перейшов попри команду музикантів 4-ої і 6-ої роти і повернув на ліво.

Рішився заглянути в 13-ту роту.

Славна 13-та рота!...

Вона жде на спеціального історика свого існування.

Є про що писати! Є що виводити на Божий світ!

Почавши від 1923 року аж до наших днів розігралися у її стінах сотні і тисячі справжніх, жахливих драм і трагедій і немала кількість комуністичних комедій.

Вона зломилася тисячі людських існувань або підірвала до скрайности здоров'я жертв дикого терору. Уявіть собі великий будинок із слабим освітленням. Цілий будинок поділений на кімнати, відділені, одна від другої, тонкими стінами, що не сягають до стелі.

В деяких кімнатах зовсім можливе освітлення.

В інших півтемно.

В першій кімнаті, направо, зовсім темно.

В цілій роті (відділі) вохко, холодно, а в зимі то й цілком студено. Дуже остуджує цілий будинок кам'яна долівка. Душно.

Воняє нездоровим людським тілом і довго нескладним верхнім одінням, насякнутим потом і брудом.

У всіх кімнатах жахлива система прич на два і три поверхи.

Ні сінників, ні постелі. Можна вправді мати приватну постіль. Цього не забороняється. Та цілі сотні напівголодних і голодних, напівроздягнутих людей день і ніч валяються у верхній одежі на голих причах.

Валяються, як бездушні предмети.

Нікому не потрібні.

Для всіх шкідливі.

Кожний, хто обертався серед тих людей, або хто з ними день в день мешкав і приглядався до їх кошмарного життя, не зможе ніколи увільнитися від великого й болючого питання:

Як сміють большевики арештувати отсих бідних, битих долею людей і ставляти їх у такі диковинні життєві умовини, внаслідок чого тисячі їх ведуть жалюгідне існування, позбавлені найпримітивніших предметів першої необхідності, — і гинуть масами з голоду, холоду і всіляких недуг?

Як сміють большевики не лиш не поліпшувати незногого животіння цих людей, але ще й нелюдськи погіршувати їх моральне й фізичне існування?

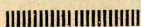
Деякі комуністи давали своєрідні відповіді:

— Треба ж було їх арештувати! Треба ж було ізолювати отих шкідників від суспільства! Ми даємо їм такі умовини, на які нас стати. Тепер перехідний час. Коли покращають загальні життєві умовини, поправимо і їх існування і т. д.

А послухайте совітського радія!

Скільки мільонів рублів витрачується на перебудову міст, на метро, на палати праці, на великанську пропаганду і т. д.

(Продовження буде)

о. Г. Костельник

Любов ближнього, її основи і функції

I

Без взаємної любови членів родини родина не може бути щаслива. Під щастям треба тут розуміти не тільки внутрішній духовий стан, але й зовнішній уклад життєвих умовин. Абстрагуємо від ступнів любови, бо вони мо-

жуть бути різні, а маємо на думці загально поняття християнську „любов ближнього“.

Без взаємної любови не можуть бути сусіди щасливі, не може бути щаслива громада, нарід — взагалі ніяке людське товариство, чи воно менше, чи більше. Отже треба поставити твердження загально, без усяких обмежень: без любови ближнього люди не можуть бути щасливі й людське життя не може правильно розвиватися.

Відси, коли з обсерваційного становища перекинемося на етичне, слідуватиме Христова заповідь: „Люби ближнього свого“.

Старинні погани не знали заповіди про любов ближнього. Їх провідні мужі й філософи замість любови ближнього ставили справедливість.

Це не значить, що старинні погани в практичнім життю не знали любови ближнього. / Любов ближнього родиться вперше з інстинкту людської природи. Всюди на світі й завсіди люди відчували любов — очевидно говоримо загально — до своєї рідні, до своїх земляків, до своєї нації й релігії — дорожили ними, тужили за ними, працювали для них з радістю, навіть життя віддавали за них, бо так реагує людська природа сама зі себе.

Але природний інстинкт любови ближнього, як і всі інші людські інстинкти (напр. гін до знання), треба доцільно культивувати, бо без того цей інстинкт не буде правильно розвиватися.

Старинні погани в теорії не відрізняли поняття любови ближнього й доцільно не плекали її. (Тільки Епіктет у I віці по Христі знісся до цього поняття, та мабуть під впливом християнства). Мойсей відріжнив поняття любови ближнього і сформулював заповідь: „Люби ближнього свого, як себе самого“ (3 Мой. 19, 18). Під „ближнім“ Мойсей без сумніву розумів тільки Єврея, бо так виразно каже контекст: „Не будеш ненавидіти брата твого.. Не помшуйся і не бережи гніву проти синів твого народу; але люби ближнього твого як себе самого“.

Щойно Ісус Христос поставив заповідь про любов ближнього загально, без усяких обмежень, з виразним піднесенням: „любіть ворогів ваших“.

II

Христову науку про любов ближнього хвалять усі важні мислителі. Деякі вільнодумці хочуть у тій Христовій науці бачити навіть цілий зміст і змісл його релігії, та це наглядно фальшива думка. Христос на перше місце ставить любов Бога, але це вже Мойсей так поста-

вив. З релігійного становища в Христовій вірі головна його наука про його месійність.

Деякі вільнодумці квестіонують Христову науку про любов ворогів, — вертають до становища Мойсея. Воно дійсно виглядає як абсурд — любити ворогів. З тої Христової науки простолінійно виходило би, що його науку „не противтеся злу“ треба буквально брати, отже напр. коли Татари чи Турки нападали на наших предків, то вони ніби не повинні були воювати з ними, але здатися на їх ласку й неласку; а коли розбійники нападають на наш дім, то ми ніби так само маємо здатися на їх ласку й неласку. Послідовно на світі будуть володіти найгірші, а добрі будуть у їх ярмі. Отже зло буде тріюмфувати на світі, а християнська віра має ціль, щоб добро тріюмфувало. Злобні вільнодумці тут доповідають, що Христова Церква тільки тому встоялася на світі, бо ніби не придержується Христової науки про любов ворогів.

Тріюмфують Христові вороги, що ніколи глибше не заглянули в дійсні пружини життя, що хочуть простолінійно розв'язати загадку життя (простолінійність це прикмета всіх фанатиків) — а життя це уклад контрастів, і Христос це знає краще, ніж хтонебудь інший.

Природа дає нам інстинкт любови ближнього, але одночасно також дає нам інстинкт гніву на ворогів. Також сам Христос відчував гнів до тих, що в храмі торгували, і мотузом вигнав їх з храму, столи їм поперевертав. І до фарисеїв Христос відчував гнів та тяжко картав їх словами.

Значить, що й гнів у людському життю потрібний. Але гнів гнівови не рівний!

З того, що родичі, ідучи за природним інстинктом, люблять свої діти та що з етичного становища повинні їх любити, простолінійно сдідувало би, що вони ніколи не повинні би картати своїх дітей. А це наглядний абсурд. Добре написано в Припов. Солом. (13, 24): „Хто здержує свій прут, має в ненависти свого сина; але хто його любить, вчас карає його“.

Очевидно, коли родичі карають свої діти, відчувають гнів у своїм серцю, а дітям роблять прикрість. Але родичі одночасно відчувають також любов до своїх дітей, а ця любов сильніша від їхнього гніву, бо гнів і кара виступають тільки в рямках любови.

Любов і гнів, хоч вони контрасти, не мусять виключати себе цілком, але можуть разом виступати, як напр. світло і темрява: в ночі темрява верховодить, а світло місяця і зірок тільки пробивається крізь темряву; а в день світло верховодить, а темрява тут і там на землі зберігається (напр. в пивниці).

В життю йдуть безупинно живі змагання і борня між добром та злом, між правдою і фалшом, а любов ближнього зовсім не звільняє нас від тої борні. Також попри любов ближнього ми обов'язані, як вірні жовніри божі, зберігати й побільшувати добро, а поконувати зло. Це дуже часто не може нам удатися без таких чинів, які, взяті самі собою, йдуть у розріз із заповідю любови ближнього, які питомі гнівови (гостре слово, кара, биття). Це колізія між нашими обов'язками, що так часто трапляється на всіх лініях життя, бо, як сказано, життя це уклад контрастів.

Батько карає дитину, щоб зберегти для неї більше добра. За більші добра ми, в потребі, обов'язані навіть своє життя покласти. Колиж маємо любити ближнього в тій мірі, як себе самого, то й інших, у потребі, маємо право силувати, щоб поклали хочби своє життя за вище добро.

Ось тут оправдання для всяких (очевидно справедливих) кар та для війни. Якжеж мали би бути наші предки на пошталу віддавати Татарам чи Туркам свою християнську віру, свою свободу, свою родину, своє майно, за що ми обов'язані й своє життя віддати? Колиж нас вороги війною силують, щоб ми віддавали життя за Христа, за нашу свободу, за родину, за майно, то й ми маємо право війною силувати їх, щоб вони до того самого були обов'язані — бо ми не обов'язані любити ближніх більше, ніж себе. Отже не тільки можемо воювати проти них, але маємо обов'язок воювати.

Значить, заповідь про любов ближнього зовсім не стоїть на заваді справедливій війні, як не стоїть на заваді карання неслухняних дітей.

Коли кара чи війна справедлива, це залежить від дуже багатьох чинників, яких нам тут не по дорозі розглядати. Але ясно для нас, що Христову моральну науку треба брати як цілість, а не виривати з неї фрагменти, бо фрагмент, коли береться його як цілість, завсіди виходить у карикатурному на світленню.

Таким карикатурним на світленням аж до большевицької революції залюбки воювали соціалісти й радикали, мовляв: „попи від віків навчають „не вбивай“, а ножі на війну посвячували“. Зате соціалісти в своєму обмеженню духа глумували собі з війська, виступали проти війська взагалі і обіцювали людям, що вони зведуть ще тільки один пролетарський „останній бій“, а потім уже буде вічний мир, без панів і підданих, без богачів і бідних, без усякого війська, бо ніби соціалісти так упорядкують світ, що вже люди не будуть мати причини не то воювати, але навіть грішити... (красти, обманювати, битися... що соціалісти признають за

„гріх“). По їх дурненькій науці це виходило ніби зовсім просто: Коли жолудок усіх людей буде ситий, то люди й перестануть грішити. Христос навчає, що з серця походять усі гріхи; а соціалісти навчали, що з жолудка.

Ані сам сатана не міг би видумати більшого підступу для людей, щоб ним ловити людей, як люди ловлять мухи на „леп“. На солодке ловляться мухи і люди, але цей солод змішаний з клеєм, що на смерть увязнює мухи і людей. Ось відколи большевики володіють, у них заєдно панує справжня „війна всіх проти всіх“, а фронт переходить крізь кожне село й кожду родину, а навіть крізь верхівя „компартії“.

Це не припадок, це так мусить бути, бо великий життєвий фалш мусить мститися у великому стилі.

Борня між добром і злом, між правдою і фалшом — вічна в людському минулому і буде вічна в майбутности. Одні люди це вважають за правду, добро, справедливість, інші саме навпаки, а з того мусять зроджуватися взаємні змагання, тертя, які в ряди—годи мусять посуватися аж до скрайної форми — до війни.

Всім пацифістам треба сказати, щоб не обманювали себе та людей. Доки між людьми будуть необхідні суди й поліція — інституції, що здержують і упорядковують борню між людьми, доти — в ряди—годи — будуть вибухати й кроваві війни, бо все те впливає з одного й того самого джерела.

Треба виразно піднести, що Христос не був ніяким пацифістом, як не був і соціалістом. І пацифісти й соціалісти дають завелику ціну земському життю, добачуючи в цьому останньому ціль людини. А Христос підпорядковує земське, дочасне життя вічному. Він знає справжню людську природу глибше, ніж хтонебудь інший, і навчає про вічну борню і війну в людському роді. Свому дорогому Єрусалимові Він пророкує загибель від війни, пророкує про великі війни перед кінцем світа, сам про себе говорить, що Він приніс огонь і хоче, щоб він розгорівся, а задля його науки стануть людині ворогами його домашні.

Ми вже сказали, що в людському життю не тільки любов має своє місце й сповняє свої функції, але також і гнів.

Св. Письмо навчає любови ближнього, але не навчає любити самого себе. Та воно супонує ту любов, дуже добре знає про неї і ставить її за зразок та мірило при любови ближнього: „люби ближнього свого як себе самого“.

Любов самого себе це дуже сильний природний інстинкт, тому її не треба навчати, але саме треба її здержувати й модулювати.

Анальогічне відношення св. Письма до гніву. Воно дуже добре знає про нього й подає заповіді та вказівки, де і як його здержувати та модулювати.

Заповідь про любов ближнього це власне загальне *remedium* проти гніву всякого типу.

Гнів для нашої душі такий потрібний, як напр. орання для ріллі. Він скріплює нашу сторожкість, рішучість, відвагу і т. ін. — але сам собою доводить до знищення. Орання тоді сповняє свою ціль, коли по ньому слідує сіяння. Так і гнів тоді є добрий, коли його гальмує любов. Апостол каже: „Гнівайтесь, та не грішіть“ (Ефес. 4, 26).

Віра в майбутній „земський рай“ до світової війни була питома не тільки соціялістам, але всім атеїстам, оскільки не були песимістами. Її проповідували професори з університетських катедр, і вона находила послух у широких кругах інтелігентів та півінтелігентів. Знаємо, чому. Людське серце інстинктивно відчуває потребу небесного щастя, преться до нього, мріє про нього; а християнська віра навчає про небесний рай.

Цей релігійний, християнський елемент новочасні атеїсти перейняли з християнської віри і витворили собі віру в майбутній „земський рай“, яка соромно скомпромітувалася від часу світової війни, і вже замовкли фальшиві пророки, що світ дурили нею.

Хто поважно думає, той легко зрозуміє, що віра в земський рай це для людей таке, як „леп“ на мухи: хто хоче від землі забагато, той не тільки не досягне того, що земля дійсно може дати, але ще й те втратить, що вже має — як кождий ризиковний грач, що наперся більше виграти, ніж можна.

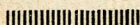
Ніколи не будуть на землі такі відносини, щоб любов ближнього стала зайва. Завсіди будуть між людьми вбогі, опущені, покривджені, бідні, недужі, нещасні, немічні діти й старці. Всяке поліпшення соціальних відносин буде тільки релятивне.

А всяке нещастя в суспільному життю, нужду, вбожество, неміч, гнів, війну має й може злагоднювати та облекшувати єдино любов ближнього.

Життя так сотворене, що тут даремна всяка софістика і всяке змагання — життя не зміниться. Ніякі соціальні закони не заступлять Христової заповіді про любов ближнього. Людське життя надто складне й надто глибоке, тому тільки такий глибокий закон, як Христова заповідь про любов ближнього, що вже перестає бути законом (бо любов стоїть повище закону), може злагоднювати прикрі різниці між людьми

і спомагати людське життя там, де вже все інше заводить.

Земля на віки буде „долиною сліз“, а свою недолю люди бодай до якоїсь міри зможуть собі облекшувати й осолоджувати тільки любовю. (Докінчення буде).

о. О. Квіт

За розвиток релігійних установ

Ніхто, хто доброї волі, не заперечить цього, що українські захисти і захоронки Сестер Служебниць Пр. Д. М. сповнили і сповняють велику місію по наших містечках. Захисти перші пригорнули воєнних сиріт, а захоронки перші повели культурно освітню працю між нашими найменшими. І нині, де є Сестри Служебниці в місті, там все є убагороднюючий і релігійний вплив на старших парохіян і на дітвору. Навіть дитячі садки з найздібнішими світськими провідницями не дадуть цього релігійного виховання, що монахині.

Та вже поминаючи цей вплив і працю монахинь на зовні, але хочби ця безвпинна молитва, що лежить у праві кожної монашої організації, приносить великі духові користи для даної парохії. Може якраз цих кілька тихих монахинь у містечку вимолюють йому Божу благодать і милосердя, та наче громозвід відвертають від нього Божий гнів і кару. Це тільки світські люди не розуміють цього і деякі нерозумно накидаються зі злобною критикою на релігійну установу, та неприхильно настроюють парохіян. Бо після них все і священник, і монах, і монахиня нічого не роблять, дарма, що самі лиш пусті крикуни.

Але, на жаль, буває й таке, що навіть місцевий священник байдужно ставить, а то й зовсім не цікавиться життям Сирітського Захисту чи Захоронки. Або буває ще й таке диво, що о. парох, як може підпомагає й опікується монахинями, зате „ревний“ сотрудник накидається на їх роботу, параліжує працю о. пароха, або просто між людьми сам голосить, що не треба захисту, не треба захоронки, не треба Сестер Служебниць у містечку. Бо йому або Сестри немілі, або може мають кращий дім, що був би на сотрудничівку. І чого ж тепер можемо сподіватися від світських людей? І як тоді можуть монахині розвинути ширшу й успішнішу діяльність в установі, як вони опущені, осиротілі, ні від кого ради, ні поради, ні помочі.

Не так на цю справу дивляться наші сусіди. У них „охронкі“ вже не тільки по містечках, але й по селах. І як

вони розвиваються, та яку місію сповняють, це дуже добре знає кожний о. парох на місці. У них і громадянство вміє оцінити працю таких установ. Тому найвища пора і нам поглянути на цю справу здоровими очима. Не валити нам вже існуючих релігійних установ, але ще закладати нові по містечках і по селах, заохочувати громадян до жертвенности, та до записів на таку благородну ціль, як релігійне виховання української молоді, і то найменшої.

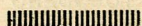
Треба лиш трохи більше поцікавитися справою, і як не матеріяльно, то бодай морально допомогти такій установі розвиватися. Яка би це благодать була, як би так у дочерньому селі, де о. парох покажется ледви раз на три тижні, існував Сирітський Захист або Захоронка Сестер Службениць Пр. Д. М.?! Та ж ці монахині вносили б у село релігійного духа, давали б культурно освітню й лікарську пораду, а для діточок це була б справжня школа. Ми маємо по містечках і по селах багато світських установ і товариств, але дуже добре знаємо, що для справ релігії вони майже нічогісінько не дають. Справу релігії вони все ставлять на останньому місці, а нераз по деяких місцевостях і таке буває, що саме у цих установах, може навіть і основаних священиком, виростають найбільші вороги Церкви і релігії загалом. І священик на ці установи вже не має впливу. Зате Захоронка Сестер Службениць на селі може бути запорукою, що такі виховається і відродиться нове покоління, яке обновиць і скріпить релігійного духа між людьми.

Та ж ми майже не маємо захистів для малих хлопців. Можливо, що з вихованням хлопців є більше клопотів і журби, але кожному звісно, що для нас є важніші захисти хлопчиків, чим дівчат. Бо ці хлопчики масово ідуть до чужих „закладів“, чейже у нас бідняків дуже багато. Але там вони вже пропащі для української нації і Церкви. Інші хлопчики знову марнуються по пасовиськах, на вулиці, або на досмертних наймах, бо ніхто їх не виведе між люди. Тому треба і цією справою поцікавитися, та пригорнути цих хлопчиків до українського серця.

В одній місцевості треба Сирітського Захисту, в другій дитячої Захоронки, залежно від місцевих потреб. Одначе на мою думку краще було би Сирітські Захисти організувати лиш по деяких містах. Бо по містечках є звичайно маленькі доми, містять всего кілька сиріток, і при такій маленькій кількості не можна належної духовної і научної праці розвинути і може персонал монахинь за великий і коштовний, та затрачується контакт з людьми. Зате коли б ці сирітки були згуртовані в якійсь місцевості у більшій кількості, тоді й удержання дешевше, виховна праця прибірає форми школи, чи якогось заведення, і персонал монахинь

був би майже без зміни. Натомість по менших містах і селах найкраще є організувати не захисти, але захоронки, бо тоді сходяться тут що днини діти на дошкільну науку і виховання, монахині все є в контакті з родичами дітей, навязується тісніші взаємовідносини, діяльність монахинь увидатнюється на зовні, а в парі з цим поширюється релігійний вплив на душу парохіян і дітвору. А під сучасну пору, здається мені, найбільше нам на цьому залежить.

Тому змагаймо до цього, щоби усі наші установи скрипити, поширити та розвинути їх діяльність, а де їх нема, там такі закладати. Для нас вони все мусять стояти на першому місці, а шойно потім світські товариства. Бо коли б у нас хоч у десятій частині було стільки релігійних установ, що світських, тоді інакше виглядало б релігійне виховання дітвори, і релігійний стан загалом по усіх наших селах і містах.

Похорони холмського уніятського єпископа Калинського.

Зловіща і таємнича мряка окутує смерть холмського владики Калинського. Тому повинні ми збирати заповідно кожну дрібничку, яка може чимсь причинитися до розв'язки цієї тайни.

Є брошурка А. Ляковського: „*Biskup Kalinski na wygnaniu*“ (Вільно 1922, ст. 60). Мимо того, що появилася вона в р. 1922, є вона нині бібліографічною рідкістю, навіть для самого Вільна і то так, що не має її навіть бібліотека виленського університету. Це річ без сумніву джерельна, хоч не оброблена науково.

Розділ XIV. має титул: „Похорони уніятського єпископа“. Наводимо його дослівно:

„21 вересня 1876 року прибув до Вятки уніятський єпископ холмської єпархії єп. Калинський, якого російські влади вислали туди під поліцейний надзір, так як і єпископа Красінського¹⁾, Заздалегідь приготовано для нього, після тодішніх звичаїв, помешкання. Маючи вже передше до діла з єпископом Красінським, губернатор²⁾ у своїй ревності винаймив для нового вигнанця таке велике помешкання, що єпископ Калинський ледви випросився від нього і знайшов собі менше, де урядився.

„Тиждень по своїм приїзді до Вятки єпископ Калинський помер.

¹⁾ Виленський єпископ Др. Адам Станислав Красінський був на вигнанні у Вятці 20 літ.

²⁾ Стюков або Волков.

„Вістка про його смерть рознеслася скоро по цілому місті. Довідався про те також єпископ Красінський, В аси-сті двох священиків удався він до помешкання помершого єпископа, де відправив коротке похоронне молення (sic!)-

„Однак з причини смерті єпископа розійшлися також вісти, що єпископ Калинський помер неприродною смертю. Тієї думки були й місцеві лікарі.

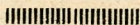
„Ті поголоски занепокоїли губернатора. Єпископ Кра-сінський прийшов до помешкання Калинського того самого дня, на який було визначено секцію тіла помершого. Гу-бернатор просив єпископа, щоби був приявним підчас сек-ції, бажаючи мати тимсамим свідка, щоби місцеві католики-Поляки не підозрівали, що єпископа Калинського вбито.

„Секція трупа ствердила, що Калинський помер від водної пухлини в мозку.

„Поміж мешканцями говорено також багато на тему похоронів помершого єпископа. Ніхто не знав, чи єпи-скоп Калинський, як уніят, буде похоронений після обряду католицького (s i c) чи православного. Багато було за пра-вославним похороном. Усі ті здогади й сумніви вирішив гу-бернатор своєю властю. Він задецидував, що уніяти нале-жать не до православної, а до католицької Церкви, а тому що ініціатива до похоронів вийшла від єпископа Красін-ського, тому також — як про те писав губернатор — „я не мав права заборонити католицькому духовенству ви-повнити його обовязки“.

Це дуже малий і слабкий доказ на те, що владика Ка-линський зійшов з цього світа природною смертю. Секцію робили, річ ясна, урядові лікарі, делеговані й інструовані губернатором. Старий уже і виснажений засланням єпископ Красінський не був, очевидно, ніяким знавцем медицини за-галом, а судової зокрема. Тому наведений в горі уступ про те, яка то була смерть, не розв'язує справи, а лиш до-кидує до неї декілька нових подробиць.

о. Володимир Толочко,

3 голосів преси.

Православні богослуження в польській мові на сторінках преси.

На сесії найвищого органу Православної Церкви в Польщі, т. зв. Св. Синоду в Варшаві, що відбулася в днях 15—17 жовтня ц. р. під головуванням митр. Діонісія, рішено м. ін. „уживати в тих місцевостях і святинях, де того буде вимагати дійсна потреба, літур-

гічних текстів на мові польській, а саме: Літургії св. Йоана Золотоустого, Панахиди й Благодарственного молебну", себто уділено згоду на відправу богослужень у православних церквах в польській мові.

Що було причиною цього важливого, о історичнім значінню, рішення єрархів православної Церкви — не знаємо. Воно нас зрештою і не дуже цікавить, бо не торкається ні нас, ні нашої Церкви.

Тому з цих, та ще й інших причин, не будемо висказувати нашого погляду в цій переважній справі, а занотуємо тільки голоси преси: української (галицької), польської і православної.

* * *

З українських галицьких часописів перше „Діло“ зайняло рішуче становище до згаданого рішення св. Синоду. В редакційній статті п. з. „Православні богослуження у польській мові“ з дня 25. X. 1936, ч. 241, воно м. ін. пише ось що:

„Офіційна апробата церковної православної єрархії на введення до богослуження польської мови — має тільки скромне застереження, щоб це діялось „на випадок потреби“. Дотеперішня практика у Православній Церкві в Польщі та вся православна дійсність не залишає ніякого сумніву, що відтепер „потреба“ відправляти православні богослуження для українських селян та інтелігентів по польськи — буде шораз частіша, аж вкінці вживання не польської мови у Православній Церкві, особливо мови української, буде вважатись мало не протидержавною демонстрацією... Православна єрархія... у своєму принизливому сервілізмі докотилась до самого краю. Нижче, здебільша півінтелігентне та малограмотне московське православне духовенство у Польщі, маючи у крові традицію „казьоннаво православія“, вважала себе маленьким підрядним органом повітової адміністрації та — бажаючи приподобатись — вводило покищо польські релігійно-патріотичні пісні до православних церков, проповіді ломаною і каліченою польською мовою та польську науку релігії для православних дітей. Після суботнішої постанови (рішення св. Синоду — завв. наша). Синоду це вже не будуть спорадичні випадки: Автокефальна Православна Церква у Польщі явно і славно піддержує тезу, про яку ми — не бажаючи зовсім ображувати релігійних почувань наших православних земляків — здавна говорили: Православ'є може бути тільки державне, присто-

соване до національно-державницьких тенденцій панівної нації (підкр. „Діла“).

Відтак „Діло“ подає причини скликання згаданої сесії Синоду і винесеного на ній рішення, та це для нас справа менше важна.

Не менше рішучо і зовсім негативно поставилася до згаданого рішення Варшавського Синоду деяка частина польської провінційальної преси. Маємо на думці добре в цій справі зорієнтований і безсторонно до православної Церкви в Польщі наставлений виленський орган „*Ślōwo*“ яке — як само каже — не шукає популярності і не воює демагогічними кличами, а до всіх важних справ підходить все із становища польської державної рації. І саме згляд на цю державну рацію спонукав редакцію „*Ślōwa*“ зайняти до рішення православної єпархії крайно неприхильне становище.

В двох числах порушує „*Ślōwo*“ справу православного богослуження по польськи. Перший раз у статті начального редактора п. з. „*Ludzie nie dorosli do rozwiązywania zadań państwowych*“ в ч. 307, з 8. XI. 1936, у якій м. ін. пише так :

„Синод польської автокефальної православної Церкви акцептував літургічні тексти богослужень у польській мові. Це значить, що православне богослуження по церквах може відбуватися також у польській мові замість церковно-словянської. Поміж православне громадянство хтось пустив навіть поголоску, що богослуження дня 11 листопада мають бути відправлені вже по польськи. Це викликало серед цього громадянства обурення, яке розуміємо“.

Автор загалом є противником впровадження живих мов до відправи богослужень, головнo ж св. Літургії і пише далше :

„Наші єпископи ніколи не ухвалили би такого спольщення богослуження, навіть як би це із канонічних зглядів було можливе. Не ухвалили би зміни латини на російську мову за російських часів, ані на польську мову в часах незалежности.“

„А православні архиєреї згодилися змінити свою літургічну мову.“

„Це вказує без сумніву на вищість характерів католицького духовенства над духовенством православним. Як католики можемо цим тільки гордитися. Але як Поляки боліймо над абсолютним браком інтелігенції нашої політики в віроісповідних справах.“

„Православна Церква, православний піп, православне громадянство, це середовища льояльні, ультра льояльні, найльояльніші. Ці архиєреї, що повтікали від

большевиків, що не вибираються на емігрантський хліб, що не мають ані свого Папи, ані якоїсь сильнішої організації, не тільки такої, яка їх боронила б, але загалом ніякого центру поза Польщею. Щож їм лишається? Розуміється тільки те, що роблять, а саме держатися Польщі, польського правительства, польських урядів.

„Але люди, що доросли до розв'язування політичних задач, повинні розуміти, що це лежить у нашій інтересі, щоби використати цю добру конюнктуру і щоби вдержати престиж тих архиєреїв у Церкві. Певно, що було би краще, коли б усі мешканці Польщі прийняли католицизм і виреклися православ'я. Але це не дасться так нараз зробити і не треба створювати ситуації, яку кождий православний відчує як переслідування його віри. Пощо і нащо нам цього? Хто тут хоче забавитися в Йосифа II, чи Петра Великого. Якраз вибрано пору на релігійну війну.

„Чув я такий висказ, що його хтось сказав: — Польський жовнір повинен слухати богослужень у польській мові.

„Йосиф Пілсудський був також польським жовніром, а однак слухав богослужень по латині.

„Найцікавіше те, що церковно-словянської мови уживається при богослуженнях в католицькій церкві греко-уніятського обряду і в католицькій церкві нового, словянського обряду. І так ціла східня Галичина (в ориг. *Małopolska wschodnia*) аж по Перемишль буде слухати богослужень в церковно-словянській мові, о. Високінській в Синковичах коло Слоніма (Єзуїт східно-словянського обряду — наша завв.) буде відправляти богослуження в церковно-словянській мові, а православний мужик має його слухати по польськи. Пп. бюрократи уявляють собі, що це найуспішніший спосіб для розбудження в душі цього православного мужика польського патріотизму! А це видно... розумні люди.

„Церковно-словянська мова є таксамо головною літургічною мовою Східньої Церкви, як у наших костелі мова латинська. В церковно-словянській мові відправляються богослуження від часів св. Кирила і Методія з IX ст. В церковно-словянській мові відправляються богослуження у нас, в Росії, Болгарії, Сербії. Олександр III і Победоносцев славилися як „обрусителі“, а таки церковно-словянської мови не замінили на російську.

„Може знайдеться якийсь півінтелігент, що признає цю тенденцію польщення богослужень за політику „народову“. Однак народова політика це не

така страшенно примітивна річ. Народова політика му-
сить користати з усього, що в силі зміцнити наш нарід,
але не робити потягнень, що позитивно нічого
не дають, а натомість викликають чимало лиха. Бо
оскільки воліємо католика, ніж православного, так знов,
скажім собі, під ко ж д и м о г л я д о м воліємо пра-
вославного, ніж безбожника. А якщо зачнемо так без-
церемонно поступати з культом православної церкви,
то певно як одинокий наслідок можемо викликати
збільшення безбожництва у православнім селі“.

Як з наведеного бачимо, Автор приписує усю вину за
введення богослужень у польській мові не так православ-
ним єрархам, яких він уважає нездійними до самостійних
рішень, як радше тим політичним чинникам, які про те рі-
шали. Аргументам Автора не можна не признати слуш-
ности.

Редакція „Słowa“ вертається ще раз до тієї справи
в числі 313, з дня 14. XI. 1936, в якому порушує її в ре-
дакційній статті начального редактора п. з. „Kyrje elej-
son“ та в статті православного священика, кс. Віталіса Же-
лезняковича п. з. „Oborólne niebezpieczeństwo“.

У статті, „Kyrje elejson“ знов сам начальний редактор
остро і з кпинами атакує всіх тих, яким віддано місію асимі-
ляції громадянства іншої віри, які одначе роблять це дуже при-
мітивно, не беручи під увагу моментів історичних, традицій-
них, чуттєвих, мистецьких та інших і через те справі більше
шкодять, чим помагають.

„Хтось може цього не розуміти — пише автор. —
Для когось може це бути все одно. Один не відрізняє
літургічних зглядів, другий не відрізняє релігійних по-
чущань, ще інший не відрізняє змалку тепла від горя-
ча. Є різні ступні і різні роди серед тих, що не розу-
міють. Не конечно однак якраз ці прикмети мають бути
уживані тоді, коли йде про державну рацію і про річ
такої ваги, як процес асиміляції, процес, в якому
з тією державою зростається півтора міліона горожан.
Щоби цими справами завідувати, дещо інтелігенції та-
кож треба мати.

„Ані католикови, ані Полякови не може
залежати на зміні літургії св. Кирила і Методія на лі-
тургію радісно-творчу. Щоби ще раз повторити аргу-
менти, відділім поняття католик від поняття Поляк
і навпаки.

„І так католик повинен памятати, що сам слу-
хає своїх богослужень по латині, що кілька міліонів
католиків в Польщі молиться, слухаючи тієї літургії св.
Кирила і Методія (греко-уніати в Галичині [в оригіналі

Małopolsce], католики ново-уніятського обряду), врешті католик може собі сказати, що внаслідок нової літургії велика кількість людей перестане ходити до церкви (підкр. наше). А католик воліє православних, ніж безбожників.

„Поляк скаже собі, що літургічна мова не має нічого спільного з національним почуттям, бо ж Іван Собеський, Косцюшко, Травгут чи Пілсудський були теж Поляками, хоч літургії слухали по латині. Поляк, який хоче асимілювати, який хоче навіть польонізувати православних, скаже собі, що належить це робити без потрясень, без надто яскравих потягнень, головню ж в такій ніжній ділянці, як ділянка релігійного культу“.

„Так, кому ж може бути на руку радикальна зміна літургії?“

„Зараз на це відповім:

„Масонам і безбожникам“.

Такі тверезі голоси, ма жаль, рідко коли приходитьесь читати в польській пресі. У львівській хіба ніколи.

В тому самому числі „Słowa“ поміщена ще стаття православного священика, ks. Witalis-a Żelaźniakowicz-a п. з.: „Obopólne niebezpieczeństwo“. В попередній редакційній статті зазначено, що кс. Железнякович був уже „na drodze do spolonizowania się“, але тепер на вістку про спольщення літургії „coś się w nim załamało, coś w nim wstrząsnęło“. Цей православний духовний нам уже дещо відомий; із його поглядами на нашу греко-католицьку Церкву і на роль нашої єрархії, висказаними ним на сторінках того самого „Słowa“ ще в 1931 році після пацифікації Східної Галичини, ми своєчасно зазнайомили П. Т. Читачів „Ниви“. Таких поглядів на нашу Церкву не постидався би був і найбільший шовініст. Тоді він виступав як *świaszczennik* Witalij Żeleźniakowicz, а нині вже як ks. Witalis Żeleźniakowicz. І хоч редакція „Słowa“ заявляє, що він уже був на дорозі до „spolonizowania się“, ми в це не дуже віримо. На всякий випадок, в якому напрямі не пішла б дорога його розвитку, то відношення його до нашої української греко-католицької Церкви від року 1931 певно не змінилось.

Відкликується до розуму, честі і совісті польського громадянства, щоби воно відносилося

„до свого співгромадянина іншої народности і віроісповідання не з зоологічною ненавистю, а з різною охотою взаїмного зрозуміння і якоїсь угоди“.

Кс. Железнякович закидає, що переклад тексту богослужень на польську мову зробила комісія, у якій працювало багато осіб різних народностей, але не було в ній ні

одного Поляка. Тому й переклад не віддає усіх нюансів, що їх має оригінал.

Не виключає можливості польонізації православної Церкви шляхом польонізації вірних. Але він певний, що і тоді православні Поляки, якщо будуть добрими православними, не дадуть собі видерти своєї літургічної мови.

Апелює вкінці до польської культури та пригадує їй, що „необхідною прикметою культури є свобода, свободне і ступнєве ділання на чужі об'єкти. Культура зв'язана з насильством і примусом, тратить свою атракційну силу, тратить свою „культурність“.

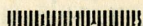
Однак ціла аргументація кс. Желєзняковича, вся його приниженість і благальний тон, запевнювання про свою лояльність (і то, як сам каже, лояльність „nie w cudzo-słowie“), а вкінці його патетичне порівняння себе з Кастаном Рейтаном, справі нічого не може допомогти, бо вона вже рішена чинниками, до цього покликаними.

І наче у відповідь на всю цю аргументацію та на всі ті часописні протести — голова православної Церкви в Польщі, митр. Діонісій, як подає варшавське російське *Слово* ч. 42, з 15. XI. 1936,

„В середу, 11. листопада, в річницю Незалежності Польщі, в 9 годині рано, в митрополичій церкві Марії Магдалини на Празі, в сослуженню військового духовенства, відправив у польській мові торжественний молебєн для варшавського гарнізону“.

Православна преса в Польщі, українська і російська, передусім та, що стоїть близько православних церковних кругів, про рішення єпископського зібрання тільки згадала, не даючи від себе ніяких коментарів.

X.

Нові книжки

Проф. Франц Штіразо: Антихрист у світлі св. Письма, церковного передання й приватних обявлень. З німецької мови переклав за дозволом Автора проф. Антін Павенцький. Видавництво ЧСВВ в Жовкві. Книжка 203. Жовква 1936. ст. 96, 16°.

о. Маркіян Марисюк ЧСВВ: Чи людина має душу? Видавництво ЧСВВ в Жовкві. Бібліотека Релігійної Освіти ч. 7. Жовква 1936. ст. 29, 16°. Ціна 20 сот., з поштою 30 сот.

о. Маркіян Марисюк ЧСВВ: Чи є життя за гробом? Видавництво ЧСВВ в Жовкві. Бібліотека Релігійної Освіти ч. 8. Жовква 1936. ст. 32, 16°. Ціна 20 сот., з поштою 30 сот.

о. Маркіян Марисюк ЧСВВ: Чи Бог управляє світом? Видавництво ЧСВВ в Жовкві. Бібліотека Релігійної

Освіти ч. 9. Жовква 1936, ст. 32, 16°. Ціна 20 сот., з почтою 30 сот.

о. Маркіян Марисюк ЧСБВ.: **Чи соціалісти мають слушність?** Видавництво ЧСБВ в Жовкві. Бібліотека Релігійної Освіти ч. 10. Жовква 1936. ст. 32, 16°. Ціна 20 сот., з почтою 30 сот.

Книжечки з бібліотеки релігійної освіти популяризують у легкій, приступній формі основні догматичні правди чи відношення Церкви до суспільних питань і сповняють, головню ж у нинішніх часах, велике завдання. Вони в великій мірі причиняються до закріплення релігійної свідомости вірних та дають їм у руки не один аргумент проти закидів безбожників. Такі книжечки нині дуже на часі і тому повинні масово розійтися по всіх наших парохіях, тимбільше, що вони становлять наче допоміжний засіб в душпастирській праці.

„*Słowak*“: **Rola Słowaczyny w militarnym sojuszu Czechów z Bolszewicką Rosją.** (*Tragedja narodu słowackiego*). Odbitka z XLVII tomu 1936 r. miesięcznika „*Nasza Przyszłość*“. Warszawa 1936. ст. 42, вел. 8°.

Записки Чина св. Василя Великого. Том VI. Вип. 1—2. Накладом Редакції „Записок ЧСБВ“. — Львів 1935. ст. 480, вел. 8°. Ціна 30 зол. — Видавець і редактор: о. Йосафат Іван Скрутень ЧСБВ.

Зміст: **I. Статті.** С. Федоров. Боротьба за межі в степовій єпархії XIII—XIV ст. Д. Оляничин. До історії торгівлі Руси-України з Балтикою, зокрема ж Стародуба з Кенігсбергом наприкінці XVII й поч. XVIII ст. І. Крип'якевич. З історії міста Жовкви. М. Голубець. Зарання дослідів над українським деревляним будівництвом. М. Андрусак. Боротьба за єпископську катедру.

II. Матеріяли. М. Андрусак. Матеріяли до історії львівського єпископства в 1667 — 1677 рр. І. Огієнко. Варшавська збірка про Орлика. П. Хрущ. Деякі Матеріяли краківських бібліотек. А. Годинка. Переписка єпископа М. М. Ольшанського з ігуменами ЧСБВ.

III. Miscellanea. І. Огієнко. Розмежування пам'яток українських від білоруських. І. Мірчук. Християн Вольф та його школа на Україні. Б. Крупицький. Теофан Прокопович і шведи. Т. Коструба. „Середньовічна традиція“ пліснесько-підгорецького монастиря. о. І. Луб ЧСБВ. Лаврівський помяник XVII — XIX вв. о. В. Толочко. „Останній василіянин з Литви“. О. Переяславський. Україна XVII віку в світлі тогочасного Заходу. А. і В. Зайкини. Матеріяли до бібліографії української історії 1930—1931.

IV. Бібліографія.

Еп. Григорій Лакота: **Принагідні науки й промови.** Перемишль 1935. Накладом Автора. ст. 288, вел. 8°.

Др. Іван Шнитковський: **Рід і герб Шептицьких.** Перша часть. Відбитка з „Богословії“ т. XI—XIII. Видання „Богословії“ ч. 23. Львів, 1936. ст. 125 + IX (таблиці), вел. 8°.

Михайло Возняк: **У століття „Зорі“ Маркіяна Шашкевича (1834—1934).** Нові розшуки про діяльність його гуртка. *Частина перша.* Праці Богословського Наукового Товариства у Львові. Том IX. Львів 1935. р., ст. 145, вел. 8°.

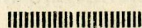
Михайло Возняк: **У століття „Зорі“ Маркіяна Шашкевича (1834—1934).** Нові розшуки про діяльність його гуртка. *Частина друга.* Праці Богословського Наукового Товариства у Львові. Том X. Львів 1936, ст. 324, вел. 8°.

Вістник Марійських Товариств. Орган Управи Марійського Тов-а Молоді. Виходить неперіодично. ч. 2. Накладом Марійського Товариства Молоді у Львові. Львів 1936. ст. 44. 8°. Ціна 80 сотиків.

о. Др. Г. Костельник: **Настя Волошин — жертва на показ.** Друга частина. Екстази Насті. Накладом Автора. Львів 1936. ст. 154, 8°. Ціна 1 зол.

Руски календар за югославянських Русиних на рок 1937. Видатель: „Руске Народне Просвитне Дружтво“. Руски Керстур. Стор. XXXII + 169. 8°.

Календар цей одуже багатим змісті дає нам короткий вгляд у життя наших братів в Югославії. Дає доказ, що бачванські Українці поступають вперід, чи то під научним оглядом (нпр. Осиф Торма: Психологика и социална интелигенция, проф. Г. Надь: Даскельо слова о locat. sing.), чи то національним (нпр. Микола Ерделі: С. Петлюра, М. Бучко: Крути, Он. Т.: Наш Трозуб), чи тов решті релігійним (нпр. Прсв. Дионизий: Церква, Д. Биндес: Настя Волошин). Дає доказ, шо „Руске Народне Просвитне Дружтво“ гідно провадить свою роботу над піднесенням культурно-освітнього рівня серед Українців в Югославії. Календар, можнаб сказати, присвячений 50-ій річниці уродин о. Др. Г. Костельника „поета родзеной жеми“, як його з одушевленням зовуть Бачванці. І цілком влучно, бо саме о. Др. Г. Костельник є основником бачвансько-української літературної мови і він перший започаткував літературне життя серед югословянських Українців. Його слідом йде тепер цілий ряд молодих поклонників Музи, як С. Саламон, Горняк Евген, А. Фейса і багато інших.

Всячина.

Попередне (10) число „Ниви“ вийшло з деяким припзненням, не з нашої вини, а тільки з причини деяких вимог, поставлених цензурою, яких не можна було зараз ви-

конати і тому експедиція числа відбулася кілька днів пізніше. За те припізнення прохаємо у Впр. оо. Передплатників вибачення.

Вшанування пам'яті еп. Йосифа Боцяна. Заходом ректорату Духовн. Семинарії у Львові і Ради Богосл. Наук. Товариства відправлено 20. листопада ц. р. у 10-ту річницю смерті бл. п. еп. Боцяна, б. ректора Духовн. Семинарії, Луцького єпископа і Львівського єпископа-помічника, дійсного члена й основника БНТ-ва, — в церкві Дух. Семинарії торжественне поминальне богослуження. Заупокійну Сл. Божу відправив ректор Дух. Семинарії і голова БНТ-ва о. мітр. Й. Сліпий в сослуженню багатьох священників. Співав хор студентів Богосл. Академії.

Торжества на честь св. свмч. Йосафата. Цьогорічні торжества на честь св. свмч. Йосафата відбулися в цілій нашій церковній провінції дуже величаво. Головно дуже святочно обходжено свято свмч. Йосафата в церкві св. Варвари у Відні, де спочивають мощі Святого.

Академічні Вечорі. Як минулих, так і цього року Богословське Наукове Товариство зорганізувало нову серію наукових викладів з усіх ділянок людського знання. Серію відчитів започаткував ректор Богосл. Академії о. проф. Др. Й. Сліпий в неділю 8. листопада ц. р., що говорив на тему: „Сучасний унійний рух на Заході“. В неділю 15. XI. говорив о. Др. Г. Костельник про „Проблему чуда“, а в неділю 22. XI. о. проф. Др. Ішак про „Історію української книжки“.

Саля „Української Бесіди“, де виклади відбуваються, заповнена все по береги, головно академічною молодю.

Міжнародній конгрес у честь Царя-Христа в Познані. На підставі рішення генерального секретаріату конгресів у честь Христа-Царя, що має свій осідок в Любляні, усталено речинець міжнароднього конгресу на честь Царя-Христа, що відбудеться в Познані в днях 25-29 червня 1937 року. Організація конгресу спочиває в руках о. дра Станіслава Бросса, директора Генерального Інституту Католицької Акції в Польщі.

Це перший більший міжнародній католицький конгрес, який відбудеться в Польщі. Як відомо, конгреси на честь Царя-Христа відбуваються періодично під протекторатом кардиналів Гльонда (Познань), Вердієра (Париж) та Ініцера (Відень).

Польський ксьондз бе українського священика в груди. Під таким наголовком подає „Діло“ (в ч. 246, з дня 31. X. ц. р.) нову, неймовірну вістку про поведінку польських священиків супроти українських, і то в часі повнення цими останніми їх душпастирських функцій. Ось що пише *Діло* :

„Завідатемь римо-кат. парохії в Рожнітові ксьондз

Міхал Щенх узурпує собі право бутного шляхтича, якому мусить уходити все безкарно, навіть коли йде про перетягання дітей на науку римо-кат. релігії при помочі кулаків, вимірених в груди українського священника!

„Дня 28. жовтня ц. р. влетів ксьондз Щенх до 1-ої кляси семиклясової школи в Рожнітові, де науку гр.-кат. релігії вів о. декан Костюк Василь, і став насильно тягнути на науку римо-кат. релігії першу з краю дитину, і в церкві хрещену і українських родичів, Дмитришина Федя. Не помагав ні плач дитини, ні вставлювання о. Костюка, бо ксьондз Щенх так шарпав дитину, що порвав на ній рукави. А коли о. декан Костюк, похитуючи головою в дверях, заявив кс. Щенхові, що це не по душпастирськи, то ксьондз Щенх кинувся на о. Костюка та почав його бити в груди! (Всі підкреслення „Діла“).

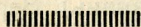
„Свідком тої сцени, крім цілої кляси дітей, була учителька п. Погорілес.

„Цей нечуваний випадок є тільки дальшим етапом рознузданости кс. Щенха. Від літ втручається він насильно до справ гр.-кат. парохії, що було причиною різних непорозумінь з гр.-кат. парохами, при чому не обходиться і без понижування гр.-кат. обряду з проповідниці (це дуже часто явище в душпастирській діяльності польського латинського духовенства — завв. Ред.). Останній його виступ прибрав не тільки зухвало-провокаційний, але й дикий характер“.

Чи треба до цієї вістки ще щонебудь додавати? Всякі коментарі зайві, бо вони тільки в силі ослабити увесь жах цього нечуваного поступку.

Доставляю оріхи волоські 4—5-літні 1'50 зл. — Виноград, відпорний на зимно і всякі хвороби: 1) Гібриди франко-американські (білі—червоні) корч 2'50 зл. — 2) Сорт торговельний „Маляга“ 2—3-літні, 2—3 зл. Насіння подільських мельонів і кавунів (великани „Альбіно“) порція 30 сот. Найменша висилка 5 порцій + порто 50 сот. Зачет половина, решта післяплатою.

Юліян Соневицький, власник шкілки, Львів, вул. Тереси 4/II, м. 18.

Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріату у Львові

Видає Бог. Наук. Товариство

Відповідальний редактор: о. Петро Хомин.

З друкарні „Біблос“, Львів, Японська 7. Тел. 14-78.

Н И В А

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим д о д а т к о м
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата виносить 12 зл. річно
півріч. 6 — зл., чвертьрічно 3 — зл.
для Америки 2·50 долари річно.

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чекове конто: 151.092

Часопис і читачі

Нинішня економічна криза дається всім суспільним верствам дошкульно в знаки, спинюючи розмах праці, заморожуючи всі творчі зусилля, путаючи крила людського духа та наче приковуючи його до землі.

До стану, що його найбільше сучасна економічна криза діткнула, належить безперечно наше духовенство. Впали доходи з землі, змаліли до мінімум епітрахильні доходи, а зате зросли до страшних розмірів всілякі податки, так що наше духовенство на багатьох парохіях, колись добрих і богатих, веде нині просто злиденне життя.

Серед цих злиднів, де людина думає тільки про те, як далі прожити, годі говорити про якийсь більший розмах нашої праці, чи про якісь більші пляни, бо для їх реалізації, крім самого хотіння, треба конечно таки сипнути грішми. Тому ми й тупцюємо на одному місці і маленькі осяги та дрібненькі речі ми схильні вважати небувалими, майже геніальними досягненнями. А все те діється майже виключно завдяки цій економічній скруті, яка так вплинула на зміну нашої психіки, так її наситила скромним мінімалізмом, що ми, здається, навіть не відважилися б нині братися за реалізацію чогось справді великого.

До якої міри економічна скрута навчила нас скромности, відібрала розмах нашій праці та ослабила волю — накидувати свою ідеологію масам не тільки в церкві, в ділянці церковно-релігійній, але й поза церквою, у всіх інших ділянках нашого національного життя, — видно хоч би з нашої пресової мізерії. Ми — майже тритисячна, інтелігентна

маса — не спромоглися досі на створення органу-щоденника, який був би не тільки нашим органом, але й ширив би християнську й католицьку ідеологію головно серед нашої інтелігенції, серед якої ще й досі покутує старий лібералізм та драгоманівщина.

Та що тут говорити про творення якогось пресового органу для ширення католицької ідеології серед громадянства, коли ми не вміємо і не хочемо вдержати нашого власного, станового органу, ролю якого через повних 31 літ сповняє „Нива“. Між часописом і його читачами існує не лиш ідейний, чисто духовий зв'язок, але й матеріальний, фінансовий. На цей матеріальний бік ми чомусь звертаємо дуже мало уваги. А тимчасом від справного функціонування цього останнього залежить розквіт часопису, — в противному випадку грозить йому руїна.

„Нива“ впродовж свого 31 літнього існування переживала всілякі часи, кращі і гірші, але такої матеріальної кризи, як тепер, ще не доводилося їй переживати. Мимо свого, навіть дуже скромного, щомісячного бюджету „Нива“ не всилі нині вивязуватися із своїх зобов'язань і стає по-малу невиплатною, що в дальшій консеквенції мусить довести до ліквідації видавництва.

Складати тут усю вину на економічну кризу було би, розуміється, неслухно, бо велику ролю грає тут і байдужність передплатників.

Якщо б передплатники совісно сповняли свій обов'язок супроти свого станового часопису, тоді, так саме існування, як і дальший розвиток „Ниви“ були би вповні забезпечені, а так те, що тепер діється, мусить викликати затрівження.

Наші довжники винні нам по нинішній день 27.875 зол. Як би ми з цього бодай якусь частину дістали, тоді могли б ми й об'єм побільшити і передплату знизити і дописувачів гонорувати. А так, ізза байдужности чи несовісности деяких наших передплатників (кажемо: деяких, бо є й такі точні і совісні, що перед ними тільки б голову схилити) дійде до того, що „Нива“, яка має таку довгу і таку гарну традицію в нас, і таке добре ім'я між чужими, перестане виходити.

Щоби до цього сорому не допустити, просимо наших Впр. ОО. Передплатників — платити точно свою передплату (1 зол. на місяць не така ж велика річ!) і ратами сплачувати зредуковані до смішно малих сум свої попередні довги. У сплаті довгів йдемо на найдальші уступки.

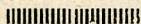
Серед наших матеріальних клопотів не затрачуємо інтересу до річей багато більших і багато важніших, чим матеріальна сторінка нашого життя!

Пережили ми в останніх літах багато ударів і тра-

гедій. Чи хочемо пережити ще й упадок трибуни нашої думки?!

Лице від сорому паленіє на саму згадку такої можливості.

Редакція.

о. Донат Новицький

Ніч на Соловецькім Кремлі

(Продовження)

Коли товариш Ілін, поважно і хитаючись з боку на бік, вийшов у 13-ту роту, де назустріч вийшов йому днювальний, він, грубошкірий салдат, затверділа від большевизму і чекізму душа, цілим своїм здоровим мужицьким нутром відчув кошмарну атмосферу.

Це відчув би і повинен би відчутти кождий, хто входить у таке місце.

Так сильно і так виразно пахне там злом, ненавистю, гріхом і безнадійним пороком.

Була майже друга година вночі.

Повинні були вже всі спати.

Тимчасом в роті панував незвичайний рух.

По всіх кімнатах, не зважаючи на приявність у роті дижурного табору, гуло мов в улию.

Цілий комсостав¹⁾ роти, комрот²⁾ і комвзводи³⁾ — були на ногах. — У чому діло, товаришу командир? Що в вас таке діється? — поважно, а одночасно з деякою тривогою в голосі звернувся він до комрота, що підбіг до нього.

— Щойно убито в'язня Олександра Кораблева, товаришу начальнику, відповів комрот, прикладаючи притім руку до козирка: збираюся писати рапорт з цього приводу.

Тов. Ілін і комрот подались разом в дижурну кімнату, щоби телефонічно повідомити ИСО про убивство. Ціла причина убивства була така огидна, а при тім така типово совітська. В роті було дві групи шпани, які дуже ворогували між собою.

На чолі одної стояв Петька Бубнов, а на чолі другої — щойно убитий Сашка Кораблев.

Шайка Петьки Бубнова не могла знести Сашки Кораблева, тому що вважала його шкідником, „ссученним“⁴⁾

¹⁾ Командний состав = командний склад

²⁾ Командир роти

³⁾ Взводные командиры = команданти відділів.

⁴⁾ ссучиться = стати агентом ГПУ.

сексотом, себто секретним сотрудником (тайним співробітником) ГПУ і МУУР-а¹⁾.

Сашка Кораблев, інакше Сашка Перчик, як його звала шпанá, ще з молодих літ кинувся на дорогу злочинів.

То був типовий злочинець, переконаний кримінальник. Навіть коли б його обсипали золотом, він і тоді не міг би стати порядною людиною: невідома сила і так тягнула би його на „діло“.

Стихія злочинства і різного роду авантюрицтва стала для нього рідною, дорогою, необхідною атмосферою.

Без „роботи“ він скупав, нервувався, не знаходив собі місця.

Бути бандитом — переконував він себе і других — було його призначенням.

— Така доля судилась, говорив він: проти рожна не підеш. Мені так добре.

Злочин і тюрма — це дві осі, біля яких оберталось ціле його життя.

За „роботою“ він жив, творив. В тюрмі він вправді терпів, але тоді він відпочивав, робив підсумки зробленої вже „роботи“, розглядав успіхи і невдачі та снував пляни на майбутнє.

Був глухий на всі переконування добрих людей — покинути злочинне й ганебне життя. Кпив собі, коли йому доказували, що знайде вдовolenня в порядній, чесній праці.

То був фанатик у проступках, невільничо привязаний до всієї злочинної атмосфери.

Грабунки, а коли треба було, підчас виконання „діла“, то і кроваві розправи, як також всілякі роди хуліганства і т. зв. хватства, головними прикметами якого буває сильно розвинене у таких людей захоплення собою, безмежна чванливість, оточування себе ореолом геройства і безко-нечна погорда до „фраєрів“, — це був той рідний „світик“ Сашки Перчика, з яким розлучитися він нізащо не хотів і не міг.

Між шпаною мав Сашка велику популярність і повагу.

Зручний, винахідливий і неустрашимий в „ділі“, товариський, безкорисний і незвичайно веселий в товаристві „своїх“ — така була загальнопризнана характеристика Сашки Перчика серед шпани. Та найважливішою рисою характеру, якою й сам Сашка любив хвалитися і яку в ньому високо цінила дореволюційна шпана, — була лицарська оборона інтересів їх середовища, лицарська відданість традиціям „своїх“ і непідкупність.

Такі прикмети були в дореволюційних часах, якщо ві-

¹⁾ Московській уездний уголовний розиск = московська повітова карна розвідка.

рити самій шпані, майже загальним явищем у їх середовищі. Самі представники шпани розповідали мені на Соловках і хвалились в часі свободних і щирих розмов із ними, — яку то ціпку, солідарну і непідкупну масу становили вони за царського режиму.

— Зрадників між нами, говорив один з них, „сексотів“ майже не було. Царські жандарми мали з нами в часі слідства і переслухань немало клопотів. Наша непохитність і шпанська витревалість вправляла їх у подив. Видати „свого“ вважалося в нас великим злочином. Такий зрадник знав, що ждала його загальна погорда, вічна ганьба, а навіть і „мокий кінець“¹⁾.

— А тепер, жалувався мій співрозмовець, тепер, за проклятих большевиків, в громаді шпані наступило повне розбиття. Чека та Угрозиски²⁾ розбили наше братство. Між нами тепер багато „стукачів“³⁾ і „сексотів“. Не стало давнього упорядкованого життя, як це бувало в старовину. Завелось погане життя...

Ідеш на „діло“ ніби з відданою тобі людиною, а в душі тривожна думка: чи не „ссучився“ вже і цей твій старий та щирий друг?...

Погане життя...

Розправляються в нас із ними жорстоко. А все таки не помагає...

По першій такій балачці з представником шпани я рішучо був збитий з пантелику: я ніколи не думав, що навіть формальні дегенерати можуть і мають підставу скаржитися на шкідливий вплив большевизму.

Пізніше, кілька літ опісля, приглядаючись шпані і чекистам, прийшов я до болючого заключення, що представники звичайної шпани мають повну слушність у своїх скаргах на большевизм: в совітській і подібних їй безідейних і безбожних державах, справді можливе таке велике зубожіння психіки і такий глибокий упадок загальної моралі, що навіть в середовищі злочинців, себто морально вже упавших людей, гірко відчувається натиск неморальності і ще більше пониження морального рівня...

Як в дореволюційні часи, так теж і в перше десятиліття совітського устрою, Сашка Перчик мав славу „ідейного“ члена шпанської родини. Органи Угрозиска, Чеки і ГПУ багато разів предкладали йому стати їх секретним співробітником. Обіцяли принадні перспективи.

Знаючи його буйний характер і пристрасть до авантюрного і загалом неспокійного життя, звязаного з частою зміною місця, слідчі власті предкладали йому дуже цікаву й пікант-

1) Убивство

2) Уголовные розыски — карні слідства

3) доносчиків; стучать — доносити.

ну роботу, н. пр. бути „насіdkою“¹⁾ в ріжних тюрмах і таборах, працювати в великих „пересильних“ тюрмах, куди часто звозять із різних сторін держави самий цвіт шпанського „світу“, — та в інших подібних обставинах.

Сашка завжди з гідністю відповідав:

— Робіть зі мною, що хочете, але я „ссученнм“ не стану. Підлякою не буду.

„Лицаря“ шпанської идеології брали на різні допити, та він не зважаючи на те все, зберігав вірність своєму „старому світові“.

Та врешті, в 1928 році, сталося з ним те, що робилось і до цієї пори робиться — в неймовірних розмірах — в совітськiм Союзi з численними, навіть ідейними людьми: під натиском совітської дійсности і загального, страшного духового і фізичного зубожіння совітських горожан, Сашка Перчик пережив катастрофу своєї традиційної шпанської идеології, упав морально ще нижче, і став тайним співробітником Уголовного розиска і ГПУ. Це дуже помітна річ і це можна стрінути також і серед інтелігентних людей, які стають на волі чи у вязниці співробітниками ГПУ.

Сашка цілковито змінився, став идеологічно новим чоловіком, аж наче захопився своєю навою „роботою“, і з якоюсь діявольською лютістю допікав і шкодив своїм давнім друзам, до яких колись був щиро прив'язаний. І в новій „роботі“ виявляв він незвичайні здібности.

Безсумніву, великанську прислугу давало йому попереднє положення, старі знайомства і попередня слава.

Нікому й на думку не приходило, що идеолог і лицар шпанського суспільства зачав працювати проти „своїх“.

Цілими тижнями й місяцями пересиджував Сашка Перчик у різних московських тюрмах. МУУР перекидував його, нібито з огляду на слідство, з одної тюрми в другу, з одної келії в другу.

Деколи, умовившись заздалегідь із слідчим, Сашка сам домагався перенести його до іншої келії: задирався з начальником та іншими тюремними урядовцями, робив бешкети і т. і.

Не можна сказати, щоби методи, що їх ГПУ і Угрозиск вживають для маскування своїх співробітників, відзначалися тонкістю і глибокою передуманістю. Та для новиків, невтаємничених у нетри „мудрости“ слідчих органів, або для людей, переконаних, що всі їх знайомі й приятелі порядні, робота „сексотів“ може видаватися гладкою і не викликувати ніяких підозрінь. Але тільки для новиків.

МУУР і ГПУ були дуже вдоволені своїм новим співро-

¹⁾ Секретний співробітник ГПУ чи Угрозиска, замкнений у в'язничній келії для слідження і провокації.

бітником. Досвідні слідчі не могли нераз добитися того, що легко і скоро удавалося Сашці.

Та ось трапився випадок, який сильно пошкодив його репутації і приспішив кроваву розвязку.

Одного разу сидів Сашка в Бутирській тюрмі і там поміг слідчому розв'язати одну замотану справу, в яку вмішані були королі московської шпани.

Після того, під позором переміщення в Таганську пересильну тюрму, наче б для висилки на Сибір на свобідне поселення, Сашку випущено на волю, щоби відпочав і погуляв.

Той, хто приглядався „роботі“ секретних співробітників, знає, скільки нервового напруження вона вимагає, і скільки нежданих, а часто й ризиковних ходів вона в собі криє.

Пригадуємо один випадок.

В групі в'язнів, між котрими я мешкав із своїм приятелями на пересильній Н., був секретний співробітник, в'язень Е., бувший поміщик. Він спеціально був доданий до нашої групи.

Давно вже знали ми про його ролю.

А він не підозрівав того. Завжди старався бути дуже обережним і уникав тої цікавості і влізливості, якими так дуже грішать численні співробітники ГПУ.

Одного разу грав він у шахи з одним моїм побратимом, О. В., який любив пожартувати, а деколи й „погратись в ката і мишку“ з подібними одиницями. Дуже часто висказував він те одною фразою, недоговореною, але доволі ясною і гострою.

І ось коли в той день Е. і О. В. скінчили одну із своїх партій шахів і збиралися зачинати другу, О. В. весело і свобідно звернувся до Е. і запитав його більш менш так:

— А чи будете Ви мати час зложити в пору Ваш нішній звіт?

Е. в ніякій канцелярії не працював, був простим сторожем і тому, річ ясна, у першій хвилі не міг зрозуміти, про який то звіт говориться.

Не розуміючи, спитав він О. В.

— Який звіт?

О. В., так як і передше, свобідно і жартівливо відповів.

— Ну, буцімто ви не знаєте? А ось хоч би про Ваших тутешніх знайомих!... Ваші ходи!... Ходіть!...

Е. зрозумів, в чім діло. Червонів і блід. Нічого не сказав, але дуже змішаний, грав дальше в шахи і скоро покинув наш барак.

Це був напrawdę доволі міцний і гострий жарт.

Та таке нерідко буває.

А уявіть собі, як мусять почувати себе тайні співро-

бітники серед тих вязнів, які зовсім не бояться і без обиняків висказують те, що думають.

Перебування сексота серед шпани — ще більше трудне, ризикове і томляче завдання.

Хто зна, може в душі Саші Перчика, мимо нервової перевтоми, зачинався процес пробудження старих шпанських почувань, навіть так мало відомої йому грижі совісті. Вийшовши з тюрми, він розпився.

В однім московським ресторані познайомився з молодою жінкою.

Збираючись до виходу, витягнув свій гаманець, і коли виймав гроші, випустив необачно службовий документ, який находився в гаманці, а на якому пишались два багатомовні слова: „сотрудник ГПУ“.

Товаришка допомогла п'яному Сашці підняти згублений документ і зовсім ясно, навіть не читаючи призвища (яке зрештою було часто неправдиве), зрозуміла, з ким має до діла.

По кількох місяцях ця жінка, московська кримінальниця, знайшлася в Бутирській тюрмі, звідкіля висилали її на Соловки.

Коли привели її до більшої келії, до якої збирали засуджених вязнів з цілої тюрми, мужчин і жінок, щоби їх порозсилати того самого дня у різні сторони, на Соловки, на Сибір, у різні центральні і т. п. — вона побачила там і Сашку Перчика, який крутився поміж різними гуртами вязнів.

Кримінальниця відразу його пізнала і зрозуміла, чого то він перебуває у тій пересильній келії.

ГПУ завжди незвичайно цікавиться настроями ув'язнених, головню ж у важні хвили їхнього життя в тюрмі.

Молода жінка, побачивши, що Сашка час від часу підбігав до гуртка шпани, що її висилали на Соловки, і розмовляв з нею наче свій чоловік, рішила при першій відповідній нагоді перестерегти перед „ссученим“.

Але в пересильній келії не вдалось їй того зробити.

В поїзді, що віз ув'язнених з Москви до Ленінграду, а звідти до Кеми¹⁾, мужчини і жінки їхали в різних замкнених (так званих „столипінських“) вагонах. Зате з Кеми до Соловок їхали всі разом, без особливого відокремлення на байдаку „Кляра“.

Приступивши до кількох кримінальників, вона ділово спитала їх:

— З ким то ви, друзі, так сердечно прощалися в Бутирках? Хто він такий?

— Хто? То славний парень. Знаний у нас Сашка Перчик. Один з королів шпани.

¹⁾ Порт на Білому морю, приблизно 970 км. від Ленінграду.

— Гей, гей, друзі, воно не так. Він вам „не свій“. Це жулік, „ссучена“ падлюка.

І вона розповіла їм про свою стрічу з Сашкою в московськiм ресторані.

Шпана була приголомшена й збентежена.

Сашка Перчик — ссучений!!

Одні доказували, що це якесь непорозуміння і що воно просто неможливе.

Другі казали, що треба справу перевірити.

Так міркували навчені життєвим досвідом люди, які чудово знали, що ГПУ і Угрозиск для своїх цілей часто компромітували своїх злющих ворогів, поширюючи вісти, будьто би вони були „секретними сотрудниками“.

У вересні того ж року з'явився на Соловках і Сашка.

Місяць перебув він у 14-й роті, а при кінці жовтня перенесли його на „роботу“ до соловецької кльоаки — славної 13-тої роти.

Діло було в тому, що літом того року доволі часто лучалися крадежі різних харчових складів, млина і складу матеріалів.

ИСО ніяк не могло викрити винувників.

І тому з Москви візвали кількох визначних „спеців“. Між ними був і Сашка.

І ось тут, у 13-й роті, і попав він у петлю.

Як я вже сказав, у 13-й роті було дві групи шпани.

На чолі одної стояв Петька Бубнов. Сам Бубнов і багато його друзів уважали себе „чистокривною“ шпаною і підозрівали, що в другій групі перебуває багато тайних співробітників Угрозиска і ГПУ, які дуже шкодять шпані.

Перед приїздом на Соловки Сашки Кораблева, чи пак Перчика, на чолі другої групи стояв Мішка Русанов, як подавав Бубнов, якраз „ссучений“.

Коли Сашка Перчик прибув на Соловки, зайняв у групі Русанова передове місце.

До Бубнова доходили з різних сторін підозріння про ролю Перчика.

Молода жінка, яка познайомилася з Сашкою в московськiм ресторані, тільки збільшила ті підозріння.

Бубнов поручив кільком своїм близьким друзам пильно слідити Сашку.

Скоро звернули вони увагу на те, що Сашка доволі часто, вечірньою порою, вже після праці і вечірньої провірки, щезає на довший час. Бубнов приказав в'яснити, куди дівався Перчик.

Без великих труднощів усталили, що він бігає у 9-ту роту, в якій перебували бувші співробітники ГПУ і Угрози-ска, що працювали на Соловках в різних відділах Адмчасті.

Перчик буває в 9-тій роті!!

Часто забігає до сексотів!!

Кожному соловчанинови ставало доволі ясно, що Сашка працює в ИСО¹⁾ і що за посередництвом одного сексота з 9-ої роти порозумівається із своїм слідчим.

Ще більше зросли підозріння, коли одного разу і то зараз після крадіжки в млині, себто у самім Кремлі, арештовано трьох із групи Бубнова, і то якраз винуватців „роботи“.

То викликало доволі велику паніку серед чистокрової шпани 13-ої та інших рот.

— Нечисте діло, говорили інші.

— Між нами працюють „ссучені“.

Дуже гладко працює ИСО. Це ж ясно.

Бубнов, знаючи, що шпана живо й гостро реагує на зраду, і не бажаючи допускати до кровавої сутички між обома групами, постановив остаточно усталити, що головним винувником усіх нещасть є саме Сашка Перчик.

Одного разу по скінченій провірці візав він Сашку до кімнати, де було багато шпани одної і другої групи і тут звернувся до нього твердо і рішучо:

— Сашка, скажи „на чисто“, куди ти бігав по вечірній провірці?

— Як куди?! До прачкарні! випрямлено і не мішаючись, але дуже блідий на лиці, відповів Сашка.

— До прачкарні?! А то в якій справі?

— Я маю там бабу!

— Яким жеж то способом — по'вечірній провірці, коли всі баби знаходяться в Женбараку, твоя являється — в прачкарні!! Не крути!

— Був би я падлюкою! „Моя“ густо-часто приходить туди прати білля для приватних осіб, на просьбу самого Зава, пояснював Сашка.

Шпана чула, що Сашка путається.

Бубнов підступив аж до самого Перчика і гостро закричав:

— Ах, ти жулік! Продажна душа!... А чого ж ти забігаєш у 9-ту роту?! А ну но, скажи!!

Сашка ще більше поблід.

Він чув, що таки остаточно „засипався“.

Самому зробилось моторошно і бридко.

Але треба ж було боронитися.

Гостро, виливаючи потоки нецензурної лайки, закричав на упір Петьці:

— Нема за що мене топити!! В 9-тій роті я не маю ніякого діла!! Ти хочеш заробити на мені! Хочеш покрити своїх друзів!

¹⁾ Инспекционно-следственный отдѣлъ, себто соловецьке ГПУ.

Тоді Бубнов звернувся до шпани:

— Товариші, чи правду говорить Перчик?

— Ні!! Ні!! заричали численні голоси із шпани. Ми самі виділи, на власні очі, як він забігав у 9-ту роту!!

Зачалася нецензурна словесна боротьба. Атмосфера розпалювалась до крайности.

На щастя Сашки, дикі вигуки шпани почув Комвзвод.

Ввійшов у кімнату і бачучи, що багато представників шпани ладиться звести бій, закричав:

— Що в вас тут діється, дикуни?! Чи не попадавали чужого добра?! Розійтись!! Кораблев, марш у свою кімнату!

Сашка вийшов.

Карточкою, переданою другим „ссученим“, сповістив слідчого ИСО про все, що сталося і запитував його, що йому робити. Зі свого боку предкладав перенести його негайно на інше місце, або зовсім вивезти його з Соловок.

Слідчий відповів, що так зараз не можна його забрати з 13-ої роти, але він цілу справу представить в прискішнім темпі начальникові Адмчасті.

Бубнов і його група постановили розправитися на свій лад із зрадником шпани.

Сам Бубнов і декілька його ближчих співробітників уложили дикий плян розправи.

Минуло два дні від інциденту.

І ось сьогодні, на дев'ять хвилин перед приходом тов. Іліна до роти, кількох людей з групи Бубнова закралися дуже обережно до сплячого Сашки, накинули йому на лице замочену в нафті шмату, завдали ножем кілька ран у голову й живіт, а потім перевернули раненого спиною на верх, широко прорізали задній отвір і насипали туди піску, змішаного з товченим склом...

Страшні крики і зойки Сашки збудили цілу роту.

Жахлива картина дикого самосуду вразила навіть шпану.

Серед страшних мук Сашка сконав.

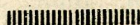
Страшні, кошмарні соловецькі ночі...

Диявол збирає багате жниво в таборі відокремлення.

(Продовження буде).

З російського оригіналу переклав

о. Петро Хомин.

о. Г. Костельник

Любов ближнього, її основи та функції

(Докінчення)

III

Апостол Павло написав найкращі слова про любов: „Колиб я говорив язиками людськими й ангельськими, а любови не мав, став би мов мідь звеняча або кимвал брентячий. І хоч би я мав дар пророцтва і знав усі тайни і мав усе знання, і хоч би я мав усю віру так, щоби й гори переносити, а любови не мав, то я ніщо. І хочби я роздав усе своє майно і хочби віддав моє тіло на спалення, а любови не мав, ніщо мені не допоможе.

Любов є терпелива, любов є ласкава, не завидує, не чваниться, не надувається, не осоромлює, не є користолюбна, не сердиться, не задумує зла, не тішиться неправдою, а тішиться правдою. Все зносить, всьому вірить, всього надіється, все перетерпить...” (1 Кор. 13, 1—8). А всетаки це ще далеко не є повна характеристика любови, бо любов це найглибше людське чуття, а чуття дуже важко заналізувати.

Любов це привязання серця до якоїсь особи чи предмету, яке дає серцю приємність, щастя, й побуджує людину до найревнішого піклування любленою особою чи предметом та до найбільшої праці й жертви для тої особи чи предмету. Отже любов дає щастя на два боки: тій особі, котра любить, і тій особі, котра люблена. Любов найбільше творча й плідна, бо видобуває з людини все, на що її тільки стати. А те все людина зносить і творить з радістю, отже й з легкістю. Тому ніякий примус не заступить любови.

В нинішніх часах для загалу людей найясніші націоналістичні категорії, бо саме вони „на часі“. Без любови свого народу, своєї традиції, мови, життя націоналізм того народу буде мертвий. Не допоможе крик, не допоможе примус, терор — любови ніщо не заступить. Трагедія українського народу головню в тому, що в минулих віках національна любов була в ньому пірвана й потоптана. Шляхта думала про своє особисте добро й відреклася народу; одні утотожнювали себе з Поляками, інші з Москалями і взаємно ослаблювали себе або й винищували.

Де здорова й сильна любов свого народу, там різні партії будуть змагатися зі собою — але притім заєдно оглядатимуться на добро свого народу. Їх гнів одних до

одних буде вязаний любовю до народу — отже гнів буде виступати в рамках любови.

Це образ, що має ілюструючу вартість ген на всіх полях суспільного життя: і в родині і в громаді і в Церкві і взагалі всюди.

Зовсім інакше будуть відноситися наїздники до підбитого народу. Вони всюди оглядатимуться на своє власне добро, яке схочуть збільшити, ським чи таким способом використовуючи майно й сили підбитого народу. Навіть коли будуть щось давати тому народови, то це робитимуть не з любови, а з вирахування (авжеж і корові треба дати зїсти та від часу до часу обмити її, щоб вона добре доїлася).

Але й тут можуть бути великі різниці. Наїздники, що виховані без заповіді любови ближнього, або навіть виховані тільки у гніві до своїх ворогів, будуть далеко страшніші, ніж наїздники, виховані в дусі науки про любов ближнього.

До большевицької революції християнська Європа не знала таких поголовних масакр цілого народу, якими славилися старі Римляни, коли знищили Картагінців, або Жидів, а Турки ще в наших часах різнею Вірмен.

Отже ясно, що любов ближнього сповняє свої благородні функції навіть на війні. Війну виконують люди, що мають завдання поконати неприятеля. Не є це все одно, бути підчиненим якійнебудь людині. Брутальний наставник буде брутально обходитися з підчиненими, лагідний — лагідно, культурний — культурно... Кождий жовнір на війні, оскільки має можливість убивати, палити, грабити, брати в полон, виступає, бодай уданій хвилині, як наставник, як переможець. Отже культурний буде це робити культурно, брутальний брутально, дикий дико (буде більше мучити людей і більше нищити, ніж конечно).

Очевидно є вдачі, котрих культура чіпляється тільки не глибоко. Це будуть виїмки, але культурний загал жовнірів буде на війні зовсім інакше поводитися, ніж загал дикунів.

Те саме треба сказати й про християнську етичну культуру, яка каже любити кожду людину взагалі.

Кожда модерна нація боронить себе, коли їй закидують, що вона некультурно веде війну. „Культурно“ тут значить „гуманно“, а „гуманно“ це значить: з пошаною людської гідности, з увагою на любов ближнього.

Загально всі поганські народи з воєнних полонених роблять своїх невільників. І стан невільників у поган був загально поширений. Цей жалюгідний звичай християнська культура зліквідувала. Що правда, стан невільників у формі кріпаків ще довго покутував у християнських народів, до

того в середніх віках було чимало жорстокости (тортури, жахливі тюрми і т. ін.), алеж це було противне християнській етичній культурі, це впливало з неокресаности та непросвічености тодішніх людей. Коли ще й при християнській етичній культурі в середніх віках було стільки жорстокостей, то скільки більше було би її без тої убагороднюючої культури?

Чичач бачить, що ми, замість говорити безпосередньо про християнську любов ближнього, поставили справу більше загально й стали говорити про християнську етичну культуру. Так те, що ми хотіли пояснити, наглядніше виступає, бо „любов ближнього“ і „війна“ це, як бодай у першому моменті здається, суперечать собі; а „християнська етична культура“ і „війна“ — це поняття, які кождий зможе засимілювати. Але й те для кожного ясне, що в християнській етичній культурі, оскільки маємо на увазі відношення людини до людини, на першому місці стоїть любов ближнього.

Нема такого націоналіста, який не бажав би собі, щоб цілий нарід виховувати в дусі любови народу. Хоч будуть усякі змагання й тертя в народі, та всетаки це бодай дещо краще буде відбуватися при любови до народу, ніж відбувалось би без неї.

З тих самих мотивів, але поширених, той, що ставить ся на вселюдське становище, мусить проповідати любов ближнього: Люди, любіться взаємно! Хоч між вами будуть гніви, різні змагання і війни, всетаки це все буде краще для вас виходити при культурі взаємної любови, ніж без тої культури.

Релігія це обрахунок між людиною і всесвітом. Отже релігія повинна стояти на вселюдському становищі й повинна проповідати любов ближнього, як це Христова віра й робить.

А одна могуча течія новочасної культури довела до того, що її речники з погордою виступають проти Христової науки про любов ближнього й проповідують гнів та ненависть! Не тільки комуністи, але й модерні „метафізичні націоналісти“, що з націоналізму зробили собі релігію. „Не знають, що роблять“ — „бо якою міркою мірите, такою й відміритесь вам“.

IV

Модерний світ заступив слово „любов ближнього“ словом „гуманізм“ (тут в етичному значінню: людяність). Живемо в таких часах, коли слово „гуманізм“ має у світі авторитет і признання, але й бачимо, у якім великим стилу цей авторитет крушиться.

Як же ж здобувати й забезпечувати гуманізм — любов ближнього?

Поняття етичного гуманізму більше зв'язане зі світською культурою, любов ближнього з релігією. Гуманізму набирається з книжок, з поезії, яка винищує наше серце, з гарних прикладів, що потягають нас симпатією, та з розумових розважань, які промовляють за альтруїзмом.

Бувають вдачі лагідні з уродження, для котрих та підбудова гуманізму вистарчає. Та коли йде мова про загаль людей, то така підбудова рішуче не вистарчає. Зрештою гуманізм, якщо не захоплює людини в найглибших її джерелах почувань, певно зломиться в тяжких життєвих умовах, де входять в гру сильні спокуси з одного боку, а з другого великі невигоди, тягарі аж до втрати життя.

Всі мотиви, що вяжуть безбожника з гуманізмом, хиткі. Безбожник одного дня може бути оптимістом, а другого дня може перекинутися в песиміста; з альтруїста дуже легко може перекинутися в егоїста, бо ціла етика це для нього „людський витвір“, а світ, буття у своїх глибинах це для нього щось несвідоме, для всякої етики байдужне.

Гуманізм без любови ближнього це тільки політура. Тому лишім гуманізм, а повернім до любови ближнього, бо це тут властиве слово.

Відки брати і чим забезпечувати любов ближнього?

Всі мотиви хиткі, коли любов ближнього не буде впливати з любови Бога. До любови годі себе змушувати (до гуманізму можна). Вона мусить сама зроджуватися в нашому серцю. Любимо те, що нам мило, що само притягає наше серце до себе. Але яким способом маємо любити те, що нам немиле, що нас відтручує від себе? Не штука любити гарну й добру жінку, добрі діти, добрих родичів, доки вони дають нам удержання. Але як любити недобрі діти, старих, знемощилих, а може й прикрих родичів, яким треба служити й удержувати їх? Як любити ворогів?

З якого джерела брати ту радість і охоту, що творять інтегральну частину любови?

Крім Бога нема тут ніякого іншого джерела. Тільки в Бога найдемо той світлий додаток до природного світа, що перемощує всі прикрі прірви в природному світі та влекшує, осолоджує й освячує всі земські терпіння й нещастя. В тій вірі, що ми, коли з любовю зносимо всі земські хрести, коли творимо добро людям, у дійсності Богови служимо, що це „божа воля“, а Бог усе зведе до щасливого вічного закінчення — тільки в тій вірі всі земські рахунки нашого життя, наших радощів і прикростей, наших мрій та надій і наших обов'язків, гармонійно укладаються в цілість.

Без Бога так не можна звести в склад рахунків нашого земського життя, як без небесного сонця не може бути життя на землі.

Отже справжня любов ближнього може впливати тільки з любови Бога. Тому то заповідь про любов Бога мусить стояти на першому місці, як вона в християнській вірі дійсно й стоїть.

Етичний егоїзм взагалі неможливий, бо він вносить повний розклад у людське соціальне життя. А альтруїзм без Бога неоправданий, несправедливий, бо як має людина навіть своє життя віддавати за інших, коли їй ніхто не в силі звернути бодай те, що вона віддала для добра інших?! А поняття справедливості каже: „suum cuique reddere“. Якщо по смерті нема другого життя, якщо нема Бога, що нагороджує за добрі діла, то тільки егоїстичне становище може бути оправдане: остільки добро іншим робити, оскільки є бодай надія, що те добро назад вернеться до нас. Але ми сказали, що етичний егоїзм взагалі неможливий.

А християнська віра, саме з покликом на Бога й на посмертне життя, вяже егоїзм з альтруїзмом в ідеальну гармонію. Ніщо з того, що ти зробив для інших, чи добре чи зле, не пропадає для тебе, бо Бог усе зчислює і колись віддасть тобі, вже на землі, чи у вічності.

V

Коли з цієї метафізичної висоти кинемо оком на людський світ, у якому довелось нам жити, то зжахнемося. Вся кольосальна робота раціоналістів, лібералів, позитивістів, матеріялістів, соціялістів, комуністів, і як вони там називаються, в останніх віках вела й веде до знівелювання й знищення християнської віри, а послідовно й до знищення християнської етичної культури. Всі ті течії напіралися знищити християнські категорії думання, цінування й почування, а на їх місце ввести „нові“ категорії, оперті на „науці“. Ця „наука“ це в дійсності нова віра — натуралістична віра, віра в „цей світ“, найгірша й найбільше тупоумна зі всіх вір — віра, яка вистарчала би хіба тільки для мумій, що вже душі не мають у собі, але не для людей з живим серцем.

Справді для прикраси всі ті „вільнодумні“ (recte: розперезані) новочасні течії перебрали якісь новочасні елементи з християнської віри, але це в них штучне і без коріння. Возьмім для прикладу большевиків. І для них не чужі кличі — ідеали французької революції: рівність, братерство, свобода. Алеж це в дійсності християнські категорії думання й цінування!

Якаж може бути рівність між людьми без любови ближнього? Дитина не є рівна дорослій людині, недужий нерівний здоровому, наставник нерівний підчиненому — якщо любов ближнього не буде перемощувати й вигладжувати тих різниць, то яка тут може бути рівність? Яке братерство між нерівними, що ще в додатку проповідують гнів і ненависть до вищого? Яка свобода?

Все буде таке, як це дійсно є в большевиків: на устах „рівність, братерство, свобода“, а на ділі: замість рівності — людина, гірш скотини, не має ніякої вартости ні чести — всі зрівнялися на становищі зера; замість братерства — підступ, недовіря, ненависть, маловаження і взаємний ляк; замість свободи — жахливий, безоглядний терор. Найбільша іронія! Найбільша пародія! Але „невже з терня збирають добрі овочі?“

І сама верхівка большевицької компартії дає аж надто виразні позначки, що в неї нема не то ніякої любови ближнього, але ані приятельства в благороднім значінню, ні памяти за заслуги, а хто сильніший, той у відповідному часі, коли йому треба, всіх своїх „приятелів“ безоглядно кладе трупом — і ще перед смертю каже їм собі пеани укладати.

Так і пригадується те давне з римського цирку: Ave, caesar imperator, morituri te salutant“.

Звірства большевицького режиму деякі мислителі хочуть вивести з російської „азіатсько-татарської вдачі. Що ця думка неправдива, найкраще показує теперішня домашня війна в Іспанії. Червоні Іспанці в звірствах ще й перейшли Москалів.

Без сумніву і вдача входить тут у рахунок, але вона не є головним мотором. Атеїзм робить з людини аморальне єство. Котрі атеїсти морально себе держать, то тільки штучно — або задля уваги на оточення, або задля „гуманізму“, але це друге може бути питома тільки інтелігентам. А безбожницька маса, коли почується паном ситуації, не може не видати зі себе того, що в ній сидить: повне етичне розпезання. Інтелігенти „бавилися“ атеїзмом, обвішували його всякими мріями. Це був переважно книжковий, паперовий атеїзм. Але раз пущений у життя, атеїзм, як усе на світі, хоче стати живим. А живий атеїзм це жахливий упадок людини.

Безбожницька ідеологія мусить потягати за собою й безбожницьку психіку.

В християнстві людина має гідність „божої дитини“, її хоронять божі заповіді.

А якуж гідність може мати людина в зеркалі модерного безбожництва, яке собі уроює, що людина, цілком природно розвинулася з малпи чи ще з якоїсь нижчої звірини? Людина впала на ступінь звірини, обдерто її з тої вищої авре-

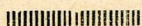
олі. якою християнство її окружило. Наслідком того стара поганська психіка, ще в гіршому виданню, відживає в світі, де безбожники правлять по своєму уподобанню. І наново „воскреснуть“ необмежені пани (саме в тих, що відкинули слово „пан“, а заступили його словом „товариш“) і невільники-раби, позбавлені всякої людської гідности та прав.

Щож це „диктатура партії“ та „лишенці“, як не старопоганські пани й раби? Покищо це тільки „диктатура“, з часом вона перекинеться в „касту“, якщо безбожність буде зростати на силах і продовжувати своє життя.

У поган був звичай за одного члена родини карати цілу родину. Той самий звичай віджив у большевиків, а він є виразом психіки, яка веде до невільництва, бо нізачо має індивідуальну свободу.

Ми сказали, що старопоганська психіка ще довго покутувала в християнському світі в деяких своїх соціальних формах. „Чим горнець накіпів“, це не так легко щезає з нього. Отже також модерне поганство ще довго буде вязане деякими благородними християнськими категоріями, але воно послідовно веде до повного зліквідування всіх християнських категорій — благородна овочева деревина, коли попаде в процес дичавіння, зовсім природно преться до останньої фази здичавіння.

Проповідники Христової науки, знаючи, в яких небезпечних часах живуть, повинні всіми силами здержувати віз історії, що котиться в пропасть.

Ще про ерекціональні ліси

Помилявся би дуже той, хто думав би, що матеріальне положення нашого духовенства, яке у нинішніх часах, скажім скромно, жалюгідне, нікого не інтересує. Різнородні вказівки і поради для нас на цю тему, так приватні, як і публичні в пресі, щораз частішою своєю появою, щось якраз противне доказують. Аж серце радіє, коли прибитий бідою сільський душпастир бачить, що він же неодинокий журиться своєю бідою, шукаючи надармо виходу із свого безвихідного положення. І пильно читає фахові статті, де документно, цифрами, чорним на білому, виписано: скільки то він із своєї господарки повинен мати доходу річно. Тому закочує руки, береться з потрібною енергією до праці, вкладає останній сотик в господарку тої, чи іншої ділянки... і жде на вислід... Певний того, що вислід буде корисний, обчисляє вже заздалегідь прибутки і обдумує, котру дірку своїх недостатків наперед залатає. А в висліді:

замість латки — приходить ще одна зайва дірка, а за нею пригноблення і зневіра. Винує спершу свою нездарність, а вкінці таки приходить до переконання, що остаточно не його вина, що реальні підсумки його праці ніяк не можуть погодитися з обчисленнями на паперовім проєкті, що дійсність ніяк не хоче пристосуватися до математичних правил.

Читаю й я раз у таких проєктах, що сад повинен родити щороку і дати такий а такий дохід. Заохочений, беруся до саду: обтинаю гилля, обкопую і підгною пні, скробаю і білю дерева і заглядаю пильно, щоби пастух не пустив часом туди якої худобини. Егеж, — думаю, — цього року ніде в околиці овочів не буде, — зберу гроші, заплачу на час податки і хоч раз в життю сміятися буду екекуторові у вічі.

Зробив все, що треба, ще в осені і вижидаю нетерпеливо квітня... Минув квітень, ба й травень минає, а цвіту на деревах ні зазором не видати... Пропала надія... провидівся мені екекутор... і все пішло старою дорогою... На другий рік після того зародив сад як звичайно (бо він за всіди що другий рік родить); та не тільки мій зародив, але й усі в околиці, тимто ціни на садовину взагалі не було і я знов не міг зреалізувати своїх мрій (хоч раз закпити собі з екекутора). На третій рік знов (як звичайно) на деревах не було нічого... І так іде далше: інакше на папері, а інакше в саді!

Кілька літ після того крик: садіть жито! Так а так, пересаджуйте рядками, сапайте, політь, а матимете щось чи не 50 сотнарів з морга (докладну цифру забув, всеж таки вона дуже велика). Саджу і я! А що господарка пароха повинна бути показом для села, намовляю ще й людей. А вислід... ніякий, у відношенню до вложений коштів і праці.

І знов не повезло! Знов інакше на папері, а інакше на полі!

В цьому році прийшло на чергу використання видайности ерекціональних лісів. Проєктодавці змагають до того, щоби виказати, в який спосіб, без шкоди для культури ліса, можна би витягнути з нього максимум доходів для ужитковців. Переді мною 45. число „Мети“ з цього року, а в ньому анонімна стаття автора: „Ерекціональні ліси“. Читаю пильно і довідуюся, що дохід з тих неналежно загосподарованих лісів виносить річно 56 тисяч золотих, а при належнім їх загосподаренню може він виносити 210.000 зол., себто мало що не чвертеро стільки! Замість 20 зол. річно з гектара доходу — може бути 75 зол... Та біда тільки в тому, що: хоч „не є це трудні до осягнення речі, та вимагають деякого фахового знання господаря лісу, або відповідного

фахового нагляду і поради". Тут, очевидно, вже не вистане дуже мінімальне моє фахове знання, бо з тими двома поверхами дерев, з лозиною, крім зрубових ужитків, з лісничими зеленими, з деревцями на ялинку та рибними ставами, ніяк ради не дам. Значить, треба фахового нагляду і поради. Треба проте користати з чужого знання і заангажувати до помочі: 1) фахового лісника, 2) іхтіолога, а може ще й 3) ветеринаря (бо можливі хвороби риб і раків. І коли ані господар, ані правдоподібно лісник, а може й іхтіолог не вмітимуть лічити, таки ветеринар буде потрібний))

Та це ще нічого! У нас, Богу дякувати, стане фахівців і для мене. Одно лише трудне питання розв'язати годі: звідкіля взяти грошей на кошти? Усіх тих фахових наглядців і радників треба, річ природна, заплатити. А понадто треба готівки на: викопання ставу, побудовання шлюзи, висипання валів, закупно сітки, бочок, нарибку, вкінці корму (вики чи лубину), ну і влаштування саджавок. До всього того треба ще й сталого дозорця. А цього всього кількадесятьма золотими, на які ми ще може й спромоглися би, — не обженемо. Треба, будьщобудь, капіталу! А звідкіля його взяти??

Подібно мається річ і з садженицями. На їх закупно, довів і садження теж треба грошей. Вправді за яких 40 літ вони вернуться може й з грубим зиском, — але кому? Бо чейже ніхто з нас не може надіятись, що ще йому доведеться з них користати.

Розуміємо, що коли б ерекціональні ліси нині вже давали прибутки, то кожний парох „не за страх, а за совість“ повинен би поважну частину тих прибутків обернути на загосподарювання ліса, але коли вони дають на чисто недобір, то хіба годі вимагати від пароха, щоби він продавав останні може корови і вкладав гроші в загосподарення ліса, який за 40 літ принесе дохід його наслідникові, — бо *prima charitas ab ego!*

Що до збірного представництва ерекціональних лісів, на якого руки Рільничя Палата могла би виплачувати різні субвенції, а яких не виплачує буцім тому, що такого представництва у нас досі нема, позволю собі ствердити, що таке представництво у нас є, а саме: Митрополичий Ординаріат, згідно з XVI. артикулом конкордату, § 1. і 2. канону 1495. кан. кодексу і розпорядження Міністерства Справедливости з дня 15. V. 1926. р. Це представництво законне і безспірне; — бракує тільки хіба доброї волі Рільничій Палаті, якої на нашу користь мабуть не потрафить наклонити і майбутнє заступництво з проєкту „Сільського Господаря“.

Мимо всього наведеного, ми вповні розуміємо, що

тільки фахові сили і їхній провід зуміли би як слід повести господарку ерекціональних лісів, яка впродовж пару десятків літ піднеслася би і далаб з одного боку відповідний господарський стан лісів, з другого — так побажаний у нинішніх часах дохід для парохів. З цим ми цілковито згодні. Виключаємо тільки можливість, щоби парохі у нинішніх часах могли робити більші вклади в загосподарення ліса, бо на це їх рішуче не стати, а крім цього вони до цього ані законно, ані морально не обов'язані.

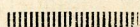
Порушений у згаданій статті проєкт дався би зреалізувати лише у слідууючий спосіб:

„Сільський Господар“ за згодою Митрополичого Ординаріату бере всі ерекціональні ліси під свій заряд, скажім на 50 літ. При помочі своїх фахових сил загосподаровує їх. Оплачує кошти завідування, загосподаровання і податки. Ужитковцям лісів видає річно по 2 кубічні метри опалового дерева з гектара, безплатно. Весь дохід з лісів впродовж 50 літ побирає „Сільський Господар“.

В такий спосіб вийшла би користь для всіх, бо: 1) „Сільський Господар“ сповнив би похвально своє завдання, 2) безробітні наші фахівці знайшли би варстат праці, 3) ерекція мала би порядні ліси, а 4) парохі збулись би відповідальности, мали би з того приводу чисту совість, ну і чим запалити.

Іншої розв'язки справи я не бачу.

о. О. Г—ч

о. Михайло Горечко

Наше проповідництво

Ми є свідками великого розвитку світської, точніше, політичної вимови. Таких політичних, сильних, фасцинуючих та емоціональних бесідників має гітлерівська Німеччина і большевицька Росія. В цілому світі йде боротьба за людські душі при помочі живого й писаного слова. Релігійне проповідництво багате підупало, щойно новішими часами починає розвиватись і надробляти давні занедбанья. Що релігійне проповідництво сильно відроджується, доказом — шукання нової притягаючої форми, якої піонерами стали такі вже загально звісні проповідники, як: Кеплер, Прохаска, Товт і Лінгардт. Кажу „нової форми“, бо зміст проповідей, почавши від Христа аж до кінця світу, буде все той самий, то є Слово Боже в цілім його обемі. Вишукується нова форма, немов нове убрання, у яке вбирається Божу науку, щоби вона в новій формі і в новім підході, вміла потягнути теперішній, зляїцизований, повоєнний світ.

Так діється в інших католицьких народів. Тому в них, крім видаваних готових проповідей, появилися фахові, гомілетичні часописи, згідно журнали, уряджується гомілетичні курси, анкети і т. п.

У нас, на нашім українсько-католицькім загумінку, якось дальше тихо під цим оглядом, і тут нам судилось останніми бути...

Живемо якраз на границі царства сатани, воно вже підпольною дорогою дістається в наші парохії і робить спустошення, а в нас крім відродження католицької преси, нема ще другого сильного антидоту. — сильного проповідництва. — Нема нових проповідей*) з узглядненням сучасних болячок, нема курсів і гомілетичних анкет, нема фахового журналу. — Недавно „Нива“ обіцяла видати нові проповіді, мали їх опрацювати поодинокі деканати, однак, мимо кількакратного зазиву, все осталося на мертвій точці. Обіцяли рівнож і ОО. Василіяни з нагоди 50-ліття реформи Чина видавати кварталник „Провідник“, однак і він до нині не побачив світа. А який результат?

Ревніші священники набувають підручники проповідей і фахові журнали в чужих мовах і держать ще престиж нашого проповідництва, а многі знов нічого не купують, не читають (деякі навіть католицького часопису не мають) і дальше, як перед війною, так і тепер, по кільканадцять літ стало мучать Бартошевського, а „поступові“ на додаток мають ще й Савойку.

Крім старої оклепаної форми, без нових практичних прикладів, додається проповідям убивчу довготу. — Тепер село чує різних світських бесідників і демагогів, почавши від правих, скінчивши на крайно-лівих комуністах, — тому часто в душах тих селян ферментує, і то небезпечно, а відповіді і ліку вони у проповідях не знаходять, і думають, що Церква не має відповіді на такі болячки. Такої відповіді на різні сумніви, очевидно, не має і не дасть священник у проповідях, але лиш такий священник, що нічого не читає, не розважає, не йде з духом нового проповідництва, бо католицька Церква, як одинока на світі, має успішний лік на всі болячки і недуги, — має на все відповідь і пораду. — Щоби те все пізнати, треба багато молитви, студій і пильної обсервації життя. — Світ може відродитись знов до християнського життя через католицьку пресу і добре проповідництво. Правдиве католицьке життя парохії залежить на 80% від проповіді. — Чому? Бо де в церкві стало є голошені добрі проповіді, там люди радо будуть ходити і до церкви, там будуть обучені добре в правдах віри, там часто і гідно будуть приступати до

*) Проповіді о. Дзедзика вже виговорені.

св. Тайн. Тому слушно сказав сільський священик св. Іван Віяней: „Не голосіть проповідей через 10 літ, а люди стануть хижими звірятами“. — Чи ж не так воно є тепер в Росії?

До проповідництва треба талану, а ще більше праці і вправи, бо і без талану можна багато працювати на цьому полі. — Сам талан без праці над собою нічого не дасть, це не буде проповідник, а простий фантаст, що буде переливати з пустого в порожнє, бо то лишень „roëta nascitur“, а проповідник — „orator fit“ і то через працю. Це наглядно бачимо на Демостені. — Один о. Редемпторист оповідав мені, що мав дуже мало проповідничого талану, але багато працював і то з великим трудом, а тепер навіть добре проповідує.

Звісно, що „Übung macht den Meister“. Чи хто є проповідником і яким, це можна добре пізнати навіть по його бібліотеці. Хто має з чого черпати, щоби це переживши в розважаннях, подати опісля вірним, цей напевно з користю проповідує, а хто не має ніякої бібліотеки, про того вже можна напевно сказати, як і чим кормить він свою паству. — Будучи ще на богослов'ї, чув я від одного богослова, що в них був такий священик, що як проповідував, то люди аж плакали. Ми, чуючи це, казали, що це є правда сатисфакція слухати такого проповідника. — Але яке було наше розчарування, коли він сказав, що люди тому плачуть, бо священик страшно мучиться і проповідь йому не йде, отже плакали зі співчуття. — Виходило з говорення, що той священик мало мав проповідничого талану, а головню нічого над собою під тим оглядм не працював. — Це факт, а не жарт, і нехай він буде для всіх нас відстрашаючим „memento“ перед таким недбальством.

Тепер кілька завваг, які відносяться до успішности проповіді:

1) *Актуальність і новість форми* — це перші умовини доброї проповіді. Найбільший сучасний проповідник о. Т. Товт з Будапешту, який тішиться великою популярністю серед слухачів і якого проповіді в перекладах знайшли признання в цілій Європі, каже, що теперішній проповідник, приготовляючись до проповіді, повинен мати в правій руці св. Письмо, а в лівій щоденну пресу. — Тепер зла преса заходить масово і під сільські стріхи та робить спустошення, тому проповідник мусить все знати, все у проповіді узгляднити і з погубними впливами через почування й осторогу консеквентно боротись. Бо нема і не може бути ніякої політичної партії чи системи, яка могла би розв'язати всі болячки людського складного життя, поза Богом і без Церкви. — Це ми можемо вказати на проповідях, пересіваючи всі такі проблеми сучасности через сито

католицького світогляду. — Проповідник повинен бути тонким і добрим психологом і бачно звертати увагу на всі шкідливі течії духа часу між парохіянами.

Французькі проповідники Бордалю і Массільон через таке власне знання людської психіки, що вміли вчутися в духа часу і зрозуміти людей, до яких говорили, стали класичними і безсмертними.

Ту духову п'яту Ахілля своїх слухачів повинен проповідник знати і влучно в неї трафляти бальсамом Божого Слова.

2) *Короткість і ядєрність.* Великою хибою наших проповідей є їх довгота, і то серед літа, коли нарід змучений працею, а серед горячі і задухи священник не раз мучить їх майже годинною проповідю, а є ще й такі, що хваляться з тої причини і робляться героями. Наслідок такий, що одні слухачі сплять як найкраще, а інші попросту виходять на двір. Через те люди набирають відрази до проповідей, неохоти до богослужень і церкви. Цікаво, як почувався би такий священник, хоч добре відживлений і відпочатий, якби його поставити в такий тісній церкві в натовпі серед людського поту? Проповідь, в жнива і підчас тяжких робіт, не може бути довша, як 10—15 хвиль. — Тому то один Ординаріят у Франції видав розпорядження, що проповіді не можуть бути довші як 20 хвиль, а в часі жнив можуть бути і п'ятихвильеві. — Рівнож той Ординаріят зазначив, що се не є „приятельська рада, але урядовий розказ“. Довші проповіді можна говорити, коли нема тяжких робіт, н. пр. в осени, зимі, і то, коли нема великого морозу, та у великий піст, бо тоді є вже відповідний настрій. Також злий і противний екстрем, а се „мода“ п'ятихвильевих проповідей, бо в такий проповіді багато не навчиться людей, і вони можуть навчитись легковажити проповідь. — П'ятихвильеві можуть бути лишень побажання парохіянам з нагоди свят, чи інших урочистостей. В коротших проповідях не повинні знаходитися зайві, маловартні слова чи речення, а все повинно бути важне і ядєрне, — *non multa, sed multum.*

3) *Проповідь повинна бути жива* і походити від серця, та до сердець трафляти, „бо з повноти серця говорять уста“ (Мат. 12, 34). Щоби проповідь була тепла, мусить передтим п ретравитись в розважанню, примінюючи до себе. Проповідь не може бути тому насліпо вивчена з підручника і механічно віддеклямована, — бо тоді священник не осягне своєї ціли і стане зимною грамофоновою плітєю. — Правда, можна користати і з готових проповідей, але не цілковито, лиш *mutatis mutandis*, бо в противному разі стратилося б власну індивідуальність і проповідничий полет, та бажаний успіх. — Щоби проповідь була

успішна, треба в ній зручно уживати діяльогу. Рівнож недопускальне в проповідництві відчитування проповіді, бо проповідь є живим словом, а не читанням. — Не це дуже треба вважати, бо навіть деякі молоді священники зачинають в цім згляді прогрішуватись. — Оскільки проповідник сам не перейметься проповідю, то тим більше не можуть нею перенятись слухачі, тому має вона бути виголошена з серцем і любовю до слухачів. — З цього всего виходить, що проповідь мусить бути добре приготована і в розважанню обдумана.

4) *Вкінці проповідник мусить бути ревним*, бо сповняє Божу працю і промовляє в імені Бога наче Його заступник — відпоручник. Сеї ціли ніколи не повинен тратити з очей. Бачимо, з якою ревністю сам Христос голосив Боже слово, коли нераз перед тим довго молився. З великою ревністю голосив Боже слово згаданий св. Віяней і о. Франц Тарін. Цей останній мимо того, що мав отверту туберкульозу і плював часто кровю, з великою ревністю, а навіть нераз з нараженням власного життя завзято і ревно проповідав часто майже цілу добу, дримаючи для спочинку яких всего три години в ночі і то в сповідальниці, окутаний плащем. Нехай живий примір цього жертвенного, тяжко хворого проповідника порушить наші серця, бо в нас „время люте“ наступає, і треба такої жертвенности.

Перед кількома роками я знав молодого хорого священника на Лемківщині серед наступаючого православ'я, де він, маючи навіть до 39^о горячки, не опускав проповіді, до якої все совісно приготавлявся, а результат був такий, що все мав навернення.

5) *Для успішности проповіді повинен священник бути мужем молитви*, випрошувати собі цей дар — і вести прикладне життя, бо без цього праця навіть найздібнішого проповідника буде без успіху, і піде на марне, бо вправді „verba do ent“, але „exempla trahunt“. (Порівнай: До Тита 2, 7 і 8).

В нинішніх грізних часах треба з подвійною енергією посвятитись проповідництву через сталі студії, бо цього домагається канонічне право (кан. 129). Рівнож Апостольська Столиця зарядила (28. VI 1917), щоби при Епископських Ординаріятах була т. зв. „Commissio Vigilantiae pro catechisatione“, яка має нагляд і контролю над проповідництвом в дієцезії. Тому треба образуватись в проповідництві. Правда, що в теперішніх часах не кождий священник може здобутись на відповідну скількість підручників, тому добре було б, щоби повстали деканальні бібліотеки, — гомілетичні кружки, де такі справи обговорювалося б. — На деканальних соборчиках повинна бути в програмі все одна точка, присвячена успішности проповіді, — а деканальна проповідь повинна бути піддана критиці зібраних

оо. кондеканальних, так як це має учительство при „зразкових лекціях“. У нас нема в цім згляді гомілетичних праць, одначе можна студіювати з чужих. З польських підручників є добра т. зв. „Homiletyka duszpasterska“ видана в 1935 р. в Кельцах, — а що до техніки проповідничої вимови і гестуляції є добра праця „Technika głoszenia kazań“ дра Косінського. Рівнож в польській мові виходить в Кельцах фаховий кварталник „Przegląd Homiletyczny“. З німецьких є двомісячник „Kirche und Kanzel“ і „Seelsorger“, в якому є окрема гомілетична сторінка „Die Predigt der Zeit“. Я нарочно подав спершу польські праці, бо молодші священики слабо володіють німецькою мовою.

Щодо успішности проповіді, то кождий проповідник повинен по проповіді робити іспит совісти. — Це буде добра контроля, чому проповідь не мала успіху, чого на будуче оминати, а що додати і т. п.

Рівнож священик повинен мати два записники проповідей. — Один приватний для себе, зазначуючи, що і коли говорив, та чи самостійно, чи черпав матеріал і звідки? Це дуже добре, бо будеться мати перегляд, щоби не сказати часом тої самої проповіді, а оскільки перейдеться на іншу парохію, то коли забракне часу, будемо знати, де даний матеріал на проповідь шукати. Другий подібний записник повинен бути в парохії, щоби була контроля при візитаціях, і щоби наслідник знав, про що говорив його попередник. Яке це є конечно, вкаже приклад і то правдивий. На однім маленькім завідательстві що року змінялися священики. Один священик говорив цілий рік проповіді з підручника о. Савойки. Прийшов другий по році, робив те саме, а на третій рік був третій священик, не знаючи про те і не маючи записок, через третій рік знов мучив нещасного Савойку. — Можна собі тепер уявити вражіння селян, коли чули навіть ті самі приклади.

Священик, який дбає про славу Божу, про спасення безсмертних, повірених собі душ, і дбає про свою честь і гідність священичу, ніколи не допустить, щоби в проповіданню Божого слова міг хтось назвати його партачем. А й таке часом можливе. Те саме, але іншими словами сказав колись Лякордер: „За багато маю поважання до Божого слова, для своїх слухачів і для себе самого, щоби я без відповідного приготування мав виходити на проповідальницю“.

Коби ці завваги причинилися до успішности наших проповідей, — і коби навіть в кожному числі, „Ниви“ Всч. Отці радо ділилися своїми заввагами і вказівками в цьому напрямі!

Тому нехай на наше ціле життя кличем і девізою будуть слова св. Павла: „Пильнуй самого себе і науки, цього держися. Бо роблячи се, і себе спасеш і слухаючих тебе“. (I Тимот. 4. 16).

о. Д. П.

Соціалісти-радикали і духовенство

(Продовження)

Протест соц.-радикалів проти приносив хліба на парастас.

Виступають соц.-радикали на селі проти приносу хлібів на парастас, приватний чи соборний, бо як говорять: „хліб (таксамо говорять і про Сл. Божу приватну, платну) помершому не помагає, тільки священникові, що його зїсть“. „Служба Божа помагає не помершому, тільки священникові, що бере гроші за Сл. Божу“. В цих закидах видно цілковите безвірство соц. радикалів на селі в Пресв. Евхаристію, вартість Сл. Божої, в безсмертність душі, в чистилище, молитву і т. д. Ойжеж чи не проти релігії виступають радикали, а не тільки проти попів, як це У.С.Р.П. голосить? Дальше говорять радикали: „не хліб має бути на парастасі, але кутя (пшениця і мід), то є по церковному „коливо“. Не знають хиба соц. радикали, що приношення хлібів в жертву Богові, а останків жертви священикам, було приписано в законі Мойсея, (III книга Мойсея, гл. II. ст. 4, 7, 11): „Колиж жертва буде з огнища, то так само біла мука нехай буде покроплена оливою (ст. 4). „Колиж принесеш жертву печену в печі з білої муки, себто неквашені хліби... спалить на жертівнику на любі пахощі Господеви; а що останеться буде Ааронові і його синам (т. є священникам)“. І за душі померших приносили Ізраїльтяни жертви до святині Єрусалимської, як знаємо про Юду Макавейського, вождя Ізраїльського, котрий офірував багаті дари до святині Єрусалимської, за душі поляглих Ізраїльтян, віруючи в чистилище. Приношення хлібів, вина і інших плодів, потрібних до Служби Божої, було в звичаю в початках християнства, як знаємо це з церковної історії (з передання), а іменно: хліб і вино та інші плоди приносили християни багатші, щоб були не лише до Служби Божої офірувані, але щоб з надвишок тих жертв т. є те, що лишалося, служило на утримання священиків і найбільшніх християн, яких священики за приміром Апостолів і діаконів тими жертвами спомагали. Теперішнє „Всемошнє“, на котрім священик благословить п'ять хлібів, пшеницю, вино і оливу, пригадає братолюбні столи „αγάπη“, при котрих в притворі підчас цілонічної молитви покріплялися спільно християни і духовенство дарами, які благословить тепер на Всеночію, а які приносили християни до церкви на вище згадану ціль. Хліб є прообразом будучого воскресення тіл наших, як також щастя вічного якого, в парастасних молитвах

бажаємо душам в чистилищі, бо парастас походить від свога грецького „*παράστασις*“ т. є. заступатися за кимсь, молитися за померших. Хоч наш обряд приписував давно, щоби при парастасі було коливо, т. є. мід і пшениця, бо мід означає небесне щастя, а хліб воскресення тіл померших, то тепер від давніх літ увійшов звичай у нашім обряді — приносити 3 хліби замість „колива“ на парастас, а часом і яйця, що також є прообразом нашого будучого воскресення. Звичай приносити на парастас хліб замість приписаного колива, себто меду і пшениці, уведено правдоподібно тому, що нема вже по селах пасічників, як було у давнину, і хліб вигідніше приносити до церкви, чим коливо, бо скорше можна його постаратися, тай хліб, печений в огні, може нагадувати нам вогонь чистилища і муки, які терплять душі в чистилищі, бо на звільнення або хоч скорочення тих мук чистилищних священник жертвує заупокійну Сл. Божу, молитви і пісні в парастасі згл. панахиді.

Хибні погляди радикалів на третю і шесту заповідь, а також на інші церковні заповіді.

Церковних заповідей радикали не заховують з невірства, бо після їх науки ці закони видали люди, а люди також можуть їх скасувати. Про заховування постів нема сказано ніде в заповідях Божих, бо щоби піти до неба по смерті, вистарчить заховувати заповіді Божі, як сказав Христос в св. Євангелію до багатого молодця: „Коли хочеш бути спасений, заховуй заповіді (Божі)“, для того можна їсти, що хто хоче і щодня мясо, щоби тільки було, а зрештою, як кажуть дальше радикали, в св. Євангелію сказано: „Не то сквернить чоловіка, що йде до уст, тільки, що виходить з уст, бо, як кажеться, „гріх не йде до уст, тільки з уст“:

Відповідь. Правда, що Христос Спаситель, наказуючи молодцеві під утратою вічного спасення заховувати заповіді Божі, тим самим зобов'язав і всіх людей, але через те не звільнив християн-католиків від заховування церковних заповідей, але той приказ даний євангельському молодцеві, відноситься і до заховування церковних заповідей, бо І. Христос оснував Церкву на землі словами, зверненими до св. ап. Петра: „Ти Петро, і на цій скалі збудую Церкву мою і невольні вороги не переможуть її“, а тій Церкві, т. є. св. апостолові Петрові і апостолам та їх наслідникам дав І. Христос власть видавати різні закони, т. є. церковні заповіді словами: „Що зв'яжете на землі, буде зв'язане на небі і т. д.“. Через заховування 3-ої церк. заповіді, т. є. через заховування постів, приписаних Церквою, винагороджуємо хоч в часті Г. Богу за наші тяжкі гріхи, особливо за гріхи проти 6-ої та 9-ої

Божої заповіді, а переносячи невеликі тілесні умиртвіння, показуємо через те свій послух супроти св. Церкви, яка є наче нашою духовною матір'ю, а ми її дітьми через св. Тайну Хрещення. Дальше Христові слова: „Хто Вас (т. є апостолів і їх наслідників, єпископів і священників) слухає, мене слухає і т. д.“, або в іншій місці: „...Хто Церкви не слухає, нехай буде як поганин і митар“ — означають виразний Христовий приказ для вірних виповняти заповіді не тільки Божі, але й церковні. Зрештою і в Ст. Завіті були приписані пости, а Христос сам дав нам найкращий приклад до заховування постів, бо сам постив на пустині через 40 днів, на яку то пам'ятку Церква установила 40-дневний Великий піст перед Христовим Воскресенням. Піст в середу установила Церква на пам'ятку зради Христа апостолом Юдою, в п'ятницю на пам'ятку смерті І. Христа і т. д. Христові вискази „не сквернить чоловіка те, що йде до уст, тільки те, що виходить з уст“ відноситься до облудного посту фарисеїв, які заховували тілесний піст, але для людей, не для Бога, щоби всі могли бачити їх піст (посипали попелом голову і т. д.), а не здержувалися від гріхів, особливо проти 6-ої заповіді, т. є не заховували душевного посту. Ісус Христос каже: „Коли постите, не будьте як лицеміри“ і т. д. отже тими словами припоручає постити, тільки не по фарисейськи, т. є для хвальби, для людського ока, бо заповідь посту є дана Богом ще в раю першим людям.

Не заховують радикали і другої церковної заповіді, т. є не ходять на Сл. Божі в неділі і свята, бо кажуть, що Бог є всюди, отже всюди можна помолитися, а в дома ще ліпше, зрештою в церкві нічого не дають, але говорячи таке, радикали забувають хиба на виразний Божий приказ, даний Богом ще в Старім Завіті Ізраїльтянам, щоби приносили жертви в церкві, а Христос сам ходив до єрусалимської святині і цього тимсамим від нас всіх домагається, бо ми обов'язані Бога славити не лише приватно в молитвах, але віддавати Йому й прилюдно честь в богослуженнях в неділі і свята. Зрештою Христос дав приказ апостолам і їх наслідникам священникам відправляти Служби Божі на славу Божу з участю вірних словами: „Се робіть на мою пам'ятку“, також словами: „Прийміте, ядіте...“, „Хто їсть моє тіло і п'є мою кров, має життя вічне...“ і т. д. Цими словами дає Христос приказ причащатися вірним, розуміється на Службі Божій, бо в дома причащатися можуть тільки тяжко хворі.

Не заховують радикали, особливо молодь, п'ятої церковної заповіді, бо після їх науки гріх є лише тоді, коли робиться другому зло, а через гуляння в заказаний час не робиться нікому зла. Непослух Церкві вони не уважають за гріх.

Шестої церковної заповіді „Заказаних книжок не читати“ соц.-радикали не визнають, бо її досі не було ні в заповідях Божих ні церковних, як кажуть, а зрештою, говорять даліше, що „все вільно читати, але не у все вірити“.

Відповідь: Як не вільно пробувати пити отруї, або їсти затроєних грибів, щоби не зашкодили нашому здоровлю тілесному, так і нерелігійних та неморальних книжок чи часописів читати не вільно, щоби не зашкодили душевному здоровлю, нашій душі, нашому вічному спасенню, хоч У. С. Р. П. не визнає ніяких безбожних книжок, тільки зове їх поступовими і антиклерикальними. Через читання безбожних книжок віруючий християнин може потрапити в сумнів у деякі правди віри, або й цілковите безвірство, а віра до спасення конечно потрібна після Христових слів: „...Хто не увірить, буде осуджений“. Даліше, якщо соц. радикали голосять, що „вільно все читати“, то чому не дозволяють у своїх радикальних читальнях „Просвіти“ чи в товариствах „Каменярі“ пренумерувати і читати книжки і часописи христ. католицького видання, як часописи: „Мета“, „Правда“, „Христос наша сила“, „Український Бескид“, „Місіонар“ і т. д., але видають свою соц. радикальну заповідь: „не читати клерикальних (попівських) часописів і книжок“

Агітація радикалів проти церковних благословень і освячень.

Благословення й освячення, це засоби до випрошення ласк Божих та інших надприродних і природних добродійсств і до усунення впливу злого духа; осягаються ті наслідки задля молитов Церкви, а не як св. Тайни, які власною силою уділяють людям освячаючу ласку чи її помножують. Соц.-радикали виступають проти всіх майже благословень чи освячень церковних, хоч вони належать нерозлучно до нашого обряду і мають за собою у нашій народі майже тисячлітню традицію і тому списані в Требнику. Деякі, як н. пр. вивід (благословення) жінки по уродженню і по крещенню її дитини опирається на обряді Ст. Завіту, приписаним Богом, бо сама Пр. Д. Марія прийшла з 40-дньовим Ісусом до єрусалимської церкви, щоби сповнити обряд очищення і жертвоуання Ісуса та принесла до церкви, як убога жертву — пару голубів. Богато інших обрядів, благословень і освячень основується як не на старозавітнім законі, то на новозавітній традиції від перших ще віків християнства, бо інакше не булиб списані в „Требнику“. Не віруючи в поміч молитви і ласки Божої, виступають радикали проти миротворення, проти парастасів, проти благословення домів, проти виводу по охрещенню дитини, але головню проти виводу

по вінчанню в церкві, проти святих образів, а навіть проти відвідування і кроплення домів св. Йорданською водою і освячування перед жнивими і т. п.

Безглузді закиди у цім згляді занекали б радикали на селі, якщоб тільки хотіли увірити в силу молитви і колиб зрозуміли значіння молитов при різних благословеннях і освяченнях. Мимо тих ворожих виступів радикалів проти церковних обрядових звичаїв, голосять вони, що не виступають проти церковного обряду, ані проти св. Тайн, тільки проти надужиття „попів“. Деж тут правда в них?

В тих ворожих виступах радикалів проти церковних звичаїв ходить про те, щоби парохіяни занекали церковні звичаї і обряди, що знаходяться в „Требнику“, які радикали зовуть забобонами, для того, щоби не платили за них священникам грішми або в натурі, як н. пр. приноси хлібів, приноси курей при виводах, збіжжя чи повісма при посіщенню з йорданською водою, білого полотна (натрумника) при похоронах і т. п., щоби одним словом причинитися до скасування епітрахильних доходів на селі. Статут радикальної молоді „Каменярі“, забороняє товариству брати участь в релігійних обрядах, кіба тільки приватним одиницям і по тій причині каменярі і каменярки на селі стидаються брати свічки, хоругви підчас процесій і учапати на Вечірні, хоч приватно на се статут їх дозволяє.

Відповіді на письменні закиди У. С. Р. П. проти духовенства.

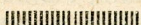
1) У. С. Р. П. закидує у своїй програмі „Право народу“, „що духовенство тримає з капіталістами проти працюючого народу“.

Щоби відповісти на цей закид, належить тут навести, яке є відношення Церкви і духовенства до державних властей, капіталістів і працюючого народу на основі христ. католицької науки.

Христ. католицька Церква учить, щоби люди виповняли не лише Божі і церковні заповіді та інші розпорядки духовних властей, потрібні для спасення душ вірних, але щоби виповняли також і розпорядки світських властей, потрібні до забезпечення порядку в державі, для добра дочасного горожан, для охорони майна і життя поодиноких горожан, як і для забезпечення цілості держави. Державні закони повинні христіяни в своїй державі заховувати, оскільки вони не противляться Божим і церковним заповідям, як н. пр. оплачування державних податків, повнення військової служби і т. п., бо виповняти державні закони, повинуватися державним властям вимагає IV заповідь Бога, а І. Христос навчає також цього, коли говорить: „віддайте цісареві, що

цісаря, а Богові, що Боже“, себто приказує оплачувати податки і сповняти інші обов'язки на річ держави, хоч Жиди не мали своєї незалежної держави, але підлягали римському цісареві. Св. Апостол Павло навчає також послуху супроти властей, не лише духовних, але і світських, коли каже: „Повинуйтеся наставникам вашим, бо вони про душі ваші дбають“, або „Всяка законна власть від Бога“.

(Продовження буде)

Садім виноград, кавуни й мельони

Виноград — цей солодкий продукт природи, починає чимраз більше інтересувати наш український загаль. Не тільки в галицьких сторонах, але й на просторах Волині бачимо, як наш хлібороб починає плекати ці полудневі рослини з хісном для себе і своєї рідні. Одиною перепоною при плеканню винограду є те, що рослини вимагають догляду і кроплення хемічними рідинами для охорони перед всякого роду хворобами, як білий грибок, переноспора, що нападає рослину якраз тоді, коли овочі знаходяться вже в стадії дозрівання. По довгих наукових дослідках виплекано спеціальний сорт винограду т. зв. гібриди франко-американські, відпорні на зимно і хвороби, а головне важне те, що не треба рослини оприскувати. Маємо гібриди білі і червоні. Укорінені корчі по 250 зл. З гібрид популярні відміни т. зв. Зайбель 5279 — родять обильно і не треба їх кропити.

До нашого зимного підсоння найбільше надаються торговельні заграничні сорти — у нас вже заакліматизовані: 1) маляга золота перла (білий), 1) опорто (синій), 3) італійська мускателя. Сорти ці дозрівають 15/8 — 25/8 — 30/8.

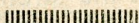
Дволітний корч коштує 2 зл., трілітний 3 зл. На полудневих, соняшних, затишних схилах можна з успіхом садити подільські мельони й кавуни-великани „Альбіно“. В цьогорічній плянгації п. Шокалюка у Снятинському повіті виплекано кавуни „Альбіно“ ваги 9 й 12 кілограмів. Кавуни і мельони ростуть і на Поліссю, доказом чого є численні замовлення з цих сторін.

Кавуни найкраще посадити в парнику, або в пачці, з початком березня, а до 5 неділі маємо вже саджанці, готові до висадки на терені, з появою весни. Звичайно лишається 3 або 4 овочі, а решту усувається. Мельони в часі росту треба пасинкувати, кавунів не треба пасинкувати.

З кавунів і мельонів є подвійна користь: мякуш, білий-солодкий, радо люблять діти, а на торзі платять по 50 сот. за кілограм. Порція насіння кавунів і мельонів коштує 30 сотиків. Висилається найменше 5 порцій, — на пересилку треба долучити 50 сотиків. При замовленню половина пла-

титься як зачет, а решта за післяплатою. Фахові поради уділюється безплатно, при надісланню 25 сот. значками на відповідь. Замовлення слати на адресу: Львів, вул. Тереси 4/II. м. 18.

Юліян Соневицький
власник шкілки

3 голосів преси

Prototyp endecka z XVIII w.

Під таким наголовком помістив „*Przegląd Wileński*“ в 3. числі за цей рік статтю Грека, у якій передруковує деякі уступи незвичайно цікавого документу, що його напечатав був ще в 1862 р. „*Вѣстникъ Юго-Западной і Западной Россіи*“. Знайдено його в бувшій Василянській монастирі в Тадуліні біля Полоцька. Поміщено в ньому *проект знесення Унії з р. 1717.*

За „*Przegląd-ом Wileńsk-им*“ подаємо визначніші місця цього цікавого документу, тим більше, що погляди автора проекту знесення унії, як теж і дисунії з 1717 року, мимо того, що минуло вже 220 літ від тої пори, і нині серед деякої частини польського громадянства актуальні та переводяться, з більшим чи меншим успіхом, в діло.

Передрук цього проекту буде наче доповненням нашої статті в попереднім числі „*Ниви*“ п. з. „*На двох фронтах*“.

Подаємо дотичні уступи документу в оригіналі, тому що це польщина початку XVIII. ст., а через переклад втратила б вона багато із своєї оригінальності і пікантерії у висловах тодішньої бутної шляхти, коли йшло про трактування противника східної віри й української народности.

Невідомий автор проекту говорить:

„...Stany Królestwa i każdy w szczególności Polak, jeżeli chce ocalić i ubezpieczyć ojczyznę, ten na siebie włożyć powinien obowiązek, ażeby obrządek grecki, obrządkowi łacińskiemu przeciwny, już to wzgardą, już prześladowaniem, już uciśnieniem tenże zachowujących, już innemi, ile być może, najskuteczniejszymi znosił sposobami.

Ja z dawnych Polaków obrządku łacińskiego mając w sobie krew przelaną, żądając z serca uszczęśliwienia mojej ojczyzny i większego coraz szerzenia się wiary rzymsko katolickiej do wykorzenienia zabobonnych lub jakichkolwiek obrządków greckich, a wprowadzenia na to miejsce wiary świętej rzymskiego kościoła, te z mojej strony najskuteczniejsze i najzbawienniejsze być sądzę i wszystkim prawdziwym wiary i ojczyzny miłośnikom daję sposoby:

Najprzód. Tedy, ażeby tak zbawienne i pożądane wyko-
naliśmy dzieło, mamy się starać z Moskwą zachować niejaką
przyjaźń...

Powtóre. Szlachta ruskiego obrządku, chociaż zostająca
w kraju, a tem bardziej schyzmatycy, do żadnych ojczystych
nie mają być przypuszczeni urzędów... W szczególności zaś
każdy Polak w kompanjach ma stronić od Rusina, w sąsiedz-
twie żadnej z nim, chyba dla swego pożytku, nie zawierając
przyjaźni, w dyskursach przy Rusinie przytomnym o ruskich
zabobonach najwięcej i najobszerniej mówić i t. d. A tak upew-
nić prawie mogę, że każdy woli obrządek odmienić i wyrzec
się, że był kiedyś Rusinem, niżeli tyle umartwienia śmierci
równającego się przez całe życie ponosić.

Po trzecie. Majętniejsi obywatele ojczyzny do żadnych
usług, takich, na którychby mogli nabierać oświecenia, Rusinów
przyjmować nie mają, chyba nadzieję mieć mogą, że swoich
obrządków odstąpią: tak bowiem w prostactwie zostając, do
wielkiego przyjdą ubóstwa i w ostatniej zostaną pogardzie;
a zatem, albo w swej nędzy upadać, albo dla jakowej pro-
mocji obrządek odmienić będą musieli.

Po czwarte. Że jeszcze znaczna część Rusinów majątnych
w miastach i miasteczkach na Rusi fundowanych znajduje się,
i tych do niedostatku i niewiadomości przyprowadzać trzeba,
ażeby ani się pieniędzmi ratować, ani rozumem dać rady sobie
nie mogli. To zaś w następujący wykonać można sposób: jeżeli
miasta będą w dobrach ziemskich, dziedzice jednym wprowa-
dzeniem Żydów i lokowaniem ich w rynku zgubią Rusiaków,
ci bowiem przez naturalną żydowską przebiegłość, wszystkie
do siebie zagarną zyski, i Ruś w mieście skupiwszy, na przed-
mieście do pańszczyzny wyszłą. Jeżeli zaś miasta będą kró-
lewszczyzną mianowane, z tych pomniejszych mieszkańcy mają
być, pod różnemi pretekstami, od ichmość starostów do pań-
szczyzny robienia wyciągani powoli i przyuczani. W niektórych
zaś, oprócz wprowadzenia Żydów, dla wyżej pomienionej przy-
czyny, wprowadzić nieco potrzeba rzymskich katolików; a po-
tem od przełożenstwa i wszelkiej w mieście zwierzchności, jak-
kolwiek czyniącej profit, odsadzać Rusnaków, samych tylko
utrzymując przy tychże rzymskich katolików. Jako też i w tem
trzeba pilność mieć, ażeby wszelkie dekreta z Magdeburgji
i inne pisma po polsku, a nie po rusku wychodziły, a tak Ru-
snacy więksi, jak byli, prostacy zostaną i żadnej w miastach
nie będą mieli ani mocy, ani powagi.

Po piąte. Najtrudniejszy w tej zbawiennej osnowie do
rozwiązania węzeł, są władcy i popi, z których potrzeba
pierwszych zaślepić, żeby nie widzieli wszystkiego, a drugich
obarczyć, żeby się ani wgórę wznosić, ani myśleć lub czy-
nić, coby chcieli, nie mogli..., żeby i myślą tego nie dociekli,
co względem ich i całej Rusi, w subtelności projektować się
i wykonywać będzie.

Po szóste. Ichność wielebni biskupi nasi (łacińscy) wszyscy w pospolicości, wzięwszy się, jak mówią, że ręce, mają to powoli, z usilnym wykonywać staraniem, ażeby władcy (gr. katolicy) sufraganów tylko tytuł mieli, pod taką dependencją i zwierzchnością zostając, ażeby oni i ich popi od naszych prałatów wizytowani, a w nieprzystojnościach publicznie karani i w zabobonach swoich przestrzegani byli...

Po siódme. Popi jaknajwięksi są czasów naszych prostacy, w niczem niebiegli, nieukowie, i takimi jeżeli na zawsze zostaną, nie będzie to przeszkadzać, ale owszem dopomagać do łatwiejszego wykonania skutkiem projektu naszego. W niedoskonałości bowiem i niewiadomości będąc..., ani ludzi, że te prawdziwie od świętych Ojców greckich pochodzą, nauczać, ani jasnie i dowodnie, że są w niczem nieodmienione i niezabobonne, próbować, ani nakoniec ich zniesieniu sprzeciwiać się rozumnie nie będą mogli. Do utrzymania zaś ich, arcy nam potrzebnego, w tej grubej ciemności środek najskuteczniejszy być rozumem ubóstwo, w którym jak dotąd zostawali, tak z niego i nie wydobędą się nigdy, jeżeli z nimi w ten sposób postąpimy sobie... (Kolatorowie) brać mogą pieniądze (od mających się święcić) bez żadnego skrupułu..., żeby zaraz w początku zostawić popka w niedostatku, aby sobie książek zabobonnych i schizmatyckich nie miał za co kupić... Temi i tym podobnymi środkami nasi przodkowie wiele schizmatyków do jedności Kościoła przymusili: jakich i my używając, resztę, da Bóg poczynimy unitami, a potem wszystkich na rzymskich przerobimy katolików... Tem samem zostawimy ich w takim niedostatku, że i sukni i przystojnej... sprawiać za co nie będą mieli: cóż dopiero ...dzieciom swoim dawać dobrą edukację? Temi tedy postępując sposobami, w pożytecznem nam, a Rusinom nieznosnem ubóstwie utrzymamy popów, i nadto jeszcze zjednamy ku sobie, przez te pobłażania, przychylność, a ku popom nienawiść chłopów naszych, i łatwiej ich przychylnych na swojej, kiedy zechcemy, obaczmy stronie.

Po ósme. Familie popów mają być ze wszystkim do zwierzchności dworskiej pociągane i za najmniejsze wykroczenie lub sprzeciwienie się, dla większego ich poniżenia, surowiej karane. Tudzież ogłaszać potrzeba, że synowie każdego popa, *vulgo* popowicze zwani, oprócz jednego, który na miejsce ojca swego ma być popem, od poddaństwa nie są wolni... Że zaś mają wstęp wolny do szkół naszych publicznych, jak wszystkie dzieci szlacheckie, więc szlachta ma ich przesładować. Ojcowie (roz. kierownicy szkół zakonnych) nieznacznie podadzą na to sposób, w czem nauczyciele, jako rozumni (wiem bo i sam doświadczyłem), nietylko dyssunitować będą, ale nawet i sami pomogą przesładować... Szlachetne dzieci... błąd i wykroczenie złożyć będą mogli na Rusinów.

Po dziewiąte

Po dziesiąte. Najbardziej z siebie uparci i drugich w uporze utrzymują Rusnacy *de plebe*, pisma swoje czytać umiejący: znieść tedy w nich przyczynę uporu, a tak i upór sam ustać musi. W czem łatwo sobie poradzimy Polacy, kiedy zabronimy uczyć się po szkołach przy cerkwiach będących chłopskim synom... Wyuczony bowiem chłopiec w prostej wieśniaczej szkółce, z pod własnego pana o mil kilkadziesiąt uciekając, wolności szuka... Powinniby tedy w instruktarzach swoich ekonomowie i administratorowie mieć zalecenie pilnego przestrzegania, ażeby się chłopskie dzieci nie do książek, lecz do pług, sochy, radła, cepa przyzwyczajali.

Po jedenaste. Dla łatwiejszego potępienia w czasie Rusnaków, wszystkie trafiające się w obrządkach ich nieprzyzwoitości, zelżywe słowa i postępowania przeciw Rzymianom, częste popów historye (a które między tak wielką ich liczbą znaleźć nie trudno) w osobny registr zanotowaćby należało, ażeby gdy ten projekt do swego skutku przychodzić będzie, świat widział słuszne przyczyny tej czynności Polaków. Gdyby zaś na tych prawdziwych tłumiących Rusinów zbywało zarzutach (co między najmędrszym nawet i najlepszym być może ludem), skuteczne będzie na poparcie zamysłów naszych, pięknie ułożone na nich rozgłosić fikcje; a skuteczniejsza jeszcze, pod popów, a i samych ich władków imieniem, stosując się do przyzwoitości czasu, szkodliwe Rzeczypospolitej, szkodliwe imeniowi polskiemu, szkodliwe wierze katolickiej, rozrzucić sekretnie ruskie pisma. Byłoby to wielkim swoich czasów na zniesienie w Polsce greckiej religii dokumentem, i mocnym tak stanu duchownego jako i świeckiego, tak senatorów, jako i rycerstwa, do wykonania zbawiennego dzieła zachęceniem.

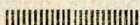
Po dwunaste. Rzeczy nie mają się czynić raptownie, nie wszędzie razem, owszem, ani na wielu miejscach... A tak powoli, roztropnie i mądrze, gdy na niektórych miejscach, już to zachęceniem, już zdradą, już postrachem, Rusnaków przemienimy na Rzymian, pójdzie nie *praeiudicium*, że za łaską Boga, kraj cały w rzymskie, z wszystkich pożądaniem, zakwitnie obrządki.

Po trzynaste. Że zaś lud ukraiński, podolski i wołyński przy swojej obstawie wierze, gotów podnieść rebelię, w takich przypadkach, jeżeli łatwo wyzabiąć nie będzie można, ani też małością wojsk polskich powstrzymać buntujących się, odżalować powinna Rzeczpospolita tej szkody: wszystkich takich zelantów Tatarom oddać na usługi, prędko ich jak swoich schwytać; a kraj pozostały ludem polskim i mazowieckim osadzić... Temi tedy i tym podobnem stopniami z Rusnakami postępując, ten niewątpliwy w czasie odbierzemy pożytek, że... Polska szanowniejsza, mocniejsza i postronnym straszniejsza stanie się... Co daj Boże. Amen“.

Цілий проєкт, повний гріху й ненависти, закінчено, як і пристало на szlachcica-katolika, немов на глум, словами: „Co daj Boże. Amen“. — Чи може бути більша зневага Бога?!

Таких проєктів, було, річ ясна, далеко більше. Товклися вони в розпалених національним шовінізмом головах польських шляхтичів колись, товчуться вони й нині. А на перший вогонь все йде наша Церква...

Як мало за 200 літ змінилося під цим оглядом!! X.

Всячина

Унійний курс. За благословенням Високопреосвященного Митрополита і Преосвящених Владик галицької церковної провінції, Богословське Наукове Товариство при участі наших монаших чинів ОО. Василіян, ОО. Редемптористів і ОО. Студитів започатковує 300-ліття смерті нашого великого подвижника св. Зєдинення, Митрополита Йосифа Велямина Рутського, викладами для духовенства, які відбудуться в авлі Богословської Академії у Львові при вул. Коперника 36, з таким порядком:

Дня 22. грудня 1936 о год. 9:30 Архиєрейська Служба Божя в Архикатедрі св. Юра, співає хор питомців Духовної Семинарії.

Дня 23 грудня год. 10 в Митрополичій Палаті: Слово Високопреосвященного Митрополита Кир Андрея до всіх Учасників Зїзду. Год. 11:15 в авлі Академії, Коперника 36: Привіти, відтак виклад о. др. Йосиф Сліпий: Погляд на зєдинені Церкви і догматичні ріжниці з незєдиненими, год. 15:30 виклад, о. крил. Роман Лободич: Значіння Замойського Синоду для Унії: о. др. Володимир Голинський: подамо пізніше, і о. Йосафат Скрутьє ЧСВВ.: Митрополит Рутський в життю сьогоднішніх Василіян.

Дня 24. грудня в авлі год. 9: виклад, о. др. Гавриїл Костельник: Ідеологія Унії, проф. др. Микола Чубатий: 300-ліття Унії на Україні, о. др. Андрій Ішак: Становище Унії до автокефалії; год. 15:30 о. протоєрей Петро Табінський: Що потрібно для успішности церковного поєднання, о. Василь Величковський ЧНІ: Методика унійної праці між незєдиненими православними на Волині, проф. др. Володимир Залозецький: Мистецька творчість Унії впродовж останніх 300 літ.

Дня 26. грудня в авлі год. 9 виклад: о. Степан Рудь: Літургія св. Івана Золотоустого в I. половині XVII століття, о. др. Лев Глинка: Правні основи Унії, о. Петро Хомин: Погляд незєдиненої преси на Унію.

По рефератах дискусія. У вільнім часі оглядання Молиговниці Духовної Семинарії, Національного Музею, Музею Бог. Академії і виставки книжок.

Маніфестаційне паломництво до Риму. Під проводом архиеп. Піццардо, секретаря Конгрегації надзвичайних справ Церкви, зложено в Римі комітет для організації великого міжнароднього маніфестаційного паломництва до Риму, для спільних мольб за визволення світу від небезпеки комунізму. Паломництво відбудеться на весну 1937. р. в часі між 1—7 квітня. Одним з головних моментів паломництва має бути великанське зібрання усіх паломників на майдані св. Петра, при чому на балконі храму св. Петра появився би св. Отець і уділив би зібраним масам апостольського благословення. Незабаром всі організації Катол. Акції цілого світу мають дістати запрошення для організування краєвих комітетів цього паломництва.

Побут кард. Пачеллія в Америці. В „Osservatore Romano“ появилася велика стаття, присвячена щойно закінченій подорожжі секретаря стану кард. Пачеллія до Злучених держав П. А. Овації, з якими витали його всюди під час подорожі, були доказом великої пошани і вдячності для св. Отця. Щоби дати змогу сповнити свої бажання усім тим, що хотіли вшанувати в особі кард. Пачеллія самого св. Отця, треба було користуватись літаком і перебути майже 15 тисяч кілометрів по цілім просторі Злучених Держав. Зпоміж усіх 17 церковних провінцій кардинал секретар стану відвідав 12 митрополій і стрівся з 15 архиепископами, 79 єпископами і чотирьма кардиналами, крім різного роду церковних інституцій, що їх відвідав кардинал. Кардинал виніс незвичайно миле враження. бачучи, що єпископат і духовенство й вірні прагнуть з усіх сил над поширенням Христового Царства. Головно захоплювався кардинал започаткованою католиками акцією в справі моралі фільмів, яка дала вже перші успіхи, що фільмові продуценти у своїй більшості постановили респектувати випрацьований католиками кодекс, що змагає до усунення надужить у фільмовій продукції, які в минулому були такі часті. Дня 5. листопада, по виборах президента, кард. Пачеллі на запрошення президента Рузвельта, відвідав його, при чому президент м. ін сказав, що католицька наука в чудесний спосіб причинилася до моральної відбудови світу.

Загалом кард. Пачеллі ствердив у Сполучених Держав, так як передтим в Аргентині, Бразилії, Франції і всюди. де тільки бував, що для катол. Церкви дозрівають там нові обильні духові плоди. Св. Отець, який з особливим зацікавленням слідкував за подорожжю свого секретаря стану, в день повороту вшанував його приїзд тим, що післав йому свій портрет з власноручною дедикацією. Папа висказав кард. Пачеллієви в дуже сердечний спосіб подяку за розбудження і зміцнення християнської єдності Нового Світу з домом Спільного Батька всіх християн.

Відвідини кард. Пачеллія, секретаря стану Папської держави, в Америці увінчалися повним успіхом. Розійшлися і потверджуються відомости про заложення апостольської нунціятури у Вашингтоні й утворення американської амбасади при Апостольським Престолі. Кард. Пачеллі поробив також докладні студії над діяльністю Католическої Акції в Америці і її впливом на американське громадянство в дусі оборони перед большевизмом і неопоганством. Кілька університетів надали йому високі наукові відзначення.

Всесвітня кампанія католицької преси. На останнім міжнароднім Конгресі католицької преси в Римі рішено започаткувати генеральну кампанію проти скритих ворогів Церкви і суспільства, головнo ж проти большевизму, неопоганства і масонерії. Секретаріят тієї пресової акції католицьких журналістів приміщено в Голандії, а керму його віддано др. Hein Hoesben-ови. Як наслідок подорожей, що їх відбув зін по краях середущої Європи, створено цілу низку краєвих секретаріатів, що мають вести згадану пресову акцію у власних краях, будучи одночасно звязковими між місцевою пресою і централею в Голандії. — Ролю такого краєвого секретаріату в Австрії взяла на себе „Christliche Presse-Zentrale“ разом із часописом „Reichspost“ під проводом д-ра Шредера. На Угорщині утворено „Бюро католицької преси Середущої Європи“, на чолі якого стоїть о. Vapgha T. I. і редактор Tóth. В Чехословаччині, яка досі не брала офіційної участі в Міжнароднім Секретаріаті Католицької Преси, зорганізовано також акцію проти елементів, ворожих Церкві і державі. Занявся нею проф. Ф. Дворнік разом із редакторами „Lidov-их List-ів“ в Празі і „Slovak-a“ в Братиславі. — Всі ці три організації постановили видавати спеціальні комунікати для преси своїх країв. — Подібну акцію започатковано також в Бельгії, де твориться Католицька Пресова Централь під головством о. Morlion, директора пресового бюро бельгійської Католицької Акції. — В інших краях християнська, а головнo католицька преса, виступила дуже рішуче проти большевизму і його союзників.

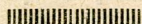
Конгрес православних теологів. В останніх днях листопаду і перших днях грудня ц. р. відбувся в Атенах з ініціативи професорів теологічного факультету на атенським університеті перший конгрес православних теологів. Взяли в ньому участь представники шкіл і факультетів православної теології з Атен, Софії, Букарешту, Білгороду, Черновець і Варшави, а також Богословського Інституту в Парижі. Головною причиною скликання цього конгресу є факт, що православна теологія стратила в останніх літах контакт з життям, внаслідок чого не вміла досі зайняти становища до сучасних питань. Цю хибу повинен направити скликаний конгрес.

Відкриття конгресу відбулося дня 29. XI дуже урочи-сто. Приявний був грецький король Юрій II, найвищі пред-ставники грецької православної Церкви, дипломатичний корпус, представники науки і громадянства. Майже рівно-часно святкується в Атенах ювілей 100 літної річниці атен-ського університету.

Програму конгресу становлять отсі точки: 1) усталення основних засад православія, 2) наукова праця і церковний авторитет в православію, 3) новітні течії в православній те-ології, 4) роля теології у формуванню свідомости, 5) справа скликання вселенського собору, 6) справа взаїмовідносин між різними православними церквами, 7) справи календаря, женьячки духовенства і постів, 8) справа нового видання св. Письма, 9) справа зовнішніх місій і 10) відношення право-славія до новітніх суспільних питань, головнo ж до держави і соціальних проблем.

Найближчий Міжнародний Евхаристійний Конгрес відбудеться в 1938 році в столиці Мадярщини Будапешті. В лютім 1937 року відбудеться такий конгрес в Манілі на Филипинських островах. Рішення комітету міжнародніх Евха-ристійних конгресів викликало на Угорщині велике оду-шевлення і Мадяри вже зачинають робити приготування до цього великого свята, що матиме для них не тільки релі-гійне, але й політичне значіння.

Церковний зїзд у Москві? Як подають московські кореспонденти польських часописів, совітський уряд дав дозвіл управі православної Церкви в СССР скликати Всесо-юзний Церковний Зїзд. Мав би він відбутися ніби по Вели-кодних Святах, в Томину неділю. — Тяжко повірити, щоби большевики, які тепер знов загострюють боротьбу з релі-гією, згодилися на такий зїзд, і згадана вістка буде мабуть черговою „качкою“, яку пускають у світ большевики, чи їх прихильники з відомою метою.

Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріату у Львові

Видає Бог. Наук. Товариство

Відповідальний редактор: о. Петро Хомин.

З друкарні „Бібльос“, Львів, Японська 7. Тел. 14-78.

Вже вийшла друга книжка

О. Г. КОСТЕЛЬНИКА
ПРО НАСТЮ ВОЛОШИН:

НАСТЯ ВОЛОШИН

„ЖЕРТВА НА ПОКАЗ“

II ЧАСТИНА

ЕКСТАЗИ НАСТІ

Стор. 154.

Ціна 1 зл.

Книжку висилається тільки на замовлення. Замовляти на адресу автора: **о. Г. Костельник, Львів, пл. св. Юра 5.** Якщо замовляється тільки 1 до 5 примірників, то гроші треба згори прислати, дочисляючи ще на поштову оплату 25 гр. за 1 прим., 50 гр. за 2 прим., а 60 гр. за 5 прим. При замовленню 10 примірників, автор сам оплачує порто. При замовленню 20 і більше примірників автор дає ще й рабат щонайменше 10%
(вищий рабат після умови).

Вже появилася нова цікава книжка

О. Д-РА Й. СЛІПОГО

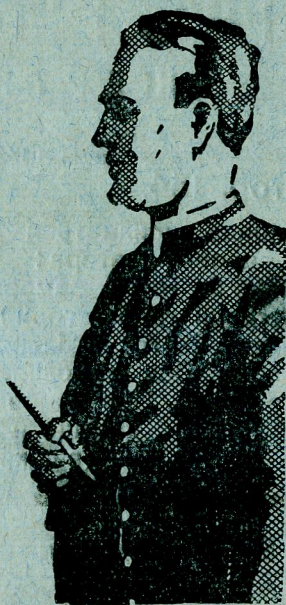
„Подорож до Англії“

Ця дуже вартісна книжка повинна бути в кожному українському домі. Друкована на гарному папері, 128 сторін тексту і 57 ілюстрацій:

Книжка коштує зол. 1-80

Замовляти на адресу:

ЛЬВІВ, вул. Коперника 36.

Чи Ви замовили вже на Празник.

СВІЧКИ „КЕРОС“

Ні? Пишім таки зараз замовлення...